

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
KATEDRA PSYCHOLOGIE FILOZOFICKÉ FAKULTY

PARTNERSKÉ VZTAHY LESBICKÝCH ŽEN

LESBIAN RELATIONSHIPS

Diplomová práce

Vedoucí práce:
Doc. Alena Plháková
Pavljuk

Autorka:
Diana

OLOMOUC 2008

Čestně prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně, a že jsem použila pouze pramenů uvedených v seznamu literatury.

V Olomouci 18. 12. 2008

.....

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych velice poděkovat odvážným lesbickým ženám, které byly ochotny si se mnou povídat o sobě, své minulosti, přítomnosti a snech do budoucna. Bez jejich ochotné spolupráce by tato práce nemohla vzniknout. Velice oceňuji otevřenost, se kterou se mnou hovořily a doufám, že nezklamu jejich očekávání.

Ráda bych poděkovala Jessice Jayne Maertin za její ochotnou pomoc při překladu položek Bem Sex Role Inventory do češtiny.

Velké poděkování patří rovněž moji rodině a životnímu partnerovi za veškerou podporu a pochopení, které mi projevíli při tvorbě této práce.

Dále můj vřelý dík patří vedoucí mé diplomové práce, Doc. PhDr. Aleně Plhákové, za její vstřícný přístup, trpělivost a cenné rady.

OBSAH

Úvod.....	str. 7
A. TEORETICKÁ ČÁST	
1. Milostné vztahy mezi ženami z historické perspektivy.....	str. 8
1.1. Lesbická láska od starověku až po středověk.....	str. 8
1.2. Křesťanská Evropa.....	str.10
1.3. Milostné vztahy od renesance po 18. Století.....	str.13
1.4. Vývoj pojetí lesbických vztahů v 19. a na začátku 20. století.....	str.17
1.5. Budování lesbického sebepojetí ve 20. Století.....	str. 17
1.6. Současná perspektiva.....	str.19
2. Kdo je to lesba?.....	str. 20
3. Prevalence lesbicky orientovaných žen.....	str. 21
4. Právní úprava stejnopohlavních vztahů.....	str. 23
4.1. Uznání práva na sexuální orientaci.....	str. 23
4.2. Antidiskriminační právní úprava.....	str. 24
4.3. Uzákonění soužití gayů a lesbických žen.....	str. 25
5. Pohled české společnosti na lesbické páry.....	str. 28
6. Sebepřijetí.....	str. 33
6.1. Pohlavní identifikace.....	str. 33
6.2. Coming out.....	str. 35
6.3. Stádia vývoje lesbické identity.....	str. 37
6.4. Faktory ovlivňující průběh coming out.....	str. 39
7. Partnerství lesbických žen.....	str. 42
7.1. Determinanty lesbického vztahu.....	str. 43
7.2. Srovnání lesbických dvojic s heterosexuálními.....	str. 44
7.3. Perspektivy lesbických párů.....	str. 48
8. Lesbická sexualita.....	str. 49
9. Maskulinita-femininita v lesbickém páru.....	str. 50
B. PRAKTICKÁ ČÁST	
1. Formulace problému a cíl výzkumu.....	str. 51
2. Aplikována metodika.....	str. 53
2.1. Semistrukturované interview a průběh jeho aplikace v daném výzkumu...str.	53
2.2. Rámcové výchozí schéma polostrukturovaného rozhovoru.....	str. 54

2.3. Test inkonsistence rolí.....	str. 55
2.4. Test dyadického přizpůsobení	
2.5. BSRI	
3. Zkoumaný soubor.....	str. 58
4. Výsledky kvalitativní části výzkumu	str. 61
4.1. Začátek vztahu.....	str. 61
4.2. Komunikace.....	str. 63
4.3. Vzájemná otevřenost a řešení problémů.....	str. 65
4.4. Rozdělení domácích prací a finanční hospodaření.....	str. 68
4.5. Projevování partnerského vztahu na venek.....	str. 71
4.6. Volný čas.....	str. 74
4.7. Nevěra a žárlivost.....	str. 75
4.8. Sexualita.....	str. 78
4.9. Společná budoucnost.....	str. 79
5. Výsledky kvantitativní části výzkumu.....	str. 82.
5.1. Technika zpracovávání údajů.....	str. 82
5.2. Výsledky srovnání partnerek z hlediska maskulinity měřené pomocí TIR..	str.82
5.3. Výsledky srovnání partnerek z hlediska dyadického přizpůsoben.....	str.82
5.4. Výsledky BSRI.....	str. 83
6.Diskuse.....	str. 85
7. Závěry.....	str. 89
8. Souhrn.....	str. 91
Použitá literatura.....	str. 97
PŘÍLOHY	

ÚVOD

Jsou jich desetitisíce. Žijí mezi námi, ale často o nich nevíme. Jsou stejné i jiné zároveň. Mají podobné starosti jako každý z nás, ale také řadu takových, s nimiž se jako příslušníci heterosexuální většiny nikdy nesetkáme. Lesbické ženy. Co si pod těmito slovy představit?

Na začátku mé práce stál osobní zájem o lesbický svět. Ke svému nemalému překvapení jsem totiž zjistila, že mezi ženami, s nimiž se přátelím, jsou i dívky žijící ve vztahu se ženou. Kdyby se mi nebyly svěřily, nenapadlo by mě, že za jejích vyprávěním o partnerovi se skrývá partnerka. Zjistila jsem, že o ženské homosexualitě jsem toho moc nevěděla, a proto jsem se před lety rozhodla, že si jako téma své ročníkové práce zvolím právě lesbické partnerské vztahy. Nadšení z poznávání světa, ve kterém holky chodí s holkami, mě stále neopustilo, a proto jsem se rozhodla, že u daného tématu setrám i v rámci diplomové práce.

Při pátrání po lesbických ženách v české odborné literatuře jsem zjistila, že tomuto tématu se na poli české psychologie dosud nedostalo náležité pozornosti. Obrátila jsem se proto i na zahraniční autory a ve své práci si stanovila za cíl seznámit čtenáře se současným stavem teoretického poznání v rámci lesbické problematiky a představit současnou podobu trvalých partnerských vztahů leseb. Ke svému cíli jsem se přiblížila za použití kvalitativní metodologie doplněné dílčími výsledky kvantitativních metod. Za nově nabyté poznatky vděčím dvaadvaceti úžasným ženám ochotným poodhalit mi svůj svět stejnopohlavní lásky. Svou pozornost věnují devatenáctiletou dívkou dívkami počínaje až po sympatické maminky, kterým již bylo padesát let.

Většina mnou nalezených zdrojů odráží stav vědeckého poznání a společenské postoje z poloviny devadesátých let 20. století. V posledním desetiletí se však kromě značného vývoje názorů společnosti na homosexualitu jako takovou současně měnily i lesbické ženy. Stávají se čím dál více sebevědomými, postupně zvedají hlavu a hlásí se o slovo, ať už v podobě většího výskytu dvojic partnerek dávajících svému okolí nepřehlédnutelně najevo, že tvoří pár, tak i řadou společenských a kulturních aktivit jako je první průvod gayů a lesbiček v české historii, nazvaný Queer Parade, který se konal 1. července 2008 v Brně.

V teoretické části své práce jsem se zaměřila na vývoj pojetí lesbických vztahů v dějinách lidstva a pokusila se definovat, kdo je to lesbická žena, s jakou pravděpodobností se s ní můžeme setkat, jaká má v České republice práva a jak na ni pohlíží česká společnost. V tomto kontextu jsem se pokusila nastínit vývoj lesbické identity a faktory ovlivňující partnerské vztahy lesbických žen. Po teoretickém zasvěcení do problematiky jsem se pokusila v praktické části na základě analýzy svých rozhovorů s jednadvaceti lesbickými ženami popsat některé ze stěžejních oblastí jejích partnerských vztahů. K výzkumné části neodmyslitelně patří také diskuse, výzkumné závěry a souhrn celé práce. Seznam použité literatury následuje řada příloh, včetně ukázkového přepisu interview s jednou z lesbických žen, jejíž životní příběh je rozhodně pozoruhodný.

A. TEORETICKÁ ČÁST

1. MILOSTNÉ VZTAHY MEZI ŽENAMI Z HISTORICKÉ PERSPEKTIVY

Společnost, ve které žijeme, vychovává své potomky k heterosexuálnímu vzoru. Když si představíme rodinu, automaticky se nám vybaví muž, žena a děti. Otevřeme-li pohádku, můžeme si být téměř jisti, že v ní nalezneme ženskou hrdinku věrně čekající na švarného mládence. Romantickou lásku se tak už od dětství učíme chápat jako cit osoby jednoho pohlaví k osobě opačného pohlaví. A přitom vždy mezi námi byli, jsou a s největší pravděpodobností také budou lidé, v nichž náklonnost, lásku a touhu vyvolávají spíše osoby stejného pohlaví. Pro tento jev se v průběhu staletí vymyslelo množství pojmenování, odborných, laických i hanlivých.

V průběhu dějin můžeme podle Spencera nalézt pět typů stejnopohlavních vztahů. Zaprvé se jedná o vztahy s věkovým rozdílem – mezi ženou a děvčetem, kam patří i některé formy rituálního „zácviku“ mladistvých na jejich cestě do světa dospělých. Druhou skupinu tvoří vztahy, ve kterých je jedna z žen převlečená za osobu opačného pohlaví a dochází u ní k úplné změně společenských rolí. Třetí skupinu tvoří dvojice, které jsou navzájem rovnocenné společenským postavením i věkem. Za čtvrté to jsou partnerství, která překračují hranice společenských tříd. Pátý typ představují vztahy, které překračují rasové bariery (Spencer, 1999).

O milostných vztazích mezi ženami v průběhu historie lidstva však máme jen velmi omezené prameny, což má vícero příčin. Jednak v kulturách s mužskou dominancí žily ženy ve vlastních uzavřených kruzích a muže většinou nezajímalo, co se mezi nimi dělo, tudíž o tom ani nepsali. Dalším důvodem je v průběhu mnohá staletí kladený důraz na penetrační sex a mužské přesvědčení, že uspokojivé vzájemné soužití žen není možné, a proto lesbismus byl zřídkakdy trestným činem, a tak o něm existuje jen málo soudních záznamů. Nesmíme zapomínat ani na tu skutečnost, že plošný přístup ke vzdělání ženy získaly poměrně nedávno, a tudíž až na výjimky nemáme k dispozici přímá svědectví o vztazích žen téměř do 17. století.

1.1. LESBICKÁ LÁSKA OD STAROVĚKU AŽ PO STŘEDOVĚK

Pojmenování pro erotickou touhu ženy vůči jiné ženě – tzv. *sapfismus*¹, nebo až v 18. století se objevující pojmenování *lesbismus*, vznikly podle řecké básnířky Sapfó, která žila a tvořila na ostrově Lesbos přibližně letech 612-557 př. n. l. Ve svém domě zřídila školu pro dívky zvanou Múseion, česky Dům múz, neboť na Lesbu se vzdělání umožňovalo i ženám. O svých citových vztazích k některým dívkám navštěvujícím Museión psala básně. Stala se v dějinách první známou ženou, která se veřejně přiznala k lásce k ženě (Pondělíček, 1996).

---

¹ Kurzivou jsou v textu označovány odborné termíny při jejich prvním použití.

Domněnky o existenci lesbické lásky ve starověkém Řecku můžeme podpořit zmínkami v soudobé literatuře. Řecký básník Theokrites, který žil ve 3. Století před Kristem, píše o ženě, kterou zavrhl milenec, a ona přemýšlí o tom, zda teď má zvolit pro své lože ženu nebo muže. Plutarchos¹ sděluje, že všechny významné ženy ve Spartě milují dívky, a když se do stejné dívky zamilují dvě ženy, snaží se společně zdokonalovat svou milou. V pátém z *Rozhovorů kurtizán* od Lukiána ze Samosaty² si spolu povídají dvě kurtizány. Klonarium se ptá Leaeny, zda je milenkou Megilly, zámožné dámy z ostrovu Lesbos, která se s ni prý miluje jako muž. Leaena to potvrzuje a sděluje, že Megilla je velmi mužná, neboť si vyholila hlavu a má vlastní způsob milování, který je o hodně příjemnější než milování s muži. Megilla se své milence svěčila, že přestože se narodila jako žena, její touhy jsou spíše mužské. Popis Megilly nám připomíná současnou představu transsexuála (Cantarella, 1992, in Spencer, 1999).

V židovské tradici neexistují téměř žádné zmínky o milostných vztazích mezi ženami, ale ve Starém zákoně můžeme nalézt popis nesmírné oddanosti jedné ženy druhé – Rút a Noemi. Rút prosí Noemi: „Nenaléhej na mě, abych Tě opustila a odvrátila se od tebe: neboť když půjdeš ty, půjdu i já, kde se zdržíš, zdržím se i já: tvůj národ se stane mým národem a tvůj Bůh bud mým Bohem“ (Kniha Rút 1,16, in Spencer, 1999, str. 43).

V muslimské i v indické společnosti dominantní postavení zastávali muži, kteří často měli vícero manželek a vedle nich i milenky a konkubíny. Tyto ženy sdílely život v harémech a zmínku o jejich vzájemných vztazích, jako o běžné součásti života, můžeme nalézt v Kámasútře³: „Jelikož ženy v harému nesmějí přijmout jiného muže a všechny dohromady mají pouze jediného manžela, bývají obvykle tělesně neuspokojené, a tudíž poskytují si rozkoš navzájem“, dále se dozvídáme, že tyto ženy bývají vášnivé a „ústý provádějí jedna druhé ony věci s yoni“⁴ (Vátsjájana, in Harding, 2004).

Přestože v Římské říši byla bisexualita mužů běžným jevem, muži se však nemínili smířit s ženskou homosexualitou. V Satirikonu⁵ nalezneme scénu, ve které se Fortunata a Scintilla vulgárně smějí, okatě se cukrují, a jsou zobrazené jako typ žen, které mohou lehce upadnout do nemravnosti. Římanky pohoršovaly vztahy mezi ženami proto, že je obíraly o právo dávat rozkoš, což se považovalo za pokus přisvojit si výsady muže - když to žena dokáže v ložnici, možná ovládne soudy i pole boje. Podle popisů římských autorů se takové ženy věnovaly atletice a hodně pily. Martialis⁶ s odsouzením popisuje nepřístojný a mužský sexuální život Philaenis, která mimo jiné je „nadrženější než ženatý muž, souloží s jedenácti dívkami za den“ (Martialis, M., in Hennegan, 2000).

---

¹ Významný řecký spisovatel, historik a filozof, který žil v letech asi 47 – asi 127.

² Řecký řečník, filozoficky laděný spisovatel a satirik, který žil v letech asi 125 – asi 180

³ Ve volném překladu „poučení o rozkoši“, které sepsal hinduistický učenec Vátsjájana ve 4. století před Kristem.

⁴ Výraz pro vagínu.

⁵ Dobrodružný román římského spisovatele Petronia, který žil jako římský patricij asi v letech 27 – 66.

⁶ Jeden z nejlepších světových epigramiků, žil v letech 41 - 104

1.2. KŘESŤANSKÁ EVROPA

Knihy pokání¹ se místy zmiňují o ženské autoerotice a o lesbismu. Stavěly se velmi přísně k používání mechanických pomůcek u žen, za což vyměřovaly přísnější tresty než za stejný prohřešek, když ho spáchal muž. Lesbické vztahy jako takové se však neposuzovaly tak tvrdě, mnohem častěji se vzpomíná obcování se zvířaty. V tomto období církev rovněž znervózňovala jiné sexuální polohy než klasická, ba dokonce panoval názor, že pokud je žena při souloži nahoře, zaručeně má lesbické sklony. Problém mužatek a zženštilých mužů však zaujal nejvíc lékaře. Mělo se za to, že muži mají být aktivní a ženy pasivní, jakékoli vybočení je špatné. Lékaři se domnívali, že homosexualita je vrozená a například Viliam ze Saliceta pokládal za příčinu lesbismu poklesnutí dělohy anebo abnormální zvětšení klitorisu (Brundage, 1987, in Spencer 1999).

Pravoslavní Slované, Srbové, Bulhaři a Rusové, přijali křesťanství až v období od 9. do 11. století. Lesbická láska se těmito národy neposuzovala přísně, neboť pokládala se spíše za druh masturbace a trestala se odepřením svatého přijímání na jeden rok. Nicméně pokud žena při milování seděla obkročmo na partnerce, zbičovali ji, protože použití polohy doporučené církvi pro manželský heterosexuální styk se pokládalo za obscénnost a rouhání. Panoval také názor, že lesby při milostném aktu se modlí k ženským duchům a vykonávají pohanské obřady.

Postavení žen na okraji středověké společnosti, jako bytosti považovaných za mnohem prostopášnější než muži, odráží mimo jiné i fakt, že když právní teoretici nebyli spokojeni s příběhem ze Starého zákona, podle kterého sodomští muži chtěli „poznat“ anděly, tak usoudili, že původci homosexuality v Sodomě byly ženy, kterým nestačil styk s muži, a proto si vymýšlely nové, doposud nepoznané požitky, a muži z údolí je horlivě následovali. Zákonodárci po roce 1348 se domnívali, že homosexualita vážně ohrožuje obnovení populace po morových ranách, což se odrazilo v přísných a strašných trestech, kterými stihali lidi usvědčené z deviantních sexuálních praktik. Mužům i ženám usvědčeným z homosexuality hrozilo, že je zaživa upálí. Zdá se, naštěstí, že odsouzení za toto provinění bylo poměrně vzácné (Brundage, 1987, in Spencer 1999).

Ve 14. století v Evropě byla jedinou přípustnou formou pohlavního styku soulož manžela s manželkou v misionářské poloze a jakékoli jiné projevy sexuálního chování se postupně stávaly závažnými a obludnými hříchy. Od počátku 14. století se homosexualita, doposud spojovaná s herezi, začala dávat do souvislosti s magií a démonismem. Když později v roce 1484 papež Inocence VIII. v bule *Summis desiderantes affectibus* podpořil honbu na čarodějnice, ve společnosti převládl názor, že usvědčení homosexuálové byli určitě zplození ďáblem. Nevíme, kolik žen bylo usmrceno v rámci honu na čarodějnice v letech 1450 až 1793, obviněných však byly milióny.

---

¹ Jedná se o druh křesťanské moralizující literatury, který se objevoval od konce 6. do začátku 11. století a byl určen jako pomůcka zpovědníkům ve vztahu k hříšníkům.

1. 3. MILOSTNÉ VZTAHY ŽEN OD RENESANCE PO 18. STOLETÍ

V období renesance byl znovuzrozen antický kult lásky mužů k chlapcům a dokonce zde nalézáme první příběh od časů Sapphó, který s pochopením mluví o lesbické lásce. Jde o 25. zpěv v díle Ariosta Lodovica¹ *Zuřivý Roland*, kde mladé Amazonce Bradamente ostříhají vlasy, a proto si ji pletou s bratrem – dvojčetem. V lese spící Amazonku začne vášnivě líbat španělská princezna, a když Bradamente se přizná, že je děvče, princeznu to nijak neodradí, vezme ji do paláce, zahrne šatstvem a šperky. V noci:

„Jedna spí, druhá stoná divou touhou,
Která v ní tím víc narůstá“ (in Spencer, 1999, str. 88).

Pro Angličany žijící v 16. století byla představa lásky bez penisu absurdní, a proto se ženy mohly vůči sobě projevat i velmi smyslně, aniž by jejich vztah vzbuzoval něčí pozornost (Faderman, 2002).

V 16. Století se v západní Evropě rychle šířil protestantismus. Tento náboženský směr ještě víc zdůrazňoval, že všechny sexuální projevy mimo křesťanské manželství je třeba potlačovat. Ze záznamu z tehdejších soudních procesů se dozvídáme, že se začínají objevovat dva nové deviantní prvky – transvestismus a lesbismus. Přívrženci radikálních protestantských skupin, tzv. puritáni, se podíleli na kolonizaci Ameriky. V kolonii New Haven v roce 1655 zveřejnili sbírku zákonů, ve které se nacházela zmínka o lesbickém zločinu, přičemž v zákoníku se tento prohřešek objevuje poprvé (Spencer, 1999).

V tomto období můžeme nalézt a díky dochované korespondenci i doložit řadu lesbických vztahů. Mezi slavné ženy, které pociťovaly silnou náklonnost k ženám, patřila královna Marie II². Tato panovnice psala o sedm let starší Frances Apsleyové dopisy podepsané „tvoje milující oddaná manželka“ a oslovovala ji jako „milovaného a požehnaného manžela“ (Faderman, 2002). Vášnivou korespondenci s Frances Apsleyovou si vyměňovala v průběhu adolescence i Mariina mladší sestra Anna, pro kterou to byl první milostný vztah, ačkoli se odehrával pouze v epistolární rovině. Když se Anna stala královnou³, její blízké a náruživé spojenkyně získaly značný vliv a byly pokládány za politický problém. Podle Kendalla důvěrná přátelství mezi příslušnicemi vyšší a vyšší střední třídy byly běžným jevem a často se objevovaly ve hrách napsaných autorkami z období Anniny vlády. Catharine Trotterová, je považována za autorku první lesbické hry v angličtině - Agnes de Castro (1695), kterou věnovala své důvěrné přítelkyni Lady Sarah Piers.

Švédská královna Kristýna⁴ se oblékala do mužských šatů i v době, kdy panovala, a nakonec abdikovala, aby se nemusela vdát. Jako panovnice se zamilovala do šlechtičny

¹ Italský renesanční básník, který žil v letech 1474-1533.

² Panovala jako královna Anglie, Irsko, Skotska v letech 1689-1694, byla manželkou Viliama III. Oranžského.

³ Byla na trůně v letech 1702 až 1714.

⁴ Narodena v roce 1626, panovala v letech 1632 až 1654, zemřela jako dvašedesátiletá v roce 1689.

Ebby Sparrové a po abdikaci jí nadále psala: „Pokud si pamatuješ, jakou jsi nade mnou měla moc, pamatuješ si i to, že jsi mě dvanáct let milovala. Patřím ti úplně, nikdy mě neztratíš a až do smrti tě budu milovat“ (Faderman, 2002, str. 123).

Z dobových písemnosti se dozvídáme, že v aristokratických kruzích se vyskytovalo hodně lesbických vztahů, zdá se proto, že lesbické lásky za vlády krále Ludvíka XIV byly běžné. Faderman to vysvětluje tím, že až do druhé půlky 19. století muži „Nedokázali si představit, že by pro ženy mohli být v jakémkoli ohledu nepotřební. Za prvé se obecně uznávalo, že ženy musí vstupovat do svazků s muži, aby přežily. V porovnání se svrchovaným významem heterosexuálního pouta se nároky lásky mezi ženami jevily jako zcela nepatrné. Za druhé ve falocentrickém světě bylo nepředstavitelné, že by žena mohla dosáhnout výraznějšího sexuálního uspokojení bez přítomnosti muže“ (Faderman, 2002, str. 36). Je pravděpodobné, že omezení erotičnosti na pohlavní styk obsahující penetraci, umožňovalo ženám projevovat si navzájem celou řadu dalších možností erotického chování, aniž by se to považovalo za neslučitelné se ctností.

Počínaje 16. stoletím se stále častěji začaly objevovat zprávy o případech ženského transvestismu. Například v roce 1566 byla uvězněná a následně upálená žena, která se okolo deseti let úspěšně vydávala za muže a jako muž dva roky spokojeně žila v manželství, dokud se nenašla pomůcka, se kterou „fingovala manželské povinnosti“. V sedmnáctém a osmnáctém století jsou případy ženského transvestismu poměrně časté. Většinu žen vedla k vydáváním se za muže existenční nouze a možnost lepšího pracovního uplatnění jako muž. Tyto ženy často pracovaly jako námořnici¹ nebo vojáci, což jim zajistilo stravu, oblečení a práci. V řadě případů se však převlékání do mužských šatů využívalo i k navázání sexuálního kontaktu s jinou ženou. Některé manželky znaly skutečné pohlaví svého manžela, častěji se však stávalo, že je odhalení pravdy překvapilo, neboť ve většině manželství se počínaje 18. stoletím pohlavní styk odehrával potmě, v klasické poloze a partneři byli napůl oblečení. Velký ohlas získal například případ Mary Hamiltonové, která se vydávala za muže a jako muž se oženila, kvůli čemuž v roce 1746 byla obžalována za podvod. V průběhu soudu vyšlo najevo, že se Mary oženila celkem se 14 ženami. Byla odsouzená k veřejnému bičování ve čtyřech trhovských městech a půlroku vězení.

Zvláštní postavení měly v 17. a 18. století herečky, které si získaly obrovskou popularitu. V Anglii i Francii jim úřady tolerovaly i nevázané převlékání se do mužských šatů a bisexuální životní styl. Nejznámější francouzskou herečkou 17. století byla slečna de Maupin, která jako zpěvačka pařížské Opery hrávala mužské role. Během jednoho turné v přestrojení za muže svedla v nějakou dívku, a ta ji udala. Herečka byla odsouzena k trestu smrti, ale její popularita byla tak velká, že ji podpořilo veřejné mínění a trest zrušili. I nadále se však oblékala do mužských šatů a soudy přivíraly oči nad jejími dalšími dobrodružstvími.

---

¹ Například známé pirátky Anne Bonneyová a Mary Readová.

Přísnost výše popsaných rozsudků Faderman vysvětluje tím, že „se ženy dopustily čehosi, co jejích okolí zjevně bralo mnohem vážněji než pouhý sex s jinými ženami: převtěly se do muže. Osobovaly si řadu výsad, které normálně patřily jen mužům – soběstačnost, svoboda pohybu bez obtěžování, volnost při vstupu do řady profesí, které nebyly ženám přístupné. Sám fakt, že si přisvojily to či ono mužské privilegium, by ještě nemusel vést k rozsudku smrti – avšak viděli jsme, že ani většina forem lesbického milování by sama o sobě nevyvolala přísnější trest. Teprve nárok na mužské výsady ve spojení s předpokládaným spácháním určitých sexuálních úkonů, zvláště s použitím umělého penisu, zjevně vyvolával skutečný hněv (Faderman, 2002, str. 62-63).

Transvestismus spojený se vztahem s příslušníkem vlastního biologického pohlaví byl zdokumentován i v kmenech Severní a Jižní Ameriky. Tzv. *berdaches* „jsou nejčastěji muži převlečení za ženy, ale v mnohých případech jsou to i ženy převlečené za muže. Oděv má však druhořadý význam, protože berdaches si osvojují především životní styl, etiku a pracovní povinnosti opačného pohlaví, což přirozeně zahrnuje i sexuální styk. [...] ¹ Ženské berdaches vstupují do manželství s jinými ženami a společnost toleruje i takové páry“ (Spencer, 1999, str 17).

Na konci 18. století nalezneme počátky utváření představy deviantní ženské sexuality, kdy se začalo dávat převlékání se do mužských šatů do souvislosti se „sapfickými sklony“.

1.4. VÝVOJ POJETÍ LESBICKÝCH VZTAHŮ V 19. A NA ZAČÁTKU 20. STOLETÍ

Nejširším a nejužívanějším pojmem pro stejnopohlavní lásku je pravděpodobně termín *homosexualita* (z řeckého slova *homos*, stejný, a latinského *sexus*). „Výraz homosexualita užil poprvé Benkert roku 1869 pro lásku muže či ženy k osobě stejného pohlaví, čímž mínil nejen citový vztah, ale i schopnost sexuálně reagovat na objekt stejného pohlaví, být jím vzrušen s tendencí uskutečnit s ním pohlavní styk“ (Brzek, 1992, str. 19).

V devatenáctém století lékaři soustředili svou pozornost na nalezení příčiny stejnopohlavní lásky a touhy, které pokládali za sexuální dysfunkci. Homoerotický vztah se do 18. století „považoval za hřích proti Bohu, a tedy za morální a teologický nedostatek. Později se stal sexuálním prohřeškem, proti kterému stát stanovil zákony. A teď se měl stát medicínským a psychologickým defektem, který lehce mohl přerůst do duševní choroby“ (Spencer, 1999, str. 186).

---

¹ Když se v citacích objeví hranaté závorky s třemi tečkami uvnitř, znamená to, že jsme část citátu pro svou argumentaci nepodstatnou vynechali (aniž bych tím pozměnili jeho smysl). Pokud bude v hranaté závorce text, pak jsme do citace naopak něco vložili, většinou vysvětlivku nebo doplnění textu, aniž bychom tím pozměnili jeho smysl).

Rádi bychom však upozornili na to, že ještě v padesátých letech 19. století společnost¹ pohlížela na vřelou emocionální náklonnost mezi dívkami jako na jednu z největších ženských ctností. Byla označována jako *romantické přátelství*. Nejčastěji vznikala mezi studentkami internátních škol a nezřídka trvala celá desetiletí. Jednalo se o milostné vztahy obsahující dvoření, flirtování, strachování se o reakci milované bytosti. Pravděpodobně většina romantických přátelství nezahrnovala genitální styk, protože dívky byly v tomto období vychovávány v představě, že žena může pociťovat sexuální vzrušení jen slabě. „To jim dovolovalo líbat se, mazlit se, spát společně, vyznávat si podmanivou lásku a slibovat si věrnost navěky, a přes to všechno chápat svou vášeň jako vnější projev ducha. Pokud dospěly k sexuálnímu vzrušení, mohly jeho existenci popřít, a to i samy před sebou, neboť na rozdíl od mužů tu nebyl žádný viditelný důkaz. Avšak bez ohledu na to, zda tyto vztahy měly genitální složku, je jisté, že romány, deníky a dopisy z těchto dob neustále líčí romantické přítelkyně, které si navzájem odhalují své nitro a používají slova, která se nijak neliší od jazyka heterosexuální lásky“ (Faderman, 2002, str. 11). Z dochované dobové korespondence nic nenasvědčuje tomu, že by romantické přítelkyně v souvislosti se svou láskou k ženě pociťovaly rozpaky či braly tyto vztahy jako něco abnormálního. V dobách, kdy ženy byly zcela existenčně závislé na mužích, romantické přítelkyně pokračovaly ve svém vztahu i jako vdané paní. Jejich muži, vychovaní v přesvědčení, že manžele nemají jiné společné zájmy než pokračování rodu, považovali romantické přátelství za ideální způsob uspokojení citových potřeb svých choti, aniž by přitom byli vystaveni riziku, že mezi jejich dědici se objeví děti jiného otce.

S nástupem emancipačního hnutí za práva žen, se zvyšující se vzdělanosti a s přibývajícím příležitostmi získat důstojné zaměstnání, se část žen rozhodla zůstat svobodnými a sdílet život se svoji družkou. Jak postupně narůstal počet těchto ženských párů trvale žijících ve společné domácnosti, byla tato forma soužití pojmenována jako *bostonské manželství*.² Rostoucí ekonomickou samostatnost žen a jejich zmenšující se ochotu se vdávat zákonitě následoval pokles porodnosti. Proto existence žen dávajících přednost ženám před muži začala být čím dál více nahlížena jako společenská hrozba. A právě v této době na pomoc hroutícímu se patriarchálnímu modelu společnosti přichází věda.

Ve druhé polovině 19. století začala psychiatrie a psychologie rozlišovat různé druhy sexuality, jejímž jediným cílem není rozmnožování. Tento proces vedl k vymezení

---

¹ Máme na mysli přinejmenším Velkou Británii a USA, kde můžeme naleznout hodně dokladů v podobě osobní korespondence, odborné i umělecké literatury velmi pozitivně hodnotících vzájemné vztahy mezi ženami.

² Tento termín „se používal v závěru 19. století v Nové Anglii pro označení dlouhodobých monogamních vztahů mezi neprovdanými ženami. Tyto ženy byly většinou finančně nezávislé na mužích, a to díky dědictví anebo profesní kariéře. Obvykle se jednalo o feministky, „nové ženy“, často o průkopnice v určitém oboru. Soustředěně se též věnovaly kultuře a zlepšování sociálních podmínek a tyto ženské hodnoty, které spolu sdílely, tvořily pevný základ jejich soužití.[...]. Zda tato splnutí obvykle nebo většinou zahrnovala i sex, nikdy nevíme, ale víme, že tyto ženy trávily svůj život především s jinými ženami, že věnovaly jiným ženám valnou část své energie a pozornosti a že s nimi vytvářely silné emotivní svazky. Pokud bychom jejich osobnost mohli promítnout do dnešní doby, je pravděpodobné, že by se považovaly za „ženy, které se identifikují jako ženy“, tj. za ty, kterým bychom dnes říkaly lesby – a to bez ohledu na úroveň jejich sexuálního zájmu“ (Faderman, 2002, str. 226-227).

sexuality mezi osobami stejného pohlaví jako specifického druhu perverze. Na konci 19. století se pak formuje současné pojetí homosexuality. „Homosexualita se stává integrální součástí identity, která ve všech ohledech ovlivňuje jedincovo chování. Vzniká představa homosexuální osobnosti, která má charakteristické dětství, minulost, způsob života. Její sexualita je přítomna v každém rysu jednání. [...] Nejde již o hřích, který má být potrestán či napraven, ale o přirozenost jedince“ (Fafejta, 2004, str. 88).

Zpočátku lékařská literatura pojmenovala touhu jedince po sexuálním vztahu s partnerem stejného pohlaví jako symptom *inverze*, která znamenala myšlení, chování a cítění, jež jsou v naprostém rozporu s jedincovým předpokládaným genderem¹. V roce 1884 to sexuolog George Beard definoval takto: „Muži se stávají ženami a ženy muži ve svých choutkách, jednání, povaze, cítění a chování“² (Beard in Rupp, 2002, str. 90).

Patologizace stejnopohlavní lásky a sexuality umožnila vymezit vědecky podloženou normalitu heterosexuality. Termín *heterosexuál* se proto objevuje teprve krátce po definování pojmu *homosexuál*. Ve stejné době vzniká také pojmenování *lesbismus*, označující lásku a erotickou přitažlivost mezi ženami.

Kategorii lesby vytvořil významný rakouský sexuolog Richard von Krafft-Ebing tím, že zamíchal dohromady fyzické znaky, genderově převrácené chování a sexuální touhu. „Rozlišil čtyři druhy lesbických žen: „normálně“ vypadající ženy, které reagují na zájem maskulinních žen; ženy, které dávají přednost mužskému oděvu; „invertky“, které přijaly „nezpochybnitelně maskulinní roli“; a plně rozvinuté homosexuály, které z „ženských kvalit“ vlastnily „pouze genitálie. Myšlenky, pocity, jednání, a dokonce i vnější vzhled jsou mužské“ (Krafft-Ebing in Rupp, 2002, str. 90).

V průběhu několika následujících desetiletí sexuologové upustili od předpokladu transformace pohlavní identifikace homosexuálního jedince a soustředili svou pozornost na to, že objektem erotické přitažlivosti je pro něj osoba stejného pohlaví. Preference pohlaví sexuálního partnera se stala rozhodujícím znakem homosexuality a ústředním problémem pokusů o její léčení. Britský sexuolog Havelock Ellis ve svých pracích z počátku 20. století odlišuje lesbické ženy od ostatních žen na základě jejich zájmu o jiné ženy i v situacích, v nichž jim nic nebrání navázat vztahy s muži. Z pohledu dnešního čtenáře je pozoruhodné, že Ellisovo pojetí lesbismu se vztahuje spíše na citový vztah mezi ženami a v jeho publikovaných kazuistických případech lesbických žen se neobjevuje, že by provozovaly sexuální styky se svými milovanými. Usuzujeme z toho, že charakter vztahu mezi ženami se příliš nezměnil, ale radikální přeměnou prošel pohled odborné veřejnosti a posléze i společnosti na tyto svazky. „V souladu s trendem lékařské vědy konce 19. století lékaři a psychologové dychtivě pátrali po fyzických příčinách stejnopohlavní touhy“ (Rupp, 2002, str. 91). Takto zaměření vědci kritizovali tvrdé právní sankce a náboženské odsouzení homosexuálů, jako lidí narozených s patologií, a tedy nenesoucích za ni zodpovědnost.

---

¹ „1 soubor sociokulturně vytvořených sociálních rolí spojených s příslušností k biologickému pohlaví; 2 méně často vnitřní identita jedince oproti jeho anatomickému pohlaví“ (Hartl, Hartlová, 2000, str. 176).

² Dnes toto pojetí inverze nazýváme transsexualizmem.

K biologickému výkladu se přikláněli i Krafft-Ebing a Ellis, kteří považovali homosexualitu za vrozenou na základě dědičného chorobného stavu centrální nervové soustavy. Opačné stanovisko k původu homosexuality zaujal Sigmund Freud, který zdůrazňoval sociální faktory při utváření stejnopohlavní touhy, čímž vyňal homoerotickou náklonnost z pole biologie. „Dospěl k závěru, že homosexualita je vývojová porucha – to znamená, že je součástí psychologického vývoje každého jedince a u dospělého heterosexuála není nikdy absolutně eliminovaná. Podle této teorie je heterosexualita stejně jako homosexualita produktem výchovy v rodině“ (Spencer, 1999, str. 206). Další badatele se však drželi aspoň částečných fyziologických vysvětlení. „C.P. Oberndorf rozdělil jedince provozující sexualitu s partnery stejného pohlaví podle způsobu, jakým praktikovali pohlavní akty. V jeho očích byli „pasivní lesby“ a „agresivní“ homosexuální muži – jinými slovy ti, kteří se chovali „vhodně“ a pouze provozovali sex s osobou špatného pohlaví-důsledkem sociálních faktorů. Když ale chtěl vysvětlit existenci maskulinních žen a femininních mužů, musel se odvolat na „biologické anomálie vývoje, které jsou často doprovázeny neklamnými fyzickými znaky“ (Rupp, 2002, str. 93).

Samotné lesbické ženy uvítaly biologický výklad své orientace, byť některými vědci byl označován za vrozenou vadu - např. Krafft-Ebing, ale už jeho žák Magnus Hirschfeld ji posuzoval jako vrozenou, ale ne nutně vadu. Pojetí vrozené dispozice umožňovalo ženám věčně argumentovat církvi, rodině a celé společnosti, že jsou sice homosexuální, ale nemohou za to, tuto cestu si nezvolily a není možnost je změnit. Freud ve své stati „*Psychogeneze případu homosexuality u ženy*“ i ve svých pozdějších pracích opakoval, že o možnosti vyléčit homosexualitu dospělých jedinců pochybuje, ale řada odborníků těžila z myšlenky, že pokud homosexualita není vrozená, pak není zafixovaná, a snažila se homosexuály převychovat na heterosexuály, například pomocí psychoanalýzy. Je otázkou, zda jejich hlavní motivací byla snaha pomoci pacientům zapadnout do heterosexuální normy diktované společností, nebo jejich osobní obohacení z dlouholeté psychoterapie.

Fenomén lesbismu psychiatři vykládali na základě předpokladu, že žena hledá v jiné ženě maskulinitu. Je však nutné mít na vědomí, že se ženy v tomto historickém období snažily osvobodit od své tradiční role zahrnující pasivitu, poslušnost a péči o manžela a děti. Chtěly se vzdělávat, začínaly se prosazovat v mnoha dosud výhradně mužských profesích a odmítaly se vdávat, neboť sňatek po nich v té době vyžadoval přijmout podřízenou roli vůči manželovi a věnovat se výhradně rodině. Protože ženy jsou společenské bytosti a potřebují blízkého člověka, s nímž by mohly sdílet svůj život, čím dál častěji se uchýlovaly místo sňatku s mužem k bostonskému manželství, v němž si obě byly rovné a poskytovaly si vzájemnou oporu a povzbuzení k pracovním úspěchům. Tyto emancipační snahy byly pozorovány mužskou odbornou veřejností s velkou nelibostí, a ženy projevující schopnosti, dosud přisuzované jen mužům - jako jsou logické usuzování, vytrvalost v práci a samostatnost, označovány za „nenormální“, „mužatky“ a lesby. Tyto nálepky měly odradit dívky od následování vzoru feministek, kterým byla automaticky přisuzována homosexuální orientace bez ohledu na jejich skutečné založení.

Pod vlivem Freudových teorií, zdůrazňujících sexuální pud jako jeden z nejsilnějších a libido jako základní lidskou životní energii, byl postupně překonán ženský odpor k sexu, vypěstovaný v nich viktoriánskou výchovou. Následovalo objevování radosti lesbické sexuality doprovázené výčitkami svědomí a sebenávisti v důsledku zvnitřněného označení lásky mezi ženami jako patologické abnormality.

1.5. BUDOVÁNÍ LESBICKÉHO SEBEPOJETÍ VE 20. STOLETÍ

Po první světové válce, ve dvacátých letech 20. Století, se objevuje „nový typ ženy“, jež odmítala patriarchát i postavení matky v domácnosti, které znala z původní rodiny. Spojovala v sobě ohrožení tradičních hodnot i fascinující exhibicionismus, byla považována za promiskuitní i téměř určitě bisexuální. Nosila kalhoty a měla krátký účes, což Kraft-Ebbing považoval za znaky lesbismu. V tomto období v newyorském Harlemu probíhala tzv. *Harlemská renesance*. Jednalo se o jedinečnou homosexuální, čistě afro-americkou subkulturu, která byla bouřlivým projevem uznání rovnoprávnosti černých a bílých lesbiček a homosexuálů (Spencer, 1999).

V roce 1929 Katherine Bement Davis uskutečnila celonárodní průzkum mezi ženami, které byly považovány za „normální“. 50, 4% respondentek uvedlo, že prožily prudké emotivní vztahy s jinými ženami, přičemž přibližně polovinu těchto zkušeností doprovázel sex anebo si partnerky „byly vědomy jejich sexuální povahy“. Většina zkoumaných žen, které měly homosexuální zkušenost, se navzdory názorům soudobých psychiatrů považovala za zdravé (in Faderman, 2002).

Vývoj lesbické komunity v poválečném období nabral rychlý spád. V roce 1947 Lisa Ben začala vydávat první lesbický časopis v USA, který se jmenoval *Vice Versa*. V Kinseyho reportu o ženské sexualitě z roku 1953 se ukázalo, že jen 2% žen se považují za lesby a alespoň 13 % mělo někdy vztah se ženou. V San Franciscu vzniká v roce 1955 první lesbická organizace nazvaná *Dcery Bilitis*, která o rok později začíná publikovat časopis *The Ladder*. V roce 1960 v San Francisku byla uspořádána první lesbická konference. Rupp komentuje dění padesátých let následovně: „stejnopohlavní kultury vytvořily základ společenského hnutí, které se vylíhlo v padesátých letech 20. století. Toto hnutí pomohlo hlouběji definovat gay a lesbické identity - a postupně také bisexuální a transgenderové identity, které zdůrazňují důležitost sexuální touhy a generové prezentace nejen pro lásku a vášeň, ale pro všechny ostatní aspekty lidského života“ (Rupp, 2002, str. 196).

V červnu roku 1968 newyorská policie uspořádala razii v hospodě Stonewall v New Yourku, proti nim se však postavili gayové i lesby. Několik noci po razii pokračovala vzpoura a protesty homosexuálů. Tyto události jsou považovány za začátek moderního hnutí za práva homosexuálů.

Lesby, které si své založení uvědomily a popřípadě se ke své orientaci veřejně přiznaly ve 30., 40. či 50. letech, často prožívaly bolestný rozkol mezi svou láskou a jejím vnitřním odmítáním pro její „nepřirozenost“ a zavrhování společnosti. „Zatímco ženy, které se svým

lesbismem vyšly na světlo v 50. letech, žily v době, kdy vrcholil respekt k „odborníkům“, lesby, které tak učinily v letech šedesátých nebo sedmdesátých, patřily ke společnosti, která autoritu ctí daleko méně. Jakožto uvědomělé feministky se vysmívaly představě, že muži ženám vykládají, jaké vlastně jsou“ (Faderman, 2002, str. 456). Díky feministickému hnutí vznikala nová nakladatelství a nové časopisy, které veřejnosti představovaly nový obraz lásky mezi ženami. „Nové ženy“ již nebyly tak izolované jako jejich lesbické předchůdkyně. Měly k dispozici lesbicko-feministickou literaturu a mohly vyhledat podpůrnou skupinu žen, které jim pomáhaly obhájit jejich volbu. Kromě vytváření nových literárních obrazů založily lesbické feministky počátkem 70. let také archivy shromažďující dokumenty o lásce mezi ženami, lesbicko-feministické nahrávací společnosti, rapové skupiny a kliniky pro terapii, samoléčbu a skupinovou pomoc – celou vyhraněnou kulturu, v jejímž rámci se ženy mohly o sebe samy a o sebe navzájem postarat. Řada žen se v té době přihlásila k lesbismu v rámci radikálního feministického hnutí, ale bez ohledu na to, zda je vzrušují muži nebo ženy, ze svého rozhodnutí vyvázat se z předepsaných rolí a svobodně se realizovat.

V čele lesbického feminismu sice od počátku stály Spojené státy, ale hnutí je skoro stejně silné i v mnoha zemích západní Evropy. Z francouzské revoluce 1968 povstal *Mouvement des femmes*, na podzim roku 1970 v Londýně vznikl Front za svobodu gayů (GLF), Ke všem aktivitám GLF se přidalo Ženské hnutí za svobodu. Pořádali společně Dny gayů a Týden hrdosti gayů, který se poprvé pořádal v roce 1970. V roce 1972 ženy vystoupily z GLF a založily si vlastní organizaci. Lesby v dalších západních zemích následovaly tyto vzory ženských hnutí.

Díky vzniku organizovaného hnutí homosexuálů a jejich politické aktivitě v USA, v roce 1973 byla Americkou psychiatrickou asociací homosexualita vyloučená ze seznamu duševních poruch obsažených v Diagnostickém a statistickém manuálu. V roce 1975 přestala být homosexualita poruchou i pro Americkou psychologickou asociaci. Z Mezinárodní klasifikace nemocí však definice ego-syntonní homosexuality¹ zmizela až v roce 1991. V 10. revizi Mezinárodní klasifikace nemocí nalezneme pod označením F 66.1. egodystonickou sexuální orientaci, kterou Bricheín vysvětluje následovně: přání homosexuálů, kteří si uvědomují svou odlišnou sexuální orientaci, aby se léčbou zvýšila jejich heterosexuální vzrušivost. Stydí se za svou homosexualitu nebo se za ni obviňují a rádi by změnili své zaměření, aby mohli založit rodinu a mít děti (Bricheín, 2002). Zajímavé je, že z Diagnostického statistického manuálu byla v roce 1986 vyřazena z diagnostických kategorií i egodystonická sexuální orientace. Myslíme si, že pokud tato diagnostická kategorie umožňuje lidem, pro něž je jejich homoerotické zaměření nepřijatelné, mít aspoň část psychologické pomoci proplacenou zdravotní pojišťovnou, tak tato diagnóza má svoje opodstatnění v Mezinárodní klasifikaci nemocí.

---

¹ „taková homosexualita, kdy jedinec je se svoji orientací plně smířen, vyrovnán, přijímá ji a svému okolí ji přiznává“ (Hartl, Hartlová, str. 200)

V roce 1992 byla homosexualita vyřazena ze seznamu sexuálních nemocí i na mezinárodní úrovni Světovou zdravotnickou organizací WHO. Se zrušením chápání homosexuality jako duševní nemoci, postupně jsou její nositelé každým rokem stále více akceptováni západní společností. Od té doby panuje „přesvědčení o základní podobnosti mezi heterosexuálními a homosexuálními lidmi, odmítání konceptu homosexuality jako centrálního organizujícího principu osobnosti, přesvědčení, že homosexualita je stejně tak přirozená, normální a zdravá jako heterosexualita a popření tvrzení, že lesbismus nebo mužská homosexualita znamenají hrozbu pro nukleární rodinu a společnost, jaké je známe“ (Kitzinger in Červenková, Bianchi, 2003, str. 25). Homosexualita se stále víc objevuje na veřejnosti a stává se předmětem diskusí.

1.6. SOUČASNÁ PERSPEKTIVA

V dnešní době můžeme homoerotické zaměření jako jev sledovat z několika úhlů pohledu. Postmoderní přístup je skeptický k biologickému základu homosexuality a pohlíží na lidskou sexualitu obecně jako na proměnlivou, podmíněnou kulturou a společností, rozmanitou a velmi individuální. Na přelomu osmdesátých a devadesátých let se vytvořilo současné pojetí angloamerického termínu *queer*, který dnes „vyjadřuje určitou hrdost a sounáležitost s vybranou komunitou, stejně jako názor, že rozdělení světa na „homosexuální“ (neboli gay a lesbický) a „heterosexuální“ je nedostačující s ohledem na rozmanitost sexuálních identit a komunit. Queer v dnešní době zastřešuje různé lidi, jež se chtějí odpoutat od kategorií a identit a snaží se přijmout sexualitu, která je proměnlivá a bez hranic“ (Rupp, 2002). Dalším vlivným proudem pocházejícím z USA je radikální feminismus, jenž považuje heterosexualitu za sociální strukturu napomáhající přetrvávání mužské nadvlády a lesbismus za politické rozhodnutí ženy věnovat svou pozornost ženám místo mužům, a způsob, jak se osvobodit od nadvlády patriarchální struktury manželství.

2. KDO JE TO LESBA¹?

Ukazuje se, že existuje určité kontinuum, na jehož opačných pólech stojí homosexualita a heterosexuality a někde uprostřed se nachází *bisexualita*². „Vše je komplikováno tím, že ani heterosexuální, ani homosexuální orientace nemusí být vždy vyhraněna stoprocentně. Jedno pohlaví je preferováno, upřednostňováno, ale někdy je přítomná ještě slaběji vyjádřená schopnost vzrušit se také jedincem nepreferovaného pohlaví“ (Brzek, 1992, str. 23). Takže tady nastává řada možností: heterosexuální žena má erotické kontakty se ženou, homoeroticky zaměřená žena je manželkou a matkou rodiny, male to female transsexuála přitahují ženy. Koho z nich označíme jako lesbu a koho nikoliv?

Považujeme za důležité zdůraznit rozdíl mezi *homosexuální orientací* neboli *homoerotickým zaměřením*³ a *homosexuálním chováním*. Homosexuální orientace (preference) je převažující nebo výlučná erotická a citová náklonnost k osobám stejného pohlaví. Homosexuální chování v širším slova smyslu zahrnuje všechny aktivity směřující k nalezení a navázání erotického a sexuálního vztahu s osobou stejného pohlaví (Procházka, 2002). Tudíž Homosexuální chování můžeme pozorovat jak u žen lesbických a bisexuálních, u nichž je projevem jejich sexuální orientace, tak i u heterosexuálních žen, pro něž může být obohacením sexuální zkušenosti nebo náhražkovým sexuálním chováním v situacích, kdy nejsou dostupní partneři opačného pohlaví, např. v pohlavně segregovaných internátních školách, klášterech nebo věznicích. Ke vzniku náhražkového sexuálního chování přispívá vysoká sexuální dráždivost a vzrušivost, nepřítomnost restriktivních morálních norem a málo vyvráté volní mechanismy. Při snadné dostupnosti osoby opačného pohlaví jedinec už nadále nepokračuje v homosexuálním chování. „Celá problematika sexuálního chování, které neodpovídá sexuální orientaci je ještě komplikována existencí narcistického mechanismu. Mnozí lidé jsou totiž více či méně vzrušováni vlastní osobou, tedy také tím, když jiný člověk obrací zájem k jejich osobě, projevuje o ni zájem, dobývá ji, prokazuje jí lásku“ (Brzek, 1992, str. 23).

Jak je patrné z výše uvedeného, vztahy mezi sexuální orientací a sexuálním chováním jsou složité⁴ a právě jejich nepochopení vede ke vzniku mýtů o homosexualitě, o její změnitelnosti, léčitelnosti nebo o dobré ovladatelnosti homosexuálního zaměření.

---

¹ V českém prostředí se jako synonyma používají termíny *lesba* a *lesbička*. Vzhledem k tomu, že termín *lesbička* je z jazykovědné stránky zdvojnásobením a může vzbuzovat asociace určité nevyzrálosti, hravosti a pomíjivosti, české lesbické aktivistky ho nepovažují za přiměřený pro označení dospělé homoeroticky orientované ženy, neboť ve vztahu k termínu *gay* je, prostřednictvím těchto zlehčujících konotací, *lesbička* symbolicky postavena do asymetrického vztahu neserióznosti a závislosti, který umocňuje generové stereotypy rozšířené v české společnosti, stereotypy, které také prostupují *gay* a lesbickým hnutím v ČR. Respektujeme výše uvedené důvody, a proto v celé práci používáme termín *lesba* nebo *lesbička* žena.

² Brzek definuje bisexualitu jako „celoživotní, neměnný, subjektem nezapříčiněný a nezvolený stav, v jehož důsledku je jeho nositel, *bisexual*, pohlavně vzrušován a přitahován přibližně stejně silně osobami obou pohlaví (muži i ženami)“ (Brzek, 1992, str.19).

³ Homosexuálové dávají přednost tomuto označení, neboť tento termín zahrnuje i citovou stránku sexuální orientace.

⁴ Ilustraci sebeoznačení na základě sexuální orientace poskytuje ukázkový přepis interview v příloze č. 3, řádky 196-206; subjektivní definici pak řádky 218-231.

3. PREVALENCE LESBICKY ORIENTO VANÝCH ŽEN

Jelikož ženské homoerotické zaměření je méně nápadné než mužské a obnáší i horší rozpoznatelnost, jak samotnou nositelkou, tak i jejím okolím, je poněkud problematické stanovení jeho četnosti v ženské populaci. „Kinsey zjistil 1% celoživotně výlučně homosexuálně chovajících se žen. [...] Homosexuální ženy nejen málo vyhledávají sexuologa, ale vzhledem k pasivitě ženské heterosexuální role je jejich homosexualita snáze zamaskovatelná v manželství, kde se skrývá pod diagnózami sexuálních poruch“ (Brzek, Pondělíčková – Mašlová, 1992, str.25).

V českém národním průzkumu provedeném agenturou DEMA v roce 1998 uvedly 4% žen, že někdy v životě realizovaly sex s ženou, a 3% žen se identifikovala jako homosexuální (Zvěřina, 2003).

V letech 1993 a 1998 pražský Sexuologický ústav Všeobecné fakultní nemocnice a 1. lékařské fakulty v Praze provedl reprezentativní výzkum sexuálního chování obyvatel ČR. Prvního se zúčastnilo 857 a druhého 1001 žen starších 15 let. Výsledky jsou zobrazeny v následujících tabulkách.

Tab. 1: Počet žen, které za sebou mají sexuální zkušenost se stejným pohlavím (Podle Weisse a Zvěřiny, 2001)

počet styků / rok šetření	1993	1998
jednou	2, 1%	3, 0%
opakovaně	0, 5%	1, 4%

Tab. 2: Sexuální orientace žen (Podle Weisse a Zvěřiny, 2001)

orientace / rok šetření	1993	1998
heterosexuální	97, 7%	96, 6%
nejsem si jistá	2, 0%	3, 1%
homosexuální	0, 3%	0, 3%

Z výsledků sexuologického výzkumu zobrazených v tabulkách 1 a 2 je patrné, že nárůst homosexuálních aktivit u žen není statisticky významný a počet žen hlásících se k homoerotickému zaměření zůstal v letech 1993 a 1998 konstantní. Z výzkumu se však bohužel nic nedozvíme o zastoupení v populaci bisexuálních žen.

Vezmeme-li v potaz, že podle výsledku předběžné statistické bilance Českého statistického úřadu (ČSÚ) k 30. 9. 2008 Českou republiku obývalo 10 446 157 tisíc lidí,¹ a budeme předpokládat, že polovina z nich je ženského pohlaví, tak po vynásobení procentuálním zastoupením lesbický orientovaných žen² dostaneme přibližný počet 15 668 homoeroticky zaměřených žen. Pokud bychom spojili kategorií žen, které se považují za lesby,

¹ Podle údajů zveřejněných na <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby121108.doc>, dostupné 15.12.2008

² Myšleno 0, 3 % ženské populace podle výsledků výzkumu Sexuologického ústavu v Praze.

s kategorií žen, které odpověděly, že si nejsou jisté svou orientací, dostaneme asi 177 585 osob aktuálně nenaplňujících v prožívání sexuální orientace společenskou heterosexuální normu. Část žen, které uvedly, že nemají jasno ve své orientaci, bude nejspíš heterosexuálních, část bisexuálních a část prodělává proces uvědomování si svého homoerotického zaměření. Nejsme bohužel schopni podle výsledků těchto výzkumů odhadnout přesnější četnosti v mlhavé kategorii „nejsem si jistá“. Je však nutné si uvědomit, že nezanedbatelný počet žen - 174 tisíc – pravděpodobně čelí každodenním problémům spojeným s hledáním či přijetím své sexuální orientace, potíží se zveřejněním svého zaměření před blízkými lidmi či širším okolím nebo celé řadě dalších problémů, které nabývají určité specifčnosti spojené s dočasným či trvalým odklonem od většinového modelu sexuality u těchto žen. Myslíme si proto, že ženská homosexualita je jeden z jevů, který si zaslouží jak psychologickou tak i sociologickou pozornost.

4. PRÁVNÍ ÚPRAVA STEJNOPOHLAVNÍCH VZTAHŮ

V průběhu posledních tří století došlo v euroamerické společnosti k postupné, ale zásadní změně přístupu většinové společnosti k erotickým a partnerským vztahům gayů a lesbiček. „Zlomovými okamžiky, které stojí na jeho počátku a na prahu jeho dovršení, jsou zrušení trestnosti homosexuálních styků v revoluční Francii v roce 1791¹ a přijetí zákona o zpřístupnění manželství dvojicím téhož pohlaví v Nizozemí v roce 2001“ (Waaldijk in Baršová, 2002, str. 178). V těchto mezních bodech byla prolomena dvě pravidla, která po staletí určovala přístup evropských zemí k homosexuálům: pravidlo trestnosti homosexuálních styků a pravidlo heterosexuální výlučnosti manželství.

Právní vývoj hraje důležitou roli ve vztahu společnosti k homosexuálům a vývoji jejich sebepojetí. Ke zrovnoprávnění homoeroticky zaměřených občanů jsou však zapotřebí společenské podmínky, jakými jsou demokratické uspořádání, politicky aktivní hnutí za práva homosexuálů a osvěta vedoucí k vymýcení zakořeněných předsudků vůči lesbickým ženám a gayům a postupnému zvyšování tolerance heterosexuální většiny k nim.

„V západní společnosti se myšlenka vlastní minoritní identity začíná u gayů a lesbiček výrazně prosazovat od poloviny 80. let. Ve stejné době začíná výrazně akcelarovat a dosahuje prvních výrazných úspěchů také úsilí o zrovnoprávnění této menšiny. Vývoj u nás je v tomto ohledu z historických důvodů o něco opožděn². Vedle tohoto pochopitelného posunu však existují některé indicie, jež napovídají, že ani v devadesátých letech nebyl tento vývoj v českých zemích dostatečně dynamický. [...] Lesbickým aktivitám chybí výraznější a stále mluvčí: dynamická skupina radikálních lesbických aktivistek sdružených na platformě programu Výzva 2002³ po krátké době pohasla a nenašla následovatelky“ (Baršová, 2002, str. 180).

Zdá se tedy, že u českých homoeroticky zaměřených obyvatel, zejména lesbických žen, proces sebeuvědomění ještě není završen.

4.1. UZNÁNÍ PRÁVA NA SEXUÁLNÍ ORIENTACI

Už v době socialismu se česká společnost zařadila mezi země s progresivním přístupem k otázkám homosexuality, neboť všeobecná trestnost homosexuality byla v Československu zrušena již v roce 1961.⁴ V roce 1990 byla dovršena dekriminlizace homosexuálního jednání sjednocením hranice konsenzuálního sexu – jak heterosexuálního,

---

¹ První evropská země, která trvale dekriminlizovala homosexuální styky.

² Autorka tím má na mysli čtyřicet let totalitního režimu.

³ Jedná se o prohlášení lesbických aktivistek za rovná práva lesbických žen a gayů učiněné v roce 2000. Bylo určeno Parlamentu ČR s výzvou, aby se zabýval právní ochranou homosexuálů před všemi formami diskriminace, uzákoněním partnerských svazků osob stejného pohlaví a právní situací dětí vyrůstajících v partnerských svazcích osob stejného pohlaví.

⁴ Po přijetí nového trestního zákoníku v roce 1961. Předtím obsahoval trestní zákon z roku 1950 trestní čin pohlavního styku mezi osobami stejného pohlaví.

tak homosexuálního – na 15 let a současně byly odstraněny i některé zvláštní skutkové podstaty spojené se stejnopohlavním sexem¹.

V roce 1993 byla díky úsilí Sdružení organizací homosexuálních občanů v České republice (SOHO) homosexualita vyňata ze seznamu nemocí a na území ČR byla státními institucemi přerušena jakákoli léčba a výzkumy zaměřené na změnu homosexuální orientace na heterosexuální.

4.2. ANTIDISKRIMINAČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA

V novele zákona o zaměstnanosti přijaté v roce 1999, byl do českého právního řádu poprvé zaveden výslovný zákaz diskriminace na základě sexuální orientace. Zákaz diskriminace se postupně stal součástí dalších schválených předpisů: zákoníku práce, zákonu o vojácích z povolání a dalších. V kontextu úpravy práv národnostních menšin se v českém právním řádu objevila i zvláštní ochrana před diskriminací na základě sexuální orientace. Bohužel všechna tato opatření nepramenila z vnitřního celospolečenského dialogu, ale stala se spíše vedlejším produktem procesu harmonizace českého právního řádu s právem Evropské unie² před vstupem ČR do EU. „Tento „automatismus“ právního vývoje je však současně příčinou toho, že tato ustanovení jsou zatím mrtvou literou zákona a nikoli živou součástí společenského vědomí – součástí naší každodennosti. Opatření afirmativní asimilace³ jsou téměř neznámá“ (Baršová, 2002).

Ačkoli je diskriminace na základě sexuální orientace zákonem zakázána, mnoho žen pracujících nejen v pomáhajících profesích cítí nutnost svou orientaci tajit ze strachu před ztrátou zaměstnání. Setkali jsme se s učitelkami i vychovatelkami, jež uváděly, že jejich nadřazení otevřeně vyjadřují své homofóbní⁴ postoje, a proto tyto ženy pečlivě střeží své soukromí a dbají na to, aby se o jejich zaměření nikdo z nepřítomných v práci nedozvěděl, neboť mají strach, že by mohly být pod nějakou záminkou propuštěny ze zaměstnání. Procházkou k otázce diskriminace okolím poznamenává: „Nejlepší prevencí diskriminace je úspěšné ukončení coming outu, přijetí sebe sama v sebevědomém a vyrovnaném postoji,

¹ Paragraf 244 trestního zákona ve znění platném do 30. 6. 1990 udával, že pohlavní styk s osobou téhož pohlaví byl trestný v případě, kdy se jednalo o osobu mladší 18 let, zneužití závislosti, styk za úplaty nebo pokud styk „budil veřejné pohoršení“.

² „Amsterdamskou smlouvou podepsanou v roce 1997 byla ve čl. 13 Smlouvy o založení Evropského společenství rozšířena škála zakázaných diskriminačních důvodů o další tři důvody, a to o postižení, věk a sexuální orientaci. Vedle této právní změny byly přijaty významné akty politické povahy. K nejvýznamnějším patří rezoluce Evropského parlamentu z roku 1994 (0028/94), vyzývající členské státy EU k vytvoření právních úprav, které by párům stejného pohlaví přiznávaly stejná práva, jako mají manželské páry, připomenuta rezolucemi Evropského parlamentu č. 0824/98 a č. 0852/98. Pro budoucí vývoj je nejvýznamnější přijetí Charty základních práv Evropské unie na summitu v Biaritz v roce 2000, která v čl. 21 zakazuje i diskriminaci na základě sexuální orientace.“ (Baršová, 2002)

³ Opatření "afirmativní asimilace" spočívají v aktivní ochraně příslušníků homosexuální minority před násilím, ve výchově obyvatelstva k uznání této menšiny, v politické a finanční podpoře organizací gayů a lesbických žen.

⁴ Homofobie je „Termín označující nepřátelský až nenávistný postoj k homosexualitě. Chování a praktiky (individuální i institucionální), které diskriminují gaye a lesby ve společenském a politickém životě, mohou fungovat buď otevřeně a násilně, nebo skrytě formou heteronormativních stereotypů“ (Rupp, 2002).

kdy se nebojíme hájit svou důstojnost a lidská práva. Při skrývání své orientace se můžeme častěji dostat do situací, které k diskriminaci vedou. Zjevná zranitelnost může podpořit odvahu útočníka“ (Procházka, 2002).

Ve skutečnosti tento model však mnohdy funguje jako začarovaný kruh: minoritní skupina nechce být odhalena kvůli možné diskriminaci na pracovišti a zaměstnavatelé mohou nadále v pracovním prostředí vytvářet atmosféru nesnášenlivosti vůči homoeroticky zaměřeným lidem, neboť ti se většinou ani pod záštitou antidiskriminačních zákonů tomu nebrání, neboť buď nedisponují penězi na případná soudní řízení, nebo nechtějí, aby jejich sexuální orientace byla zveřejněna. Proto se homoeroticky zaměřené osoby pracující s dětmi ocitají v překerní situaci, kdy veřejnost stále provozuje doublethink – málokdo by chtěl, aby jeho dítě bylo vychovááno či vzděláváno homosexuální osobou, snad kvůli mylnému ztotožňování homosexuality s pedofilií, ale ve společnosti lidé uvádějí, že nemají nic proti homosexuálům.

4.3. UZÁKONĚNÍ SOUŽITÍ GAYŮ A LESBICKÝCH ŽEN

Už od roku 1992 se SOHO intenzivně zabývalo návrhem uzákonění partnerských svazků osob stejného pohlaví. S prvním pokusem o kodifikaci registrovaného partnerství v ČR vystoupilo koncem roku 1995, kdy vzneslo požadavek, aby do připravovaného návrhu tzv. rodinně-právní novely občanského zákoníku bylo zahrnuto soužití osob stejného pohlaví právně postavené na úroveň manželství. Tento požadavek však vláda pod vedením Václava Klause nepřijala.

V prosinci 1997 předložili v parlamentu poslanci Z. Rujbrová (KSČM), J. Gavlasová (ČSSD) a J. Zvěřina (ODS) první návrh zákona o registrovaném partnerství osob téhož pohlaví, který vycházel ze severského modelu¹. Byl zamítnut většinou tří hlasů již v prvním čtení v dubnu 1998.

Začátkem roku 1999 podali poslanci J. Kupčová (ČSSD), M. Horáková (US), Z. Rujbrová (KSČM) a J. Zahradil (ODS) téměř stejný nový návrh zákona o partnerském soužití osob stejného pohlaví. Ten byl ve 2. čtení zamítnut 2. prosince 1999 rozdílem čtyř hlasů. Rada pro lidská práva vyzvala vládu, aby připravila příslušný zákon. Následně vláda zpracovala další návrh, který byl předložen Poslanecké sněmovně 27. září 2001. Vláda při přípravě normy znovu vycházela ze severského modelu a vedle zákona upravujícího vznik, zánik a podstatné rysy partnerského soužití osob stejného pohlaví, do „doprovodného“ zákona shrnula nutné změny padesáti platných zákonů. Vedle vyloučení nabytí jakýchkoli nových

---

¹ Termín shrnuje zákony zavádějící určitý systém registrování partnerů stejného pohlaví, které byly přijaty poprvé v Dánsku (1989), pak v Norsku (1993), Švédsku (1995), Grónsku (1996) a na Islandu (1996). Tento model „upravuje výlučně soužití osob stejného pohlaví. Po uzavření registrovaného partnerství homosexuálové získávají stejná práva jako manželé. Jsou zde ale určité přesně stanovené výjimky, které se nejčastěji týkají oblasti rodičovství a uzavření partnerství s osobou cizí státní příslušnosti. Tento model registrovaného partnerství upravující vzájemné vztahy mezi partnery a jejich vztahy se společností ve své původní podobě nezahrnuje vztahy mezi partnery a dětmi“ (Waaldijk, 2002).

práv a povinnosti k dětem tento zákon neumožňoval společný nájem bytu, důsledně zabraňoval užívání společného příjmení a omezoval možnost uzavření registrovaného partnerství s osobou cizí státní příslušnosti jen na cizince pocházející ze zemí uznávajících tuto instituci. Těsnou většinou dvou hlasů byl tento návrh vrácen vládě k dopracování.

Nový návrh zákona předložila do sněmovny v dubnu 2004 skupina poslanců: Táňa Fischerová, Vlastimil Ostrý a Pavel Svoboda (všichni klub US-DEU), Jitka Kupčová a Zdeněk Jičínský z ČSSD, Jan Zahradil a Jaroslav Zvěřina z ODS, Kateřina Konečná a Vladimír Koníček z KSČM. Na přípravě se podíleli i zástupci Gay a lesbické ligy¹. Norma měla upravovat vznik a zánik svazku před matričním úřadem či u notáře. Partnerům a partnerkám zaručovala například nárok na informace o zdravotním stavu či šanci dědit stejně jako v manželství. Adopce nepovolovala. Poslanecká sněmovna 11. února 2005 zákon neschválila o jeden hlas.

Pátý návrh zákona o registrovaném partnerství předložila do sněmovny v dubnu 2005 skupina těchto poslanců: Anna Čurdová, Jitka Kupčová, Zdeněk Jičínský (všichni ČSSD), Táňa Fischerová (klub US-DEU), Kateřina Dostálová, Lucie Talmanová, Vladimír Doležal (všichni ODS), Pavel Svoboda, Vlastimil Ostrý (oba US-DEU) a za KSČM Kateřina Konečná a Vladimír Koníček. Norma upravuje vznik a zánik svazku. Partnerství se bude zapisovat do občanského průkazu. Zaručuje nárok na informace o zdravotním stavu partnerů. Umožňuje jim dědit stejně jako manželům a počítá s jejich vzájemnou výživovací povinností. Ani tento návrh, stejně jako předchozí, neumožňuje adopci dítěte. Poslanci ho schválili 16. prosince 2005, Senát 26. ledna 2006. Prezident Václav Klaus tento zákon vetoval 16. února 2006. Prezidentovo veto bylo následně přehlasováno Poslaneckou sněmovnou 15. března 2006 a zákon nabyl účinnosti 1. července 2006.

Do konce roku 2007 uzavřelo v Česku registrované partnerství celkem 487 homosexuálních párů. . Možnosti legálně uzavřít svazek od té doby využilo 353 mužských a 134 ženských párů. Osm svazků už zaniklo, v pěti případech šlo o lesbické dvojice. V druhém pololetí roku 2007 zaznamenali značný nárůst vstupů do partnerství například Olomoucký, Karlovarský a Jihočeský kraj.²

Zákonná úprava partnerství homosexuálních párů v podobě registrovaného partnerství nebo podobné instituce již existuje v řadě zemí. Některé státy zpřístupnily stejnopohlavním párům i manželství a možnost adopce dětí. V řadě zemí svobodné ženy, tedy i lesby, mohou podstoupit umělé oplodnění. Viz přehled právních úprav souvisejících s institucionalizací homosexuálních párů a možností nabytí rodičovských práv v příloze č.1.

---

¹ Občanské sdružení Gay a lesbická liga (GLL) vzniklo 4. 4. 2004. Základním cílem GLL je podpora a prosazování legislativních úprav partnerského soužití osob stejného pohlaví, stejně jako podpora a prosazování odstranění všech forem diskriminace na základě citové a sexuální orientace.

² http://zpravy.idnes.cz/zakon-o-registrovanem-partnerstvi-uz-vyuzily-stovky-paru-poh-domaci.asp?c=A080129_190207_domaci_miz, aktivní k 1.12.2008

Legalizace svazků osob stejného pohlaví je trendem šířícím se celou euroamerickou kulturní oblastí bez ohledu na převládající náboženské vyznání v jednotlivých zemích. Měli bychom mít na paměti, jak to výstižně formuloval Weiss, že „Možnost žít ve společensky uznaném svazku může být pro mnohé homosexuálně orientované lidi velmi důležitým faktorem pro zvýšení jejich sebedůvěry a pocitu rovnocennosti, pro gaye a lesbičky v období coming outu (období vyrovnávání se se svou sexuální orientací a přihlášení se k ní) pak velkým ulehčením. Bez oficiálního uznání může být pro mnohé obtížné svou orientaci přijmout a často se pak izolují a prožijí svůj život v osamělosti“ (Weiss, 1998, str. 136). Možnost oficiálně deklarovat před společností svůj partnerský vztah se netýká jen samotných homosexuálů, ale i jejich blízkých – rodičů, sourozenců i dětí. Jedná se totiž o důležitý rituál oficiálně dávající najevo, že dva dospělí lidé se svobodně rozhodli sdílet společně své životy a převzít zodpovědnost s tím spojenou. Oficiální obřad umožňuje setkání příbuzných z obou stran a navázání i prohloubení vzájemných rodinných vazeb a tím začlenění homosexuálního páru do širší rodiny, která je velmi důležitým podpůrným systémem. Dalším nezanedbatelným přínosem je snížení promiskuitního chování homosexuálů. Navzdory těmto skutečnostem se katolická církev i nadále přidržuje svého odmítavého stanoviska a ve snaze zabránit legalizaci sňatků homosexuálů v dalších zemích vydal Vatikán dokument, v němž podobné svazky a výchovu dětí homosexuálními partnery odsoudil jako zvrácenost a společenskou hrozbu.

5. POHLED ČESKÉ SPOLEČNOSTI NA LESBICKÉ PÁRY

Postoje české společnosti k homosexualitě prošly v posledních sedmnácti letech výrazným vývojem směrem k větší toleranci, ale zatím se jeví jako nepravděpodobné, že by se podařilo zcela eliminovat iracionální odmítavé postoje části obyvatelstva ke vztahům mezi partnery stejného pohlaví. Kořeny této nesnášenlivosti na základě sexuální orientace nalézáme v kultuře vycházející z židovsko-křesťanské morálky, která homosexualitu odsuzuje. Tvoří základ místního socio-kulturního kontextu, přestože jen 32% obyvatelů ČR se považuje za věřící¹. Mnohé křesťanské církve v současnosti pohlížejí na homosexuály jako na lidi, kteří za svoji touhu po partnerovi stejného pohlaví sice nemohou, ale za jediné správné chování pro homoeroticky zaměřeného člověka považují strávit život v celibátu a modlitbě. Duchovenstvo nevyklučuje citové vztahy mezi lidmi stejného pohlaví, ale na jejich erotické naplnění pohlíží jako na hříšné. Stejný postoj pak zastává i řada věřících občanů.

V souvislosti s registrovaným partnerstvím a bouřlivou diskusí, spojenou s adopcí dětí homosexuálními páry, je tématu homosexuality věnována nebyvalá pozornost. V médiích se sice stále ještě můžeme setkat se zkresleným obrazem homosexuality jako něčeho směšného či úchylného (především v zábavných pořadech, seriálech a filmech), což přispívá k upevňování stereotypního vnímání homosexuálů. Celkově však pozorujeme nárůst filmů, publicistických pořadů, knih a článků v tisku, které se snaží přinést autentický obraz stejnopohlavních vztahů. Tato produkce odráží zvětšující se toleranci společnosti a nabízením pozitivního modelu homosexuality zpětně přispívá k dalšímu prohlubování společenského přijetí homoeroticky zaměřených lidí.

V roce 2000 byl publikován výzkum Janošové zaměřený na postoje české společnosti k homosexualitě. Vyplývá z něj, že ženy byly více než muži nakloněny soužití homoeroticky zaměřených lidí i možnosti uzákonění registrovaného partnerství. Nevěřící lidé byli celkově tolerantnější ke stejnopohlavním párům a případné výchově dítěte v takovém páru. Respondenti s příslušností k církvi málokdy schvalovali soužití homosexuálních jedinců a spíše jim doporučovali celibát nebo vstup do manželství. Věřící jako celek v porovnání s ateisty méně často uváděli, že osobně znají homosexuály. V mnoha ohledech se projevovali nerozhodně, což lze vysvětlit tím, že na jedné straně žijí v poměrně tolerantní společnosti a na druhé straně se podřizují autoritě biblického restriktivního stanoviska. Skupina příslušníků Církve české evangelické pak byla v rámci respondentů hlásících se k víře celkově tolerantnější vůči homosexuálnímu soužití, ve větší míře prosazovala zavedení registrovaného partnerství a uváděla častěji osobní zkušenost s homoeroticky zaměřenými lidmi. Nejvíce uváděli osobní kontakt s homosexuály lidé, jejichž věk byl v rozmezí 20 až 34 let. Nejtolerantnějšími k homosexuální menšině se ukázali být respondenti mladší 20 let, přestože měli jen malou osobní zkušenost s homosexuály. Adolescenti považují homosexualitu za normální součást společnosti, mají velký zájem o toto téma a jsou o něm informováni. Ukazuje se, že „Situace ve větších

---

¹ Podle údajů získaných Českým statistickým úřadem při sčítání lidu v roce 2001.

městech naší země, především v Praze, začíná být srovnatelná se situací ve státech, v nichž byly demokratické principy prosazovány mnohem dříve než u nás. Uspokojivým se jeví především dnešní trend, který směřuje k jednoznačně větší informovanosti a většímu důrazu na individualitu, jedinečnost a svobodu každého jedince i v případě odlišného sexuálního prožívání a chování“ (Janošová, 2000, str. 25).

V říjnu roku 2005 Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) Sociologického ústavu při Akademii věd ČR provedlo šetření postojů obyvatel k homoeroticky zaměřeným spoluobčanům, jehož se zúčastnilo 1075 občanů ČR, zvolených na základě kvótního výběru. Získaná data byla porovnána se srovnatelnými daty získanými ve stejném období slovenskou, polskou a maďarskou agenturou pro výzkum veřejného mínění. Ukázalo se, že Češi jsou v porovnání s obyvateli ostatních zemí tzv. visegrádské čtyřky nejtolerantnější ke spoluobčanům homosexuální orientace.

Tab. 3. Znají osobně gaye nebo lesbu (v procentech)

	Češi	Poláci	Maďaři	Slováci
ano	43	14	8	30
ne	50	83	87	64
neví	7	4	5	6

Češi významně častěji než respondenti z ostatních zemí uváděli, že osobně znají nějakého gaye nebo lesbu. Nicméně i tak se celá polovina dotázaných vyjádřila, že žádného homosexuála osobně nezná.

Tab. 4. Mají mít homosexuálové právo na svatbu? (v procentech)

	Češi	Poláci	Maďaři	Slováci
rozhodně ano	12	7	10	7
spíše ano	30	14	15	17
spíše ne	32	16	21	24
rozhodně ne	26	54	49	25
neví	0	9	5	7

Čeští respondenti byli spíše naklonění sňatkům homosexuálů než respondenti z ostatních zemí – 42% Čechů si myslelo, že homosexuálové mají právo na manželství (součet odpovědí rozhodně ano a spíše ano), zatímco v ostatních zemích se k tomu vyjádřilo kladně 25% Maďarů, 24% Slováků a 21% Poláků. Nesouhlasný postoj (součet odpovědí spíše ne a rozhodně ne) uvedlo 58% českých respondentů, 69% slovenských, 70% polských a 70% maďarských dotázaných.

Tab. 5. Mají mít homosexuálové právo na registrované partnerství? (v procentech)

	Češi	Poláci	Maďaři	Slováci
rozhodně ano	21	15	11	11
spíše ano	41	27	25	28
spíše ne	16	13	17	20
rozhodně ne	14	34	41	33
neví	8	11	6	8

Ukázalo se, že veřejnost ve všech zemích visegrádské čtyřky je vstřícnější k registrovaným svazkům než k manželství homosexuálů. Souhlasně odpovědělo (součet odpovědí rozhodně ano a spíše ano) 62% Čechů, 42% Poláků, 39% Slováků a 36% Maďarů. Proti registrovanému partnerství osob stejného pohlaví (součet odpovědí spíše ne a rozhodně ne) bylo jen 30% českých, 47% polských, 53% slovenských a 58% maďarských občanů.

Tab. 6. Mají mít homosexuálové právo na adopci dětí? (v procentech)

	Češi	Poláci	Maďaři	Slováci
rozhodně ano	4	3	10	3
spíše ano	14	6	16	11
spíše ne	28	10	18	18
rozhodně ne	44	74	52	59
neví	10	7	4	9

Proti adopci děti stejnopohlavními páry (součet odpovědí spíše ne a rozhodně ne) se vyjádřilo 72% Čechů, 70% Maďarů, 77% Slováků a 84% Poláků. S osvojením dětí homosexuálními dvojicemi souhlasí (součet odpovědí rozhodně ano a spíše ano) 18% dotázaných v ČR, 26% v Maďarsku, 14% na Slovensku a 9% respondentů v Polsku.

Jak je patrné z výše uvedených výsledků srovnání zemí visegrádské čtyřky, čeští respondenti uváděli nejčastěji ze všech dotázaných, že znají gaye nebo lesbu, jsou otevření možnosti registrovaného partnerství a manželství, kdežto v otázce adopce dětí homosexuálními páry, se v míře souhlasu zařadili na druhé místo za Maďary.

Telefonický průzkum provedeny společností RCA Research na reprezentativním vzorku 988 respondentů starších 15 let ukázal, že počet Čechů, kteří by homosexuálním párům umožnili adoptovat děti, vzrostl v roce 2007 na 39% respondentů, přičemž podle agentury oproti roku 2005 došlo k 12% nárůstu akceptace společnosti k adopcím homosexuálními páry.

Podle výsledku tohoto průzkumu muži zaujali výrazně zápornější postoj k adopcím dětí homosexuálními páry. Proti se vyslovilo 50% mužů, ale jen 35% žen. Negativně reagovalo také 57% lidí nad 65 let, kdežto respondenti ve věku mezi 15 až 24 lety byli nejtolerantnější, s adopcí souhlasilo 48,8% z nich. Nejvíce podporovali adopci u

homosexuálu lidé s vysokoškolským vzděláním Pětina respondentů neměla na tuto problematiku názor.

Tabulka 7: Názory české společnosti na adopci dětí homosexuálními páry podle pohlaví (v procentech)¹

	Ženy	Muži
souhlasí	46, 6	31, 5
nesouhlasí	34, 9	49, 7
neví	18, 5	18, 8

O neustálé zvyšování tolerance vůči homosexuálům z 10% v roce 1990 na 70% v současnosti se velkou měrou zasadilo svou osvětovou a politickou činností SOHO, jehož hlavním smyslem je zajištění bezpečného sociálního postavení homoeroticky orientovaným lidem. „Tedy umožnit, aby byl základní existenční pocit ohrožení, zakoušený všemi předchozími generacemi gayů a lesbiček, nahrazen pocitem bezpečí, lidské důstojnosti a sociální jistoty“ (Fanel, 2000, str. 455).

Rádi bychom upozornili na to, že i v případech, kdy lidé homosexualitu tolerují, většinou si myslí, že je to něco, co se nemá prezentovat na veřejnosti. „Aniž si to lidé uvědomují, popuzuje je představa, že by jejich heterosexuální normy neměly být na veřejnosti výlučné. Bojí se ztráty monopolu na slušné chování ve veřejném prostoru – nejde jen o ulici, ale i o školu, zaměstnání a jakékoli jiné místo, které nepovažujeme za soukromé. V tomto smyslu jsou běžné hospody považovány za veřejné, ale kluby gayů, leseb, či transgenderů považujeme za prostor soukromý – děje se tam něco, co by druzí vidět neměli a ani nestojí o to, aby se něčeho takového stali svědkem“ (Fafejta, 2004, str. 80). Lidem neheterosexuálním tedy veřejný prostor nepatří, pokud se v něm nechovají podle heterosexuálních norem. A za veřejný prostor jsou považována i média. Většinou společnosti nevdají samotní homosexuálové například v televizním vysílání, ale nechtějí se dívat na to, jak se partneři stejného pohlaví drží za ruku, hladí po vlasech či líbají se, ačkoli pokud by se stejně projevoval heterosexuální pár, tak v dnešní době by sotva mohl někoho pobouřit.

V tomto kontextu je situace příznivější pro lesby než pro homosexuály. Tyto ženy žijí v euroamerické kultuře, která tradičně klade důraz na výkon jedince a považuje za žádoucí „mužské vlastnosti“ jakými jsou například aktivita, cílevědomost a sebeprosazování. Proto i v případě, kdy lesba vystupuje způsobem, jenž býval přisuzován spíše mužům, je její chování tolerováno snáze než chování muže mající „ženské znaky“ jakými jsou například submisivita a pasivita. Měli bychom mít na paměti, že projevy důvěrnosti mezi ženami na veřejnosti, jako je například vzájemné dotýkání se během hovoru, menší meziosobní vzdálenost a objetí, jsou všeobecně považovány za normální jev a nevzbuzují zdaleka tolik pozornosti, jako by tomu bylo v případě, že by se tak chovali na veřejnosti dva muži.

¹ <http://www.partnerstvi.cz/les-aktuality/vvm-adopce-homosexualnimi-pary.phtml>, 10. 12. 2008

Dnešní ženy mají díky emancipaci mnohem větší možnost výběru způsobu sebeprezentace, aniž by překročily mez společenské přijatelnosti. Proto mezi lesbami nalezneme jak dlouhovlasé namalované dívky nosící vyloženě ženské oblečení, tak nakrátko ostříhané ženy dávající přednost pohodlnému oblečení i drsně vypadající tzv. „mužatky“ v montérkách s výrazným tetováním. Jejich vzhled a vystupování jsou ovlivněny jejich vkusem, sebevědomím a mírou potřeby upoutat pozornost.

6. SEBEPŘIJETÍ

V dnešní době neexistuje všeobecně přijímaná a ověřená teorie vzniku homosexuality. Mezi odborníky panuje shoda v tom, že sexuální orientace je aspoň z části podmíněna biologickou dispozicí, čemuž nasvědčuje statisticky významnější homosexualita u jednovaječných dvojčat než u dvojvaječných. Z psychosociálních vlivů se nejvíce uvažuje o působení rodiny v raném dětství. Věda však nedisponuje relevantními poznatky potvrzujícími tuto hypotézu. Proto se místo spekulace o příčinách vzniku homosexuality raději věnujeme vývoji homosexuální identity.

6.1. POHLAVNÍ IDENTIFIKACE

Pohlavní identifikace – vytváření představy o sobě samém a vlastní pohlavní roli - probíhá na základě vnitřního cítění, zkušeností a omylů. Na základě své pohlavní identity se považujeme za muže nebo ženu a také heterosexuála nebo homosexuála, přičemž u žen se více než u mužů objevuje bisexuální orientace, tudíž jsou přitahovány oběma pohlavími v přibližně stejné míře a neumí proto celoživotně dát přednost mužům nebo ženám. Častější prevalence tohoto jevu u žen zřejmě souvisí s výraznějším psychosociálním a citovým ovlivněním jejich sexuality oproti mužské spíše biologicky podmíněné sexualitě.

Nejdůležitější roli ve vývoji psychiky a pohlavní role hraje rané dětství, kdy se vytváří identita s pohlavím. Dítě se od svého okolí postupně učí sociálním rolím. Neoddělitelnou komponentou tohoto procesu je pohlavní identifikace – ztotožnění se s mužským nebo ženským pohlavím, což je základem formy sexuálního chování. Pro dívky bývá obvykle identifikačním vzorem matka a komplementárním vzorem otec. Je důležité si uvědomit, že homosexuálům chybí k dobré identifikaci s osobou stejného pohlaví důležitý předpoklad – shodná sexuální orientace, neboť většina homoeroticky zaměřených lidí vyrůstá v heterosexuálním prostředí a nevidí ve svém okolí kladné identifikační vzory homosexuality. Příležitost k jejich vyhledání se jim naskytuje spíše v období adolescence v homosexuální subkultuře, avšak proces pohlavní identifikace je už v této době završen.

Vlivem převzatých negativních postojů a názorů společnosti na homosexualitu je pro dospívajícího homosexuála obtížné plně se ztotožnit s vlastní orientací. Předpokladem harmonického rozvoje osobnosti a vybudování přiměřeného sebevědomí je přijetí svého homoerotického zaměření a sebe jako homosexuála. Na tomto základě mohou lesbické ženy vytvořit vyrovnané vztahy k druhým a dobře se uplatnit v povolání i partnerském vztahu s jinou ženou, jenž jim oběma přinese emocionální naplnění a v mnoha ohledech uspokojí jejich potřeby, jež jsou obvykle syceny rodinným zázemím.

U některých homosexuálních jedinců můžeme pozorovat prvky chování charakteristické pro opačné pohlaví, které mohou poukazovat na narušený proces identifikace se sociokulturními vzorci chování odpovídajícími biologickému pohlaví daného člověka. Chlapecké chování v dětství může, ale nemusí, být u dívek prehomosexuálním projevem.

Procházka a Weiss provedli retrospektivní výzkum pohlavní identity v dětství u homosexuálů, kterého se zúčastnilo 194 gayů a 17 žen, z nichž se 7 identifikovalo jako bisexuální a 3 ženy uvedly, že se cítí jako transsexuálové. 60% žen uvedlo, že jsou zcela spokojené se svým erotickým zaměřením. Výsledky ukázaly, že jako atypickou a bližší opačnému pohlaví hodnotilo svou pohlavní identitu dětství až 4/5 žen. Nadpoloviční podíl žen a 2/5 mužů v celém souboru své vztahy hodnotili své vztahy s rodiči v dětství jako problematické. Tyto problémy však jen nevýznamně souvisely s nekonformní pohlavní identitou. I přes častější sociální nekonformitu – u více než poloviny respondentek, se ženy spíše lépe adaptovaly v dětském kolektivu než muži. Spíše klučičí chování dívek, které imponuje chlapeckému kolektivu, je zřejmě mezi dětmi více akceptováno. Zdá se, že vývoj pohlavní identity v dětství je u homosexuálních mužů i žen mnohem variabilnější, než u jejich preheterosexuálních vrstevníků (Procházka, Weiss, 1998).

Podle Brzka „S homosexualitou se kromě obrácené sexuální orientace pojí i částečně pozměněná pohlavní identita. V případě, když nejsou přítomny známky pozměněné pohlavní identity nebo jsou nositelkou před okolím dobře maskovatelné - žena se chová přiměřeně žensky, mluvíme o femininní lesbě. Pokud jsou zjevné známky narušené pohlavní identity a žena se chová spíš mužsky, hovoříme o maskulinní homosexuální ženě“ (Brzek, 1992, str. 32-33). Z naší zkušenosti s vyhodnocováním testu kresby postavy lesbických žen můžeme s Brzkovou tezí pozměněné pohlavní identity jen souhlasit. Váháme však nad tím, zda femininita a maskulinita lesbických žen není snahou odborníků o přenesení heterosexuálních kategorií na homosexuální vztah.

Žijeme v době, kdy se výchova chlapců i dívek postupně sjednocuje a ženy jsou ekonomickými a společenskými vlivy vybízeny k projevoování těch schopností, které byly u generací jejich předchůdkyň méně výrazné, a stává se čím dál více obtížným určit, co je „typicky ženské“ a „typicky mužské“, aniž bychom se uchýlovali k modelu pohlavních rolí z doby před emancipací žen.

V průběhu dospívání u leseb obvykle převládá nebo zcela nastává přijetí ženské role. Řada lesbických žen ale ve svém životě dříve nebo později řeší otázku, zda náhodou nepatří do kategorie transgender, jež označuje osobu „která překročila hranice vrozeného pohlaví; nemusí ale nutně podstoupit chirurgickou nebo jinou změnu pohlaví. Překročením hranic pohlaví je myšlen složitý proces vnímání vlastní sexuální a genderové identity, kterou jedinec pociťuje a kterou nelze jednoduše chápat v binární rovině identifikování se s opačným pohlavím“ (Rupp, 2002, str. 248). Setkali jsme se s případem, kdy se žena původně identifikovala jako lesba a postupem času došla ke zjištění, že se vlastně necítí být ani mužem ani ženou a je tedy podle vlastních slov transgender. Známe i případ, kdy dívka po řadě citově neuspokojivých vztahů s muži bilancovala, zda se necítí být spíše mužem nežli ženou a problém se vyřešil tím, že navázala po všech stránkách naplňující vztah se ženou a následně se identifikovala jako lesba.

Sebepojetí vzniklé v průběhu sexuální identifikace ovlivňuje životní styl a perspektivy jedince a dává odpovědi na základní životní otázky - zda hledat partnera a jaký by měl být, mít-li děti, nebo se zaměřit na kariéru, bydlet radši na vesnici či ve větším městě.

6. 2. COMING OUT¹

Coming out bychom mohli charakterizovat jako uvědomění si svého homoerotického zaměření, připuštění si ho a naučení se žít s ním, včetně dřívějšího nebo pozdějšího nalezení svého partnera nebo partnerky, ale především životního klidu a spokojenosti. Pro člověka s homosexuální orientací je coming out nutností, neboť pokud sám nedá najevo svou homosexualitu, bude v naší heteronormativní kultuře automaticky považován svým okolím za heterosexuála.

Některé dívky si již od dětství uvědomují, že se jim líbí osoby stejného pohlaví. Jiné dívky na svou odlišnost v milostné oblasti přijdou v období puberty, kdy se rozpadají izosexuální skupiny a její vrstevnice se začínají zajímat o opačné pohlaví. Homosexuálně orientované dospívající dívky mohou být hluboce raněny tím, že jejich kamarádky najednou začnou dávat přednost trávení času s kluky. Často si však uvědomí příčinu svého trápení - platonickou zamilovanost do svých přítelkyň - až zpětně v dospělosti. U žen je pozdní rozpoznání vlastního homoerotického zaměření², které proběhne až po dvacátém roce života, častější než u gayů v důsledku pomalejšího dozrávání a větší složitosti ženské sexuality. Lesbicky orientované dívky se často snaží pod tlakem společnosti naplnit heterosexuální model. „Proto první sexuální zkušenosti později vyhraněných homosexuálů bývají občas heterosexuální. Asi polovina homosexuálních mužů a dvě třetiny žen někdy uskuteční heterosexuální pohlavní styky. Většina těchto styků se odehrává v období dospívání a mladé dospělosti“ (Zvěřina, 2003, str. 136). Přičteme-li k tomu pasivní charakter ženské sexuální role a tradiční mužskou iniciativu, porozumíme, proč lesbická žena často snadno utají své zaměření před partnerem, ba i sama před sebou. „Pocitová chudost pohlavních styků nebo dokonce odpor k souloži mohou být po léta nebo i po celý život považovány za sexuální dysfunkci a to nejen pacientkou, ale i lékařem. Případy pozdního pochopení vlastní sexuální orientace po letech existujícího narušeného manželství jsou pak u žen ještě častější než u mužů“ (Brzek, 1992, str. 56). Problémem je, že ženy, které se identifikují jako lesbické až po určitém období heterosexuálního života, jsou někdy přijímány s rozpaky jak heterosexuální většinou, tak i homoeroticky zaměřenou komunitou jako pseudolesbické nebo dlouho popírající svůj lesbismus.

V průběhu coming out může lesbická žena zažívat také přechodné období bisexuálního chování, které jí může přinášet pocit, že se jako bisexuální bude více blížit společenské normě, neboť navazuje vztahy také s muži. Proto jsou u žen častěji pozorovány změny identity než u mužů. Je to možná dané také odlišným průběhem socializace u děvčat a chlapců. V naší kultuře mají ženy větší svobodu ve vyjadřování emocí a vzájemné blízkosti

---

¹ Slovní spojení je zkratkou anglického „coming out of the closet“, což v překladu znamená vyjít z vlastní uzavřenosti, otevřít se.

² Životní příběh dokumentující velmi pozdní uvědomění si vlastní sexuální orientace viz příloha 6

v rámci svého pohlaví než muži. Sexuální intimita mezi ženami je pak snáze přijímána jako důsledek citové intimity mezi ženami. Například doteky a polibky mezi ženami jsou pokládány za projev přátelství. Tato sociální akceptace důvěrností mezi ženami jim dává větší svobodu v objevování vlastní náklonnosti k ženám. Zmíněná volnost také ženě umožňuje mít erotické styky s ženou, aniž by se identifikovala jako lesba (Červenková, Bianchi 2003).

Důležitou roli v sebepoznání hraje vedle snů a erotických fantazií také ztotožnění se s lesbickou kulturou reprezentovanou spolky, kluby a literaturou. K rozeznání sexuální orientace může významně přispět také dlouhodobý vztah s partnerkou nebo partnerem, kdy si člověk uvědomí, zda partnerovo pohlaví odpovídá jeho zaměření.

Nalezení lesbické identity většinou vede ke změně vztahů s ostatními lidmi a společností jako takovou. Lesbická žena může pociťovat kulturní vyděděnost, neboť všechny normy, tradice a hodnoty, ke kterým byla vychovávána, předpokládají její heterosexuální. Vyhledává proto lesbickou komunitu, s níž by mohla mít společné zájmy a hodnoty.

První stádia vývoje lesbické identity jsou často doprovázena pocity zmatení, odcizení, úzkostí a depresí, které se mohou projevit také nejrůznějšími tělesnými potížemi. Mezi ně patří také sexuální dysfunkce jako je snížená apetence či znemožnění dosažení orgasmu kvůli úzkosti vyvolané erotickou situací. Jednou z příčin těchto potíží může být odpor k homosexuálním stykům vzniklý na základě komerčního zobrazení lesbického sexu zatíženého různými předsudky, kdy soulož mezi ženami, zobrazovaná pornografickou produkcí, může jen stěží znázornit skutečný prožitek dvou žen v intimních chvílích.

Dalším doprovodným jevem případného složitého průběhu coming outu je alkoholismus, který je u leseb častější než u ostatní populace žen. K nadměrné konzumaci alkoholu jsou náchylnější ženy, které se nevyrovnaly se svou orientací nebo mají partnerské problémy. Pro tyto ženy je často obtížné vyhledat odbornou pomoc, neboť jejich problémy jsou poněkud specifické a proto je raději řeší v komunitě, kde mají jistotu, že naleznou porozumění a radu. Pokud nemají takovou sociální oporu, uchylují se k nadužívání alkoholu. Ten díky svému anxiolytickému působení dočasně redukuje úzkost, ale na druhou stranu nadměrná konzumace snižuje vyhlídky na nalezení životní partnerky a pocit osamělosti pak snadno výstíjí v depresi. Jejimi příznaky jsou špatná nálada, zhoršená schopnost soustředění, poruchy spánku a chuti k jídlu. Depresivní symptomatika může následně zakrýt původní příčinu potíží – odmítání sexuální orientace. Pokud žena bude „léčit“ depresi konzumací alkoholu nebo drog, pod jejich vlivem se snižuje její sebekontrola a narůstá nebezpečí suicidálních pokusů.

Průzkum Kinseyova institutu, jehož se v roce 1987 zúčastnilo 262 žen, které se identifikovaly jako lesbické, ukázal, že naprostá většina žen se někdy v průběhu života označovala jinak:

- 59% respondentek se někdy po 18. roce označovala jako heterosexuální,
- 13% žen se někdy považovalo za bisexuální,

28% se od 18 let identifikovalo jako lesby.

Značný rozdíl byl zjištěn mezi identifikací a chováním:

75% žen ze vzorku mělo někdy po 18. roce heterosexuální styk,

46% mělo heterosexuální styk později po roce 1980 (v kratší době než před 7 lety).

Z 28% žen, které se vždy identifikovaly jako lesbické, mělo 43% styk s mužem po 18. roce a 21% po roce 1980.

20% žen vstoupilo do manželství aspoň jednou, 15% mělo nejméně 1 dítě (Janošová, 2000).

Tento americký výzkum poukazuje na složitou interakci mezi sexuální orientací, jejím uvědoměním a sexuálním chováním. Vysvětlujeme si to tím, že proces budování nové homosexuální identity je velmi individuální celoživotní záležitostí, jejíž průběh a trvání je ovlivněno množstvím osobnostních faktorů a okolním sociálním prostředím.

6. 3. STÁDIA VÝVOJE LESBICKÉ IDENTITY

Uvádíme zde orientační model možného průběhu coming outu podle Cassové:

1. Zmatek v identitě – ženy si přestávají být jisté, že jsou heterosexuální. Začínají si uvědomovat, že jejich chování a cítění je možná homosexuální nebo bisexuální, ale ještě stále se považují za heterosexuální. Na zmatek ve své identitě reagují dvěma způsoby: vyhledávají informace o sexuální orientaci a identitě, aby zjistily, co to znamená být lesba, nebo se snaží o popření své lesbické identity, kdy žena potlačuje veškeré chování, které by mohlo být považováno za projev homosexuality, nebo své erotické zážitky s jinou ženou si vysvětluje jako důsledek opilosti či pouhé experimentování.

2. Porovnávání identity – hlavním úkolem stádia je vyrovnat se s pocitem odcizení od okolí. Žena cítí, že se odlišuje od svých vrstevnic, rodiny a ostatní společnosti. Tyto pocity mohou vyústit do snižování významu heterosexuálních osob, případně k izolaci a potlačení otevřeného homosexuálního chování. Opouštění heterosexuální identity je doprovázeno ztrátou plánů a očekávání do budoucnosti. Důležitou součástí toho je i smutek. Žena může prožívat ztrátu pocitu kontinuity mezi minulostí, přítomností a budoucností, protože už není tím, kým si myslela, že je. Jistým způsobem opětovného objevení této kontinuity je změna vnímání vlastní minulosti, při které vzrůstá důležitost zážitků s lidmi stejného pohlaví.

3. Tolerance identity – žena začíná o sobě uvažovat jako o lesbě a uvědomovat si sexuální, sociální a citové potřeby, které jí lesbická identita přináší. Navazuje kontakty s lesbickou komunitou, ale před heterosexuální většinou se prezentuje jako heterosexuální.

4. Akceptace identity – žena svou lesbickou identitu nejen toleruje, ale i přijímá. Častěji se setkává s jinými lesbickými ženami. Začíná zveřejňovat svou lesbickou identitu a to zmenšuje rozpor mezi tím, jak se vidí ona sama a jak ji vidí okolní společnost. Toto zveřejňování však může vést k neakceptujícím reakcím okolí, jako jsou posměšky, nadávky a jiné.

5. Hrdost na identitu – lesba v tomto období dělí lidství na dvě části – homosexuály a heterosexuály. Prohlubuje se její zainteresovanost v lesbické komunitě. Je hrdá na to, že je

lesba, ale na druhé straně se zlobí na všechny, kdo diskriminuje lidi na základě sexuální orientace. Ráda by zveřejnila svou lesbickou identitu, ale uvědomuje si, že to je někdy obtížné. I když je tato fáze považována za jakýsi odrazový můstek k ucelenější identitě, hněv na sociální nespravedlnost ve snaze o zrovnoprávnění sexuálních menšin s heterosexuální je většinou nevyhnutelná.

6. Syntéza identity – žena si začne uvědomovat, že dělit lidi na kategorie „my“ a „oni“ je neúnosné. Seznamuje se s heterosexuálními muži a ženami, které podporují její identitu a její důvěra k nim vzrůstá. Včleňuje sexuální orientaci jako jeden z aspektů své osobnosti do ucelenější identity. Homosexuální identita už není skrývána, sjednocují se veřejné a soukromé aspekty osobnosti a to vede k pocitu klidu a stability (Cassová in Červenková, 2002, Červenková, Bianchi, 2003).

I když Cassová po dosažení 6. stádia pokládá coming out za ukončený, životní příběhy homosexuálů ukazují, že se jedná o celoživotní proces, kdy žena i po vybudování lesbické identity se v průběhu života může několikrát ocitnout v situaci bilancování svého erotického zaměření na základě měnicí se životní situace, nových zkušeností a pocitů. Sexuální sebezpytování pak může a nemusí vést k utváření nových identit. Pokud se žena identifikující se jako lesba zamiluje do muže, zažívá často znovu stavy zmatku v identitě a nastupuje nový proces coming out. Možná ještě zapeklitější otázky ohledně své sexuální orientace pak řeší žena, jejíž lesbická partnerka po letech vztahu dospěje k tomu, že se cítí být mužem a podstoupí operativní změnu pohlaví.

Coming out je celoživotní proces, který homoeroticky zaměření jedinci prožívají při každém novém sociálním kontaktu. Pokaždé zvažují, zda se svěří se svou orientací či nikoliv a dál pak budou automaticky pokládáni za heterosexuální. Lesbické ženy si obecně většinou pečlivě vybírají, komu odhalí svou orientaci. „Upřednostňují přitom blízké lidi, s kterými zároveň o otázce své orientace diskutují. Samotné odhalení sexuální orientace (a tedy velmi intimní skutečnosti) zároveň zpětně posiluje vztah a blízkost daných lidí“ (Ondrisová, Bianchi, 2000). Odhalením homosexuality ve svém bezprostředním okolí získává heterosexuál větší vhled do problematiky homosexuálů a pozitivní zkušenost s homoeroticky zaměřeným známým pak následně generalizuje na celou skupinu homosexuálů. Tak sexuální menšina může přispět svým coming outem ke zvyšování společenské tolerance. Na druhou stranu se tím vystavuje potenciálnímu riziku odmítnutí, verbálního i fyzického útoku, diskriminace a sexuálního obtěžování. Získá-li homosexuál negativní zkušenost s reakcí společnosti na jeho sexuální orientaci, často to způsobí následné prožívání vlastní sexuální identity spíše jako zdroje nebezpečí a bolesti než zdroje intimity, lásky a komunity. Pokus o nalezení smyslu homofóbního projevu vůči němu může vést k sebeobviňování, depresi, úzkosti a pocitu bezmoci. Mnozí homosexuálové případný násilný útok nehlásí policii ze strachu ze sekundární viktimizace - že se o jejich orientaci dozví další osoby a tím se zvýší riziko nepříjemných důsledků.

Na základě jednoho výzkumu provedeného u leseb a gayů v San Francisku vyšlo najevo, že homosexuálové odhalili svou identitu svému okolí v průměru až za 4,5 roky po jejím uvědomění, 23-40% respondentů se se svým homosexuálním zaměřením nesvěřilo rodině a

37-59% ji tajilo před svými spolupracovníky. Hodně adolescentů dávalo přednost odchodu z domova před svěřením se rodičům. Ukázalo se, že dobré rodinné vztahy negativně ovlivňují vyjádření homosexuální identity a vyhledávání podpůrných zdrojů v gay komunitě. To má souvislost se snahou naplnit heterosexuální očekávání kladená rodinou a se strachem z odmítnutí a zprůtrhání rodinných vazeb. U adolescentních homosexuálů mělo největší negativní vliv na vyjádření jejich identity náboženství rodičů a důležitost, kterou přikládali škole.

Skrývání sexuální orientace přináší izolaci od podpůrné skupiny lidí se stejnou orientací a vědomí, že akceptace většiny je založena na mylném předpokladu heterosexuality jedince. Homosexuálové si nezdědka udržují odstup, aby neprozradili svou orientaci, a tím často narušují rodinné vazby a svá přátelství, přičemž se utajením připravují o podporu blízkých v případě veřejného odhalení. Některé výzkumy nasvědčují tomu, že osoby s vysokou mírou utajování své orientace mají významně více tělesných symptomů, depresí a úzkostí než homosexuálové s nízkým stupněm utajení homoerotického zaměření (Ondrisová, Bianchi, 2000, str. 166).

Z výše popsaných důvodů zůstává spornou otázkou užitečnost zveřejnění homosexuální orientace, neboť pokud člověk nedává najevo veřejně svou homosexualitu, je méně zranitelný a vyhne se vnímání sebe jako trpící oběti heteronormativní společnosti, ale na druhé straně to může s sebou přinášet psychické a sociální problémy.¹ Můžeme konstatovat, že míra zveřejnění sexuální orientace vykazuje u homoeroticky zaměřených lidí velké interindividuální rozdíly, které mají svůj původ v osobnostních faktorech, sociálním statusu jedince a celkové toleranci společnosti vůči sexuálním minoritám.

6.4. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ PRŮBĚH COMING OUTU

Průběh coming outu a jeho úspěšnost jsou ovlivňovány řadou faktorů. Zmíníme tady několik z nich, které považujeme za nejdůležitější.

Jak jsme uvedli v předchozí kapitole, značný vliv na průběh sebepřijetí má celková tolerance vůči sexuálním minoritám ve společnosti. Důležitou roli hraje také dostupnost informací o dané problematice, neboť řada žen si v období coming out připadá, že tento problém mají jen ony a zakoušejí silný pocit osamění i strach z odmítnutí okolím. Mýty a předsudky o homosexuálech, tradující se ve společnosti, nepochybně ztěžují proces sexuální identifikace. Je to podmíněno tím, že převážná část homoeroticky orientovaných lidí své zaměření před okolím tají a tak společnosti chybějí kladné homosexuální vzory. Většina heterosexuálů proto vůbec nepředpokládá, že se někdy během života setkala s homosexuálem.

---

¹ V kapitole 4. 2. jsme citovaly Procházku, podle jehož názoru se homosexuál při skrývání své orientace může častěji dostat do situací, které vedou k diskriminaci. Myslíme si, že veřejný coming out by mělo předcházet zvážení všech jeho přínosů a rizik na základě osobnostních faktorů dané ženy a rázu jejího sociálního okolí.

V dnešní době hraje velkou roli internet¹, kde ve vyhledávačích patří slovo homosexualita mezi ty nejméně frekventované. Horší je situace žen žijících na venkově nebo pocházejících z nižších socioekonomických vrstev, které ještě pořád mají ztížený přístup k internetu. V polovině 90. let vycházel reprezentativní časopis zabývající se homosexuální problematikou - SOHO revue, který díky dotacím ministerstva zdravotnictví bylo možné koupit ve většině trafik i v menších obcích. V dnešní době taková možnost chybí, neboť periodika určená sexuální menšině jsou pro vydavatele kvůli jejich nízkému nákladu nerentabilní. Důležitým zdrojem informací pro homosexuální menšinu je proto pravidelný pořad Českého rozhlasu 1 Radiožurnálu Bona Dea. Je vysílán každé pondělí ve 20. 05 a poskytuje přehled dění v homosexuální komunitě. Je cenný pro svou dostupnost a vysílání ve veřejnoprávním rádiu je důležitým důkazem uznání legitimacy homosexuality.

Větší města nabízejí setkání neformálních skupin lesbických žen, které pořádají společenské i sportovní aktivity a jsou velmi důležité pro ženy, které se se svojí orientací teprve vyrovnávají, neboť jim poskytují pozitivní vzor, pochopení a radu. Tato svépomoc má nenahraditelnou úlohu. Sdružení homosexuálů provozují také linky důvěry a internetové poradny pro homoeroticky zaměřené lidi. Ve velkoměstech jako jsou Praha, Brno, Ostrava a Plzeň pak můžeme najít komerční podniky pro homosexuály. Vyloženě lesbický podnik jako je A-klub, kde se tyto ženy mohou bavit zcela podle svých představ a cítit se přitom bezpečně, pak najdeme podle našich informací jen v Praze.

O hodně ztížené sebekřivě mají věřící lidé. „Křesťanské odmítání homosexuálního chování se opírá o rozšířený výklad Bible, zejména poselství apoštola Pavla Římanům. Odmítnutí homosexuálního chování neznamena, že je zatracován i člověk. Objevují se i jiné výklady, které připouštějí, že Bible nic nepraví o gayích a lesbických ženách, ale odsuzuje pouze ty, jejichž homosexuální chování nevyplývá z jejich přirozenosti“ (Procházka, 2000, str. 85). Křesťanské přístupy k homosexualitě se dělí na dva proudy: pro-gay a ex-gay, kdy oba dva přijímají homosexuálně orientovaného člověka, ale pro-gay připouští, že homoeroticky zaměřený jedinec je schopen za určitých podmínek žít ve věrném stejnopohlavním vztahu, a ex-gay usiluje o plnou pohlavní abstinenci homosexuálů ovšem za předpokladu bohatě rozvinutého citového života. Oba směry tak usilují o harmonii osobnosti, i když každý po svém.

Homosexuální věřící mají snahu, aby se jim dostalo většího přijetí církvemi. Sdružují se proto v organizacích křesťanských gayů a leseb, které se zapojují do církevního dialogu na toto téma a zprostředkovávají pro své příznivce pastorační u těch kněží, kteří jim rozumějí a jsou schopni je podpořit v jejich těžkém údělu. Nejznámějším je v ČR pravděpodobně sdružení Logos, jenž také v rámci Českobratrské církve evangelické každou středu od 9 do 19 hodin provozuje telefonní linku pomoci určenou homosexuálním věřícím.

---

¹ Zajímavé stránky má mnoho lesbických organizací z celé republiky, gay klubů a podniků, ale i někteří jednotlivci. Mezi české internetové stránky, kde lze najít nejvíce informací o lesbickém světě patří: www.gay.iniciativa.cz, www.stud.cz, www.lesba.cz, www.004.cz.

Dialog mezi církvemi a zástupci homoeroticky zaměřených věřících by měl v budoucnosti přispět k tomu, aby věřící člověk již nemusel zvažovat, zda se vzdá své touhy po vztahu s partnerem stejného pohlaví nebo Boha. Víra a sebepřijetí pomáhají k dosažení plnohodnotného života v souladu s křesťanskými ideály.

Jako poslední, ale nikoli nejméně důležitý, faktor bychom chtěli zmínit postoj rodiny k homosexualitě. Pro rodiče je velmi náročné vyrovnat se s homoerotickým zaměřením svého dítěte, neboť tato skutečnost „nabourává“ jejich představu o budoucnosti potomka a ohrožuje jejich sebepojetí jako dobrých rodičů. Často reagují na odhalení homosexuality dítětem klidně a pak následuje mlčení o problému, jako by tady nebyl. Popření tak závažné skutečnosti však narušuje otevřenou komunikaci a důvěru homosexuála k jeho nejbližším. Dále jsou tady zcela odmítavé reakce rodičů, které však nejsou časté a většinou nebývají trvalé. Může se ale stát, že v prvním okamžiku vyženou své dítě z domu. Hůř se s coming outem dítěte vyrovnávají věřící rodiče. Lesbičky, které nemají častý kontakt a blízký vztah k rodičům, se nemusí jim se svou orientací vůbec svěřit.

7. PARTNERSTVÍ LESBICKÝCH ŽEN

Partnerské vztahy většinou vznikají na základě erotické přitažlivosti. Trvalý vztah je však založen na podobné hodnotové orientaci, společných volnočasových aktivitách, vzájemné toleranci a úctě. „Potřeba lásky a citové odezvy i sexuální potřeby homosexuálů jsou obdobné jako u heterosexuálů. Naváží-li na citovém základě partnerský vztah, v podstatě se tento vztah svou kvalitou neliší od heterosexuálního“ (Pondělíčková – Mašlová, 1992, str. 79).

Motivaci ke hledání partnerky tvoří stejně jako u heterosexuálů kromě erotické přitažlivosti potřeba blízké osoby, s níž by bylo možné sdílet svoje myšlenky, pocity, radosti i problémy a společně trávit volný čas. Navíc je to hledání člověka, který bude schopen lépe než ostatní porozumět prožívání lesby a jejím každodenním problémům a nabídnout pomocnou ruku na základě vlastních zkušeností. Inzeráty v tisku i na internetu, život ve větších městech a možnost cestování přispívají k navázání vztahů dvou lesbických žen. Hodně lesbických žen se tedy seznámí se svojí partnerkou prostřednictvím inzerátu nebo na lesbické kulturní akci, kam se pravidelně sjíždějí lesbické ženy z celé ČR. Často se vytvoří páry žen, jejichž bydliště jsou od sebe vzdálená a v průběhu roku-dvou let vztahu na dálku se rozhodnout posunout svůj vztah do fáze pevného partnerství ve společném bytě, které vyžaduje určitou zralost i kvalitu osobnosti a dostatečné materiální zajištění k vlastnictví či podnájmu bytových prostor. Dochází k bližšímu vzájemnému poznávání a prohloubení partnerského vztahu. Trvalý vztah a společné bydlení dodávají partnerkám pocit zázemí a jistoty společného domova.

Většina modelů zachycujících vývojová stadia, kterými prochází vztah heterosexuálního páru, předpokládá brzké narození dětí a těžiště vztahu mezi partnery spatřuje v rodičovství. Tyto modely jsou pro homosexuální páry irelevantní, neboť ve vztahu dvou žen rodičovství z řady důvodů - biologických, právních, ekonomických a společenských, není zdaleka tak samozřejmé, jak se předpokládá ve vztahu ženy a muže. Pevnost lesbických vztahů proto závisí především na osobnostní kvalitě partnerů, neboť bezdětné homosexuální partnerky mají větší nároky na citovou a sexuální stránku vztahu než heterosexuální partneři, které ve vztahu udržuje péče o společné potomky.

Soužití každého páru je jedinečné a je utvářeno řadou vnitřních i vnějších podmínek. Větší společenské uznání a základní právní ochranu stejnopohlavním párům přinesl nově schválený Zákon o registrovaném partnerství. Bude nesmírně zajímavé sledovat vývoj této instituce a s odstupem času ohodnotit její přínos.

7. 1. DETERMINANTY LESBICKÉHO VZTAHU

Značnou roli hraje věk partnerek a to, kdy objevily svou sexuální identitu. Zásadní otázkou je, zda obě prodělaly osobní coming out, popřípadě v jakém stádiu sebeuvědomění a zveřejňování své orientace se nacházejí.

Ženy prodělávají fázi sexuálního experimentování s partnerkami stejného pohlaví většinou v období dospívání nebo v případě, že objevily svou lesbickou identitu poté, co měly heterosexuální vztahy, v období tzv. „druhého dospívání“. Toto experimentování jim pak umožňuje zjistit, zda jejich touha po ženách je trvalého nebo dočasného charakteru. Největší schopnost navázání trvalého partnerského vztahu je mezi 20 a 35 lety, kdy jsou partneri již zralí, ale stále ještě dostatečně přizpůsobiví.

Ženy obecně rychle spojují sexuální kontakt s citovou intimitou. Lesby proto většinou pohlížejí na první erotickou zkušenost s jinou ženou jako na známku počínajícího vztahu. Pro lesbu objevující svou sexuální identitu v důsledku náhlého zamilování se do jiné ženy je impuls k okamžitému navázání vztahu o to silnější. Tato typicky ženská tendence chápání sexuální touhy jako příslibu partnerského zájmu vysvětluje relativní absenci namlouvacích rituálů a „randění“, typických pro fázi experimentování u heterosexuální mládeže, v lesbické komunitě. Předčasné utvoření páru je pak častým důvodem rozchodu partnerek, které ještě nejsou připravené čelit stádiu utváření vztahu. Pokud se jedná o první vztah pro obě partnerky, může jim to přinést problémy, neboť partnerství začalo dříve, než obě dosáhly integrace svých homoeroticky zaměřených identit. Hodně lesbických vztahů tudíž prochází vývojovými stádii, aniž by ženy měly plně vytvořené vlastní lesbické identity. V těchto případech má velký význam interakce mezi průběhem coming out a vývojem lesbického vztahu (Slater, 1995).

Rychlý vznik partnerského vztahu přináší mladým ženám i své výhody. Pozitivní kontakt s lesbickou partnerkou má pro ženu nacházející se v počátcích budování lesbické identity velký význam. Prostřednictvím vztahu tak získává kladné zkušenosti s lesbismem, které jí pak pomáhají překonat internalizovanou homofóbií a usnadňují průběh jejího coming out. Je to synchronní jev, kdy vytváření lesbické identity jde ruku v ruce s prohlubujícím se vztahem. Vývoj lesbické identity je posouván dopředu prohlubujícím se nesouladem mezi společensky nepříznivým pohledem na lesbismus a vlastní pozitivní zkušenosti ženy, které podporují trvání vztahu.

Interakce mezi vývojovými fázemi partnerského vztahu a utvářející se lesbickou identitou může být složitá v případě, pokud se partnerky nacházejí v různých stádiích procesu formování jejich lesbické identity. Tyto rozdíly se mohou objevovat ve spoustě situací, nejpatrněji však při pokusech shodnout se na narůstajících vzájemných závazcích pramenících ze vztahu a představení se jako páru před sociálním okolím.

Prohloubení vztahu znamená pro partnerky nárok na pokročení ve vývoji jejich lesbické identity, stejně jako pokrok v průběhu coming out partnerek vyžaduje vývojové změny jejich vztahu. Často žena, která postoupila dál v procesu vývoje lesbické identity, požaduje po své partnerce větší společenskou prezentaci jejich vztahu a prohloubení vzájemných závazků. Váhání své milé pak může považovat za ohrožení jejich vztahu, interpretující partnerčino otálení jako neschopnost podpořit je jako pár. Pro partnerku s méně vyvinutou lesbickou identifikací naopak můžou být požadavky na další vývojový krok jejich vztahu hrozbou její identity. Může pociťovat strach, že pokud vyhoví partnerčiným požadavkům,

vystaví se tak případným odmítavým reakcím okolí a vzdá se základního bezpečí. Pokud partnerky nerozumějí interakci individuálních a vztahových vývojových úloh, kterým čelí, zvyšuje se tím riziko nárustu konfliktu a rozpadnutí se vztahu.

Výzkum Talandové zaměřený na otevřenost lesbických žen v otázce jejich identity ukázal, že 73% respondentek své zaměření skrývá nejčastěji před svými přáteli a v zaměstnání. Vede je k tomu obava ze sociálních důsledků prozrazení jejich homoerotického zaměření, možný negativní dopad na vlastní profesní vzestup a strach z toho, že partnerka bude vystavena stejnému riziku (Janošová, 2000).

Obecně lze říct, že čím starší jsou partnerky v době utváření jejich vztahu, tím rychleji probíhá jeho ustanovování. V počáteční fázi vztahu se mladé partnerky snadněji navzájem přizpůsobují a tráví většinu času společně, kdežto ženy po čtyřicítce již mají svůj zaběhnutý denní režim a přizpůsobení se partnerce je pro ně již složitější. Ve snaze eliminovat počáteční nepohodlí pramenící z nutnosti synchronizovat ve vztahu tyto ženy často posouvají svůj vztah do závaznější roviny dříve než by to udělaly mladší ženy. Uvádějí přitom, že střídavé přespávání u partnerky a nošení věci na přespání s sebou a nejasná budoucnost takového „randění“ se jim již nejvíe lákavé a proto vítají stabilnější vztah spojený s vytvořením společného domova (McDaniel, 1996). O to složitější je pak situace páru, v němž je mezi partnerkami značný věkový rozdíl. Jejich vztah se tak musí vyrovnat jak s tím, že ženy jsou v různých životních fázích svého individuálního vývoje, tak i s rozdílnými představami spojenými s vývojem vztahu jako takového.

Ne všechny ženy vstupující do lesbických vztahů jsou lesby. Jsou to také ženy, jež se identifikují jako bisexuální a to, že odmítly nálepkou lesba, neznamena selhání v přijetí jejich sexuální identity, stejně jako neznamena, že lesbický partnerský vztah, který vytvoří, nebude trvalý. Tyto ženy většinou také procházejí procesem vývoje jejich sexuální identity, který mohl mít hodně společného s lesbickým coming outem. Také odmítly společenský tlak diktující, že všechny ženy by měly mít heterosexuální identitu. Mělo to pro ně podobné sociální důsledky jako pro lesbické ženy včetně případných zásadních mezilidských ztrát a slovních útoků na jejich sebepojetí. Jejich status příslušnic neschvalované sexuální minority ovlivňuje jejich partnerské vztahy podobně jako lesbická identita.

Je třeba si uvědomit, že bisexuální ženy snažící se vybudovat fungující lesbický vztah se ocitají mezi heterosexuální většinou a homosexuální menšinou v situaci, kdy na ně obě pohlízejí jako na latentní lesbu, která se brání uvědomit si svou „opravdovou“ homosexuální identitu. Takovému vztahu se dostane méně podpory i od lesbické komunity. Tudíž partnerkám v takovém vztahu nezbyvá nic jiného, než poskytovat si navzájem přijetí a kompenzovat tak sociální odmítnutí.

7. 2. SROVNÁNÍ LESBICKÝCH DVOJIC S HETEROSEXUÁLNÍMI

Lesbické vztahy jsou stejně jako heterosexuální a mužské homosexuální založeny na lásce a intimitě. I když všechny páry sdílejí některé základní motivy a obecná očekávání,

lesbické vztahy se liší od heterosexuálních hned v několika směrech. Jelikož ve vztahu jsou dvě ženy, a ženy jsou obecně velmi zaměřené na vztahy, věnují svému partnerství velkou pozornost a mají s ním spojena vysoká očekávání. Partnerky nemají moc vzorů ani lidí, kterým by se mohly svěřit v době vývojové krize jejich vztahu, aby jim někdo pomohl uvědomit si, že toto problematické období není nic jiného než jen přechod do další fáze vztahu. Nesmíme opomenout ani fakt, že vývoj lesbického vztahu v čase je ovlivňován permanentním stresem způsobeným homofóbií.

Předkládáme tady rozdíly mezi lesbickými a heterosexuálními vztahy, jak je vymezila Suzanne Slater:

1. Heterosexuální vztah tvoří součást širšího rodinného systému. Lesbické páry však mají ztížené přijetí v širší rodině hned z několika důvodů-prvním je, že ne všichni rodiče se vyrovnají se sexuální orientací své dcery a udržují s ní a její partnerkou vztahy, a pak hodně lesbických párů nevychovává děti. V rodinách bývá pravidlem přejímání rodičovského modelu jako vzoru pro chování dospělého člověka. Lesbické ženy však ve svých rodičích jen těžko spatřují identifikační vzor. Proto pro některé lesby partnerka tvoří veškeré rodinné zázemí, které má.
2. Kvůli odloučenosti od původních rodin vztahy leseb s jejich kamarády a bývalými partnerkami připomínají vztahy mezi členy rodiny. Lesbické páry se celkově liší v míře odhalení své sexuální orientace příslušníkům svých původních rodin. Pokud se svěří se svým homoerotickým zaměřením, příbuzní procházejí coming outem, během kterého se vyrovnávají s tím, že mají v rodině lesbu. Pokud se rodiny vyrovnají s touto skutečností, mohou následně poskytnout páru tolik důležitou podporu. Hůře se s homosexuálním zaměřením své dcery vyrovnávají věřící rodiče. Pokud odhalení sexuální orientace přinese odmítnutí v rodině jedné nebo obou partnerek, může to v ženách probudit jejich internalizovanou homofóbií a způsobit krizi vztahu.
3. Heterosexuální model předpokládá, že členové rodiny budou sdílet společnou skupinovou identitu. Stigmatizující rozdíl v sexuální orientaci mezi lesbou a její původní rodinou často má velký vliv na její zkušenosti v dospělosti, kdy tyto ženy jsou vystaveny poznání, že nemohou sdílet skupinovou identitu ani se svou původní rodinou, ani se svými případnými dětmi.
4. Podstatnou částí heterosexuálního modelu je péče o děti. I přesto, že počet lesbických párů v roli rodičů roste, lesbický vztah jako takový postrádá předpoklad rodičovství (Slater, 1995).

Současné české zákonodárství nedovoluje, aby se dvě ženy staly matkami, ať už prostřednictvím umělého oplodnění či adopce. Je tady ale řada žen vychovávajících své děti, pocházející z předchozího heterosexuálního vztahu, spolu se svojí současnou lesbickou partnerkou. V tomto případě ženy většinou pečlivě chrání své soukromí, aby zabránily společenské stigmatizaci svých dětí. Bohužel česká legislativa neumožňuje ani adopci biologického dítěte lesbické ženy její partnerkou.

Co se týče dalších specifik lesbických vztahů oproti heterosexuálním párům, Zvěřina upozorňuje, že „V lesbickém páru se setkávají dvě ženy. To činí dvojici citově vřelejší,

často až city překypující. Soužití dvou žen, které mohou společně vychovávat i dítě některé z nich, nebudí tak velikou pozornost jako mužské homosexuální páry. Proto je častější. Ženy jsou méně promiskuitní a dvojice lesbiček mohou tedy počítat s větší stálostí“ (Zvěřina, 2003). Podle výzkumu se však partnerské vztahy lesbických žen ukázaly být významně kratší než vztahy heterosexuálních párů, ale na druhou stranu lesby udávaly výrazně větší spokojenost ve vztahu než heterosexuálové. Vysvětlením tohoto jevu může být skutečnost, že mnoho heterosexuálních vztahů pokračuje i poté, co přestanou naplňovat potřeby partnerů, jen kvůli výchově společných dětí, kdežto homosexuální partnerství končí, když vztah již nepřináší uspokojení (Slater, 1995).

Lesbické páry jsou ve srovnání s heterosexuálními partnery i gayi znevýhodněny svými celkově nižšími příjmy, neboť platy žen v ČR dosahují jen 75% mezd jejich mužských kolegů vykonávajících srovnatelnou práci. Horší ekonomickou situaci ženy obvykle kompenzují šetrným hospodařením. Na druhou stranu bezdětné lesbicky orientované ženy mají ve středním věku náskok před ostatními ženami v profesním postavení. Průměrně mívají také vyšší dosažené vzdělání, k němuž jim mohl dát podnět coming out. Pracovní seberalizace je důležitým zdrojem pocitu přijetí a společenského uznání, které může příslušnice sexuální minority postrádat v jiných oblastech svého života.

Oproti heterosexuálním párům, které v českém prostředí obzvláště v mladším věku řeší bytovou situaci bydlením ve dvou- či třígeneračním rodinném domě společně s rodiči, případně i prarodiči jednoho z partnerů, homosexuální dvojice bydlí většinou sama nebo ve společném podnájmu s dalšími páry či mladými lidmi. Má to hned několik důvodů: homosexuálové se soustřeďují do velkých anonymních měst, kde je pro ně snazší život a pro řadu rodičů, i když se vyrovnali s menšinou sexuální orientaci svého potomka, by bylo nepřijatelné, mít neustále na očích jeho životního partnera. Tato forma odděleného soužití nenabízí intenzivnější kontakt s širší rodinou, její sociální pomoc ani oporu při řešení osobních či sociálních problémů, které se obvykle mohou těšit mladé heterosexuální páry. Na druhou stranu jsou tím podstatně sníženy možnosti konfliktů jedné z partnerek s tchýní nebo tchánem, pro které bývá těžké vyrovnat se s homosexuální orientací svého dítěte a vzdát se svých očekávání, že dceře vystrojí krásnou svatbu a budou se těšit na vnoučata. Partnerky jsou těmito okolnostmi nuceny převzít zodpovědnost za svůj život a v situacích rozhodování jsou odkázány spíše na radu té druhé než rodičů.

Jako všechny ostatní páry, mají i lesbické dvojice důležité vztahy s lidmi a institucemi mimo jejich vztah. Lesbické páry pečlivě vybírají a udržují tyto vztahy. Zaměstnání je pravděpodobně nejformálnějším poutem mezi lesbou a většinou společností. Pak je tady školský, zdravotnický a popřípadě sociální systém.

Jelikož některé dvojice žijící v pevném vztahu pocítují tlak okolí, uzavírají se do sebe a mají omezené sociální kontakty. Tím se zužuje šíře jejich citových vazeb na výlučný vztah dvou žen. To s sebou může nést projevy zvýšené citlivosti, melancholické nálady, pocit izolace i zvýšenou podezřívavost a častější žárlivost. Partnerky na sebe rovněž přenášejí svoje problémy a nálady, jelikož mají zúžený okruh lidí, s nimiž by je mohly sdílet.

Ukázalo se, že rozdíly v žárlivosti mezi partnery s homoerotickými a heteroerotickými orientacemi se zkoumaly jen velice málo. Výzkum na toto téma ukazuje, že žárlivost je problémem ve stejné míře jak ve vztazích homosexuálů, tak i heterosexuálů. Žárlivost je často uváděným důvodem, proč mají homosexuálové spíše důvěrný než otevřený vztah (Blashband & Peplau, 1985, a Silverstein, 1981 in White, Mullen, 2006). Žárlivost se jeví jako potenciálně větší problém pro páry gayů než lesbiček, protože gayové mívají obvykle více sexuálních partnerů než heterosexuální muži či ženy nebo lesbičky. Lesbické ženy se pak mohou zvláště obávat toho, že si jejich milované najdou vztah heterosexuální, aby unikly stigmatu a stresu spojeným s heterosexuálními vztahy (Morris, 1982 in White, Mullen, 2006).

Partnerské vztahy homosexuálů většinou nejsou narušovány spory o výchově dětí, ale spíše povahovými zvláštnostmi partnerek, které se projeví při dlouhodobějším soužití. Je pro ně obtížnější nalézt v takových situacích oporu v rodině nebo vyhledat odbornou pomoc, neboť pokud poradna nezaměstnává pracovníka se sexuologickým zaměřením, nemuseli by dostat kvalifikované poradenství, protože zkušenosti z práce na řešení problémů heterosexuálů nelze jednoznačně přenášet na potíže homosexuálů (Pondělíčková-Mašlová, 1992). Dostupnou pomocí pro lesbické páry prodávající partnerskou krizi je řada linek důvěry poskytovaných sdruženími homosexuálů a internetové poradny pro homoeroticky zaměřené lidi¹.

---

¹ Aktualizované možnosti odborné pomoci pro homosexuály je k nalezení na <http://adresar.stud.cz/sb-adresar/helplinky.phtml>

7. 3. PERSPEKTIVY LESBICKÝCH PÁRŮ

Klinker na základě své srovnávací studie 11 amerických výzkumů zaměřených na lesbické vztahy uvádí, že průměrná délka lesbického vztahu byla 2-5 let, což poukázalo na to, že lesbické vztahy mají kratší trvání než vztahy heterosexuálů i gayů. Studie však také ukázaly, že lesbické páry ve srovnání s páry tvořenými heterosexuály nebo gayi vykazovaly větší míru partnerské soudržnosti a rovnosti postavení partnerek ve vztahu (Klinker, 1995).

Lesbické vztahy jsou velice rozmanité a mnoho žen by si přálo, aby jejich současný vztah vydržel pokud možno na pořád. Celoživotní partnerský vztah by měl být založen na plném přijetí své homosexuální orientace oběma partnerkami, ztotožněním se s ní a oboustranným pocitem uspokojení ze soužití s partnerkou stejného pohlaví. Takový vztah je nemyslitelný bez vzájemné úcty, porozumění a důvěry. Přináší oběma partnerkám pocit spokojenosti až štěstí. Jelikož ve vyšším věku počátky nového vztahu už nepomáhá překlenout erotická přitažlivost, a lidé se hůře přizpůsobují novému partnerovi a mění své návyky, ženy žijící v trvalém spokojeném vztahu mají nespornou výhodu soužití s jednou partnerkou, s níž sdílí své radosti a starosti a společně stárne. I sociální okolí si postupně zvykne na stabilní dvojici a přestane ji zahrnovat nevíтанou pozorností.

8. LESBICKÁ SEXUALITA

Ženské sexualitě obecně bylo věnováno méně pozornosti než mužské, natož specifikům lesbické sexuality. Vývojové aspekty ženské sexuality, včetně jejích projevů, se mohou měnit v průběhu dospívání a dále se vyvíjí po celý život. Lesbická sexualita by měla být nahlížena v kontextu ženského psychosexuálního vývoje stejně jako vývoje homosexuální identity.

Ženy obecně masturbují a mají pohlavní styky méně často než muži, ale tyto rozdíly mohou být způsobeny jak odlišnou mírou sexuální touhy tak i specifiky ženské socializace, v průběhu které jsou ženy vedeny k popření či potlačení svých sexuálních pocitů.

Pro mnohé lesbické ženy je citový vztah podmínkou sexuálního sblížení. Lesby získávají první erotické zkušenosti s partnerkami stejného pohlaví později než homosexuální muži. Ve srovnání s heterosexuálními dvojicemi a s partnerstvími dvou mužů je sexuální aktivita ženského páru celkově nižší. Přitom velký počet žen ve studiích lesbických párů uvedl, že by uvítaly častější milování. Hlavní charakteristikou ženské sexuality, která je zvláště patrná v lesbických sexuálních vztazích, je kladení důrazu na mimogenitální fyzický kontakt (Herbert, 1996). Ženy se více soustřeďují na jiné tělesné aktivity, především na dotyky, na mazlení, objímání se a podobně (Loulan in Janošová, 2000). Lesbické ženy uvádějí častější mimogenitální tělesné kontakty samy o sobě, bez následujících genitálních aktivit, než heterosexuální ženy. Lesbické ženy jsou podle řady výzkumů spokojenější v intimním životě než heterosexuální ženy. Uvádějí mnohem méně problémů s nesouladem vyvolaným sníženým zájmem o sex či obtížným dosahováním orgasmu (Pondělíčková-Mašlová, 1992). Sexuální spokojenost žen se ukazuje být více spojena s emocionálními faktory, hlavně s kvalitou partnerského vztahu, než s fyziologickými faktory, jakými jsou frekvence pohlavních styků a dosažení orgasmu. Tyto závěry vysvětlují, proč jsou ženy v lesbických vztazích velmi spokojené se sexuální stránkou, přestože udávají nižší frekvenci genitálních styků než páry heterosexuálů či gayů (Herbert, 1996).

Podle amerických výzkumů lesbických sexuálních aktivit provedených v 80. a na počátku 90. let 20. století, většina žen uváděla, že jejich erotické kontakty s partnerkou obvykle začínají objímáním se, tulením se, líbáním mezi partnerkami po celém těle, přes dotýkání se, líbání a sání prsou, po cunnilingus¹, pronikání prsty nebo jazykem do vagíny a masturbaci. Okolo 70% lesbických žen přiznalo, že součástí jejich partnerské erotiky je orální sex. Další nejpoužívanější metodou byla manuální stimulace klitoris a vagíny. Mezi svými sexuálními aktivitami lesby nejméně jmenovaly zasouvání náhražek penisu do vagíny, anální stimulaci nebo penetraci, sadomasochistické praktiky, skupinový sex a sex s muži (Herbert, 1996).

---

¹ „Výraz pochází z latinského *cunnus*, který znamená „vulva“ a *lingere*, které znamená „lízání“ (Harding, 2004).

V rozličných amerických průzkumech 90-100% lesbických žen uvádělo, že provozují erotické aktivity výlučně se svou stálou partnerkou. Pokud se ve vzorku lesbických párů objevila nevěra, měla spíše podobu intenzivního citového vzplanutí než sexuálního dobrodružství. Tyto mimopartnerské kontakty byly většinou odhaleny původní partnerkou a nejčastěji vedly k zániku jejich vztahu (Klinger, 1995).

Stejně jako heterosexuální partneři zažívají i homosexuální páry v déle trvajícím partnerském vztahu pokles frekvence a významnosti milování. Výzkumy prokázaly, že klesající frekvence sexuálních styků nesnižuje celkovou úroveň sexuální spokojenosti lesbických žen. Můžeme to vysvětlit tím, že s postupujícím věkem partnerek a prodlužující se délkou jejich vztahu je pokles fyzické atraktivity vyvážen hlubokou citovou náklonností.

I při lesbickém sexu může dojít k nákaze pohlavní chorobou. K přenosu může dojít při použití sexuální pomůcky jako je vibrátor nebo anální kolik, na jejichž povrchu ulpěla infikována krev či poševní sekret, nebo při orálním sexu nebo prstní penetraci prováděné v době menstruace, nebo když má jedná z partnerek v ústech či na ruce otevřenou ránu. Málo prozkoumanou oblastí je dopad rizika přenosu HIV a jiných pohlavně přenosných onemocnění na lesbické sexuální aktivity. Procházka uvádí, že „Riziko přenosu HIV infekce mezi lesbickými ženami je nižší, bylo popsáno jen několik případů. Většina nálezů virem HIV u lesbických žen souvisela s injekčním užíváním drog nebo s pohlavním stykem s gay kamarádem“ (Procházka, 2000, 65).

Případné riziko infekce se dá minimalizovat vyhýbáním se vzájemnému kontaktu, při kterém dochází k míšení tělesných tekutin, dezinfikováním půjčených erotických pomůcek a orálním sexem prováděným s ochranou. Ochranné prostředky používané při lesbickém sexu jsou zubní zábrana, kondomy a rukavice. Zubní zábrana je název pro čtverečky latexu, které se přikládají na poševní otvor, vulvu nebo řiť a brání volnému proudění tělních tekutin při orálním sexu. Ženy tyto pomůcky nemají rády pro jejich tloušťku a nevalnou chuť. Místo zubní zábrany se dají použít v polovině přestřižený prezervativ bez spermicidního lubrikantu. Celé kondomy se používají také na vibrátory a jakoukoli pomůcku, která se střídavě zavádí do pochvy a konečníku, aby se zabránilo přenosu střevních bakterií do vagíny, kde by mohly způsobit zánět. Pak jsou tady tenké latexové rukavice, které se dají zvlhčit lubrikačním gelem a použít k manuální stimulaci klitorisu, pochvy či anusu (Harding, 2004).

9. MASKULINITA-FEMININITA V LESBICKÉM PÁRU

Z biologického hlediska můžeme dělit jedince na „mužské“ a „ženské“, kdežto z kulturního hlediska genderu rozlišujeme „maskulinní“ a „femininní“. U většiny osob jsou přítomny jak femininní tak maskulinní kvality. Běžně však u muže převažuje maskulinita a u ženy femininita (Oakleyová, 2000). Femininita a maskulinita se vztahují k genderové identitě, čili k subjektivnímu pocitu mužství a ženství. Jedná se o významy, osobnostní a fyzické charakteristiky, zájmy etc., které jedinec považuje za relevantní ve vztahu k vlastnímu mužství a ženství (Wyrobková, 2007). Náš individuální pocit mužství a ženství je z velké části sociálně a kulturně determinovaný, neboť jsme od nejútlejšího věku obkloповáni různými obrazy femininity a maskulinity.

Panuje obecně rozšířené přesvědčení, že lesbickou dvojici tvoří femininnější a maskulinnější partnerka, výzkumy však tento předpoklad nepotvrdily. „Ve stejnopohlavních partnerstvích se na tzv. mužských i ženských povinnostech podílejí oba členové, v jednotlivých úkolech týkajících se vedení domácnosti se nicméně střídají častěji než partneři v heterosexuálním svazku. Také představa, že lesbické ženy jsou v některých ohledech, např. volbou povolání méně femininní než ženy heterosexuální, se ukázala jako nepotvrzená (Janošová, 2000).

Šípošová ve svém výzkumu zjistila, že lesby nevyhovují extrémům tradičních rodových rolí na kontinuu femininita - maskulinita, což také vysvětluje jejich větší flexibilitu ve vztahu (Ondrisová, Bianchi, 2000).

O rozdělení genderových rolí v homosexuálním vztahu se Procházka domnívá, že „Jeden z tradičních předsudků o nestabilitě homosexuálních vztahů vychází z předpokladu, že muž s mužem a žena s ženou nejsou schopni se vzájemně doplňovat. Tento předpoklad se však nikdy nepotvrdil. Dokonce vztahy dvou žen jsou z hlediska citového intenzivnější než heterosexuální. To se vysvětluje tak, že žena přináší do partnerství zpravidla více emočních prožitků. V dnešní době je značně oslabena tradiční role muže a ženy, takže nelze hovořit o tom, že by se dva stejnopohlavní páry musely méně doplňovat než ostatní“ (Procházka, 2000, STR.56). Všeobecně se pak lesbické ženy potýkají spíše s nedostatkem identifikačních vzorů - spokojených stabilních lesbických dvojic, které by jim mohly napovědět, jak pokračovat a kam směřovat v partnerském vztahu dvou žen.

B. PRAKTICKÁ ČÁST

1. FORMULACE PROBLÉMU A CÍL VÝZKUMU

Navzdory tomu, že se v posledních desetiletích jak ve vědeckých pracích, tak i v médiích stále více věnuje pozornost homoeroticky zaměřené menšině, ukazuje se, že jen malá část výzkumů je věnována problematice ženské homosexuality. Přitom odhaduji počet lesbických žen obývajících Českou republiku na minimálně 15,7 tisíc a dalších 177,6 tisíc žen si svojí sexuální orientaci není jisto¹. Myslím si, že složité spolupůsobení vnitřních a vnějších činitelů odehrávající se v lesbickém vztahu a s nimi spojené možné problémy psychického rázu by si zasluhovaly větší pozornost psychologů. Navíc výše uvedené četnosti jsou dostatečně vysoké na to, abych se s lesbickými ženami nebo ženami řešícími otázku své sexuální orientace mohla setkat ve své budoucí psychologické praxi. Proto jsem se prostřednictvím praktické části diplomové práce chtěla osobně seznámit s lesbickými ženami a zjistit více o jejich partnerském životě v prostředí České republiky.

Zajímalo mě, jak se tyto ženy identifikují, jakým způsobem se seznamují a vstupují do vztahu, jak spolu komunikují, zda a jakým způsobem spolu tráví volný čas, jejich způsob hospodaření a rozdělení domácích prací, jaký vztah mají k nevěře, zda jsou žárlivé a jak prožívají svoji sexualitu. Snažila jsem se nalézt odpovědi na tyto otázky studiem odborné literatury, převážně amerických autorů a rovněž prakticky ve svém výzkumném záměru.

Cílem praktické části je:

- dozvědět se více o partnerských vztazích lesbických žen
- vyzkoušet citlivost vybraných metod určených k měření maskulinity a feministy u žen v lesbických párech
- zjistit úroveň vzájemného přizpůsobení ve dvojicích lesbických žen
- a vytyčit oblasti dalšího zájmu v rámci této problematiky a v neposlední řadě přinést poznatky využitelné ke zkvalitnění odborné pomoci lesbickým párům

Vstup do reálného kontaktu s příslušnicemi homosexuální menšiny mi umožnil získat vhled do této problematiky v kontextu českého sociokulturního prostředí, který zatím neposkytuje žádná dostupná literatura. Cílem mého výzkumu bylo naznačit východiska pro badání této problematiky v českém kontextu. Umožnil mi získat bezprostřední zkušenost s prostředím lesbických párů a ostatním možnost zprostředkovaně zhodnotit, do jaké míry teoretické koncepty korespondují se zkušenosti lesbických párů nebo jak se jednotlivé aspekty teorie projevují v praxi.

---

¹ Počty vycházejí na základě statistických údajů uvedených v kapitole 3.

Pro kvantitativní výzkum byly formulovány následující hypotézy:

Hypotéza 1 V lesbických párech nebude existovat statisticky významný rozdíl mezi skóry partnerek v oblasti maskulinity měřené pomocí TIR.

Hypotéza 2 V lesbických párech nebude existovat statisticky významný rozdíl mezi skóry partnerek v Testu dyadického přizpůsobení.

Hypotéza 3 V lesbických párech nebude existovat statisticky významný rozdíl mezi skóry maskulinity partnerek měřených pomocí BSRI.

Hypotéza 4 V lesbických párech nebude existovat statisticky významný rozdíl mezi skóry feminity partnerek měřených pomocí BSRI.

2. APLIKOVANÁ METODIKA

Práce s informacemi o partnerském vztahu žen v sobě nese předpoklad pro využití kvalitativních metod. Lesbické vztahy mají své velmi specifické příběhy, které nelze srovnávat s partnerstvím heterosexuálů ani gayů. Přestože všechny páry mají řadu společných znaků, osobní zkušenost jednotlivých lesbických žen je natolik jedinečná, že použití pouze kvantitativních metod by vedlo ke ztrátě nejdůležitějších znaků a individuality příběhů. Rozhodla jsem se proto při svém výzkumu použít jak kvalitativní tak i kvantitativní metody. Kvalitativní výzkum mi umožnil velmi osobní kontakt s lesbickými ženami a doplňování kladených otázek na základě nových témat objevujících se v průběhu našich setkání. Použití kvantitativních metod pak přineslo doplnění poznatků získaných kvalitativní metodou.

Cílem bylo zachytit řadu kategorií, které mohou v budoucnu sloužit jako podklad pro formulování hypotéz pro případný kvantitativní výzkum se širším záběrem účastnic v budoucnu.

2.1. SEMISTRUKTUROVANÉ INTERVIEW A PRŮBĚH JEHO APLIKACE V DANÉM VÝZKUMU

Kvalitativní část výzkumu probíhala pomocí semistrukturovaných interview, která jsem nahrávala na digitální diktafon. Měla jsem předem připravený soubor oblastí, kterých jsem se musela držet. Při jejich výběru jsem původně vycházela z knihy Stanislava Kratochvíla „Manželská terapie“. Postupně na základě studia další odborné literatury a beletrie jsem rozšiřovala soubor otázek, které jsem dále doplňovala na základě témat, která se objevovala v průběhu jednotlivých interview.

Páteří rozhovorů byly rámcové otázky seřazené do několika okruhů a poskytující respondentkám prostor pro volné odpovědi nebo v některých případech nabízející vodítka pro odpověď. Snažila jsem se zachovat formulaci otázek, ale v případě potřeby jsem ji přizpůsobovala sociokulturní úrovni účastnic.

V průběhu února a března 2008 jsem se setkala s 11 lesbickými páry. U sedmi párů proběhla úvodní setkání s oběma partnerkami současně. Po standardním informování o sobě, účelu interview a zaměření mé práce, jsem ženám sdělovala přibližnou délku trvání rozhovoru, seznámila je se způsobem zaznamenávání dat a jejich dalšího zpracování, předložila jim k prostudování a podepsání formulář informovaného souhlasu (viz příloha č. 2) a požádala je o vyplnění formulářů dotazníků. Následně souhlasilo s pořízením rozhovoru 21 žen. Jednotlivá interview s lesbickými ženami jsem prováděla o samotě s každou z partnerek zvlášť. 11 rozhovorů proběhlo v kavárnách, 7 v domácnostech účastnic a 3 u mne doma v Olomouci. Rozhovory obvykle trvaly mezi jednou až dvěma hodinami a jejich délka závisela na výřečnosti jednotlivých účastnic.

Snažila jsem se zabezpečit maximální ochranu osobních údajů účastnic kvůli důvěrné povaze získaných informací. Jelikož v některých případech by bylo nežádoucí, aby ženy po

přečtení této práce, o které většina z nich projevila zájem, mohly poznat citované výroky svých partnerek, rozhodla jsem se výroky jednotlivých žen uvádět bez toho, aniž bych je jakýmkoli způsobem označila.

Před začátkem samotného rozhovoru jsem se snažila navázat dobrý kontakt se ženou, vytvořit příjemnou atmosféru a odstranit napětí a případné obavy. Sloužilo k tomu srozumitelné vysvětlení účelu rozhovoru, ujištění o anonymitě a důvěrnosti sdělených informací. Mým cílem bylo dat najevo svůj akceptující, přátelský postoj a snažit se porozumět a projevovat respekt a úctu ke všem záležitostem páru. Lesbické ženy byly velmi přátelské a můj pozitivní zájem o jejich minoritu je motivoval ke spolupráci.

Úvodní otázky interview¹ byly směřovány na méně citlivé údaje – věk účastnic, jejich vzdělání, současné zaměstnání a obecnější témata spojená s jejich sexuální orientací. Během této fáze jsme se s ženami mohly trochu blíže poznat a vytvořit bezpečnou a důvěrnou atmosféru pro posun k jádru interview, které obsahovalo citlivá témata a velmi osobní otázky. Snažila jsem se, aby plynutí rozhovoru bylo přirozené a postupně se vyptávala na všechny zkoumané oblasti. Věnovala jsem také pozornost neverbálním projevům tázaných. Některé ženy mi spontánně sdělovaly informace, na které bych se původně neodvážila ptát, pro jiné zase byla některá témata nepříjemná, tudíž jsem v zájmu pokračování rozhovorů vypouštěla některé dílčí otázky. V závěrečné fázi interview jsem se žen zeptala, zda mi chtějí sdělit něco, o čem jsme nemluvily, a nabídla jim, aby se mě na oplátku zeptaly na to, co zajímá je. Všechny rozhovory probíhaly v neformální atmosféře se šálkem čaje nebo kafe a po jejich ukončení mi účastnice většinou sdělovaly, že si z našeho rozhovoru odnášejí dobrý pocit.

Rozhodujícími faktory spolehlivosti výsledků rozhovorů jsou beze sporu míra ochoty respondentek odpovídat pravdivě², schopnost jejich sebereflexe, vyjadřovací schopnosti, vzájemné porozumění obou stran a pozornost tazatelky.

2.2. TEST INKONSISTENCE ROLÍ

Tuto původní československou diagnostickou metodu vydal v roce 1981 Ivo Možný. Test je určen k měření míry přesnosti přejímání rolí v páru mezi mužem a ženou a míru vnitřní integrity mužské a ženské role. Určením testu je terapeutická práce s chybou v přejímání rolí na úrovni jednotlivých položek. Vedle míry přesnosti při přejímání rolí a měř inkonsistence mužské a ženské role v páru, tento dotazník zároveň sleduje i maskulinitu a feminitu v páru. Výběr 20 položek pro Test inkonsistence rolí byl učiněn z tradičních očekávání od ženské a mužské role (Možný, 1981).

---

¹ Viz příloha 2

² Jedna z účastnic výzkumu to vyjádřila následovně: „Ale je těžký být upřímný o partnerském vztahu, protože do jisté míry nějak tušíš podvědomě, že třeba někde něco řekneš, a pak si to někdo přečte, a ti lidi to ví. Stačí jenom, aby tě znali přes pátý koleno a kvůli tomu, že jsi tam někde něco řekla, najednou zjistíš, že opravdu je to tak propojený, že se na tebe „všechno“ ví“.

Dotazník, který vyplňují oba partneři, se skládá z osmi identických sad posouzení člověka sérii párových proměnných. Z toho každý partner obdrží čtyřstránkový dotazník, kde má na škále dvaceti bipolárních adjektiv:

- na první straně popsat sebe,
- na druhé straně partnera,
- na třetí straně to, co si myslí, že si o něm myslí partner,
- na čtvrté straně popisuje svého ideálního partnera.

Po vyplnění všech čtyř listů formuláře oběma partnery se porovnají dotazníky od obou partnerů.

K tomu, aby byla možná komunikace a kooperace v dyádě je nezbytné, aby čtyři výše popsané sady očekávání či představ o každé roli byly v základním souladu. Ve fungujícím partnerském vztahu se tudíž příliš neliší představa prvního partnera o tom, jaký je, od představy druhého partnera o něm a tam, kde liší, první partner tuto odlišnost zná. Konfliktní partnerský vztah se liší od normálních menší mírou vnitřní integrity v roli jednoho z partnerů nebo obou partnerů. To patří k významným hlubším příčinám konfliktů v párech (Možný, 1981).

2.3. TEST DYADICKÉHO PŘIZPŮSOBENÍ

Tento dotazník Spanier zveřejnil poprvé v roce 1973 v USA. Test dyadického přizpůsobení má 32 položky a posuzuje kvalitu partnerského dyadického vztahu na základě čtyř empiricky odvozených složek přizpůsobení:

1. Dyadická spokojenost
2. Dyadická koheze
3. Dyadická shoda
4. Afektivní projevy

Maximální skóre, kterého mohou dosáhnout probandi je 151. Pokud skóre klesne pod 90, svědčí to pro narušený vztah (Kratochvíl, 2005).

Pro účely daného výzkumu byl použit Test dyadického přizpůsobení v podobě publikované Kratochvílem (2005).

2.4. BSRI

The Bem Sex Role Inventory - BSRI je dotazník sestavený americkou psycholožkou S. L. Bemovou v sedmdesátých letech 20. století. Na rozdíl od škály maskulinity v TIR se jedná o dvojdimenzionální dotazník, v němž je feminita a maskulinita pojatá jako dvě na sobě nezávislé dimenze, které se vzájemně nevylučují a člověk může být současně femininní i maskulinní. BSRI je sestaveno na základě společenského vymezení feminity a maskulinity, které je založeno na odlišných očekáváních vůči mužům a ženám v americké kultuře. 60 položek tvořících dotazník byly vybrány z 200 osobnostních charakteristik, které byly

předloženy americkým studentům, jejichž úkolem bylo posouzení každé charakteristiky z hlediska její žádoucnosti pro muže nebo pro ženu. Následně z položek, které byly shodně oběma pohlavími hodnoceny jako signifikantně více žádoucí pro muže než pro ženy, byla vytvořena dvacetipoložková škála maskulinity a z položek signifikantně více žádoucích pro ženy než pro muže vytvořena dvacetipoložková škála femininity a k nim bylo přidáno dvacet genderu nezávislých charakteristik. Každou vlastnost u sebe člověk hodnotí na škále 1 až 7 podle toho, nakolik je pro něj charakteristická. Výsledek tvoří 3 skóry – skór femininity, maskulinity a od nich odvozený skór androgynie.

Vyhodnocení skóru v BSRI uvádí Sandra Bemová v manuálu dotazníku (1981):

- **Skór maskulinity** získáme vypočtením průměru z hodnot každé třetí položky, počínaje položkou 1. (tedy průměr hodnot z otázek 1., 4., 7., ... , 55., 58.)
- **Skór femininity** získáme vypočtením průměru z hodnot každé třetí položky, počínaje položkou 2. (tedy průměr hodnot z otázek 2., 5., ... , 56., 59.)
- Poté porovnáme průměr hodnot získaných v dimenzi maskulinity s mediánem pro dimenzi maskulinity a totéž uděláme s průměrem hodnot femininity (viz. Tabulka 1).
- Pokud jsou naměřené průměry v dimenzi maskulinity vyšší než hodnota mediánu a průměr na femininní škále nižší než hodnota mediánu, lze daného jedince považovat za maskulinního a naopak. Proband skórující vysoko na obou škálách je označen jako androgynní, probanda skórujícího nízko označuje Bemová jako nediferencovaného

Tabulka 8: Hodnoty mediánů v BSRI (Bem, 1981)

	Smíšená populace	Ženy (n=340)	Muži (n=476)
Medián femininity	4,90	5,10	4,60
Medián maskulinity	4,95	4,80	5,10

Tento dotazník je i nadále používán a stále považován za validní nástroj, i když se význam některých položek od doby jeho konstrukce změnil, neboť v moderní západní společnosti jsou pro ženy ve výrazně větší míře žádoucí maskulinní charakteristiky a současně v menší míře žádoucí femininní charakteristiky než tomu bylo před třiceti lety (Auster & Ohm, 2000).

3. ZKOUMANÝ SOUBOR

Prvním krokem při získávání výzkumného souboru bylo zaslání emailu obsahujícího vysvětlení mého výzkumného záměru a žádost o pomoc při shánění výzkumného vzorku administrátorkám webových stránek neformálních skupin lesbických žen „oLLomouc“¹ a „Holky v Brně“². Jediným stanoveným kritériem bylo, že účastnice mého výzkumu by měly být v nepřetržitém partnerském vztahu s jinou ženou po dobu minimálně 6 měsíců. Následně můj oslovující email byl administrátorkami obou webů přeposlán ženám, které si přejí dostávat elektronickou poštou novinky od těchto sdružení. Na mou výzvu odpovědělo 10 lesbických párů, s nimiž jsem navázala kontakt prostřednictvím emailu nebo ICQ a posléze se všechny zúčastnily výzkumu. Vedle samosběru se při získávání účastnic výzkumu uplatnila i metoda sněhové koule, kdy jsem se setkala s účastnicí mého výzkumu, prováděného v rámci ročníkové práce, a ta mi zprostředkovala kontakt na poslední pár ochotný se zúčastnit výzkumu.

Celkově jsem se setkala s 11 lesbickými páry. Až na jeden pár byly všechny dvojice nějakým způsobem napojené na olomoucké nebo brněnské sdružení, ať už to byla aktivní účast na sportovních či kulturních akcích pořádaných oLLomoucí nebo Holkami v Brně či jen pasivní účast na informačním mailing listu těchto skupin.

Všech dvaadvacet žen, s nimiž jsem se setkala, bylo bílé pleti, 21 z nich bylo české národnosti a 1 cizinka. Průměrný věk účastnic byl 29 let, věkové rozložení účastnic výzkumu znázorňuje graf 1. Náboženské přesvědčení respondentek znázorňuje graf 2. Z hlediska bydliště 7 párů bydlelo v krajských městech, 3 páry žily v městech čítajících více než 18 tisíc obyvatel a 1 pár žil na vesnici. Geografické rozložení vzorku znázorňuje graf 3. Vzdělání účastnic výzkumu znázorňuje graf 4. Všech 22 účastnic výzkumu bylo v jeho průběhu buď zaměstnaných nebo studujících, struktura jejich zaměstnání je znázorněna v grafu 5.

Dvě ženy se označily jako bisexuální, zbývajících 20 jako lesbické. Rozpětí délky současného vztahu bylo 9 měsíců až 9 let, 10 měsíců. Přibližná průměrná délka vztahu byla 3 roky a 2 měsíce. Rozložení párů podle délky vztahu znázorňuje graf 6. Pro 7 žen z 22 to byl první lesbický partnerský vztah, z toho pro 5 první vztah obsahující sexuální kontakt s ženou. Věkový rozdíl partnerek v rámci jednotlivých párů znázorňuje graf 7. Společnou domácnost vedlo 5 párů, další 3 páry žily spolu, ale sdílely byt s dalšími spolubydlícími nebo rodinnými příslušníky a 3 páry nebydlely spolu. Ze zúčastněných žen 2 páry uzavřely spolu registrované partnerství, 2 ženy z 22 byly v minulosti jednou vdané a 2 ženy měly již dospělé děti.

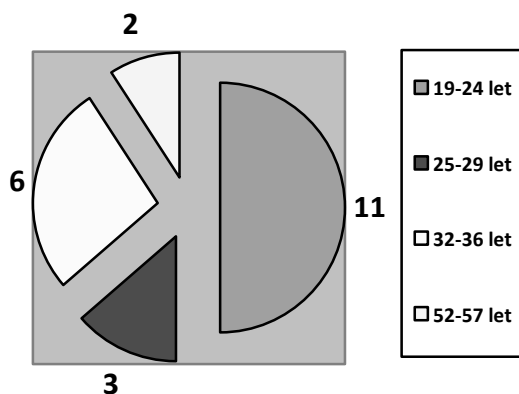
Na základě mých informací 2 páry z 11 mnou zkoumaných se rozešly na konci jara 2008. Nepodařilo se mi zjistit žádnou spojitost rozchodů s účastí daných dvojic v mém výzkumu.

¹ <http://ollomouc.mujblog.centrum.cz/>, aktivní 15.12.2008.

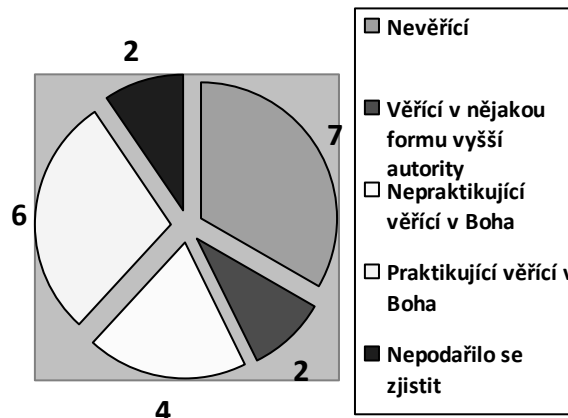
² <http://www.holky-brno.info/>, aktivní k 15.12.2008.

Podle mně dostupných údajů k prosinci 2008 ze zkoumaného souboru bylo pořád v partnerském vztahu nejméně 7 párů, z čehož jeden pár uzavřel registrované partnerství a další dva začaly sdílet společnou domácnost.

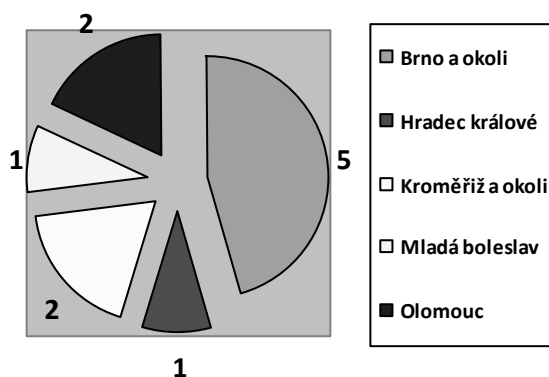
Graf 1: Vekové rozložení

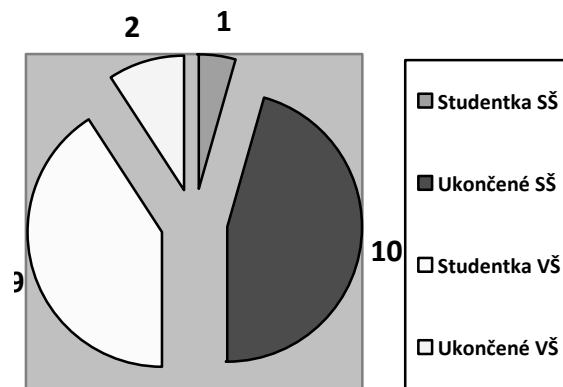
Graf 2: Postoj k víře

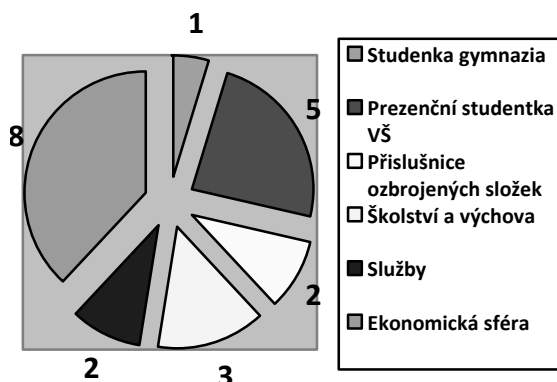
Graf 3: Geografické rozložení

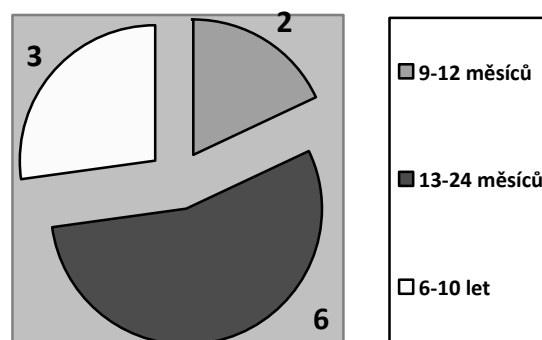
Graf 4: Vzdělání

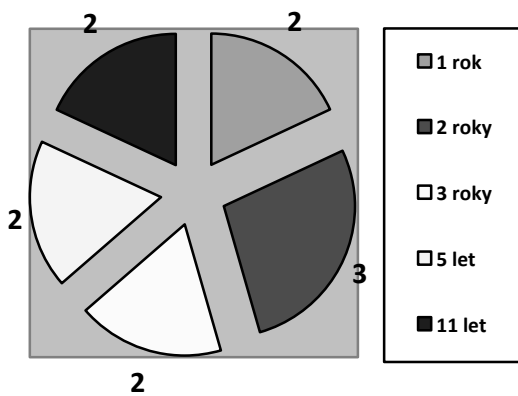
Graf 5: Struktura zaměstnání

Graf 6: Délka vztahu

Graf 7: Věkový rozdíl v párech

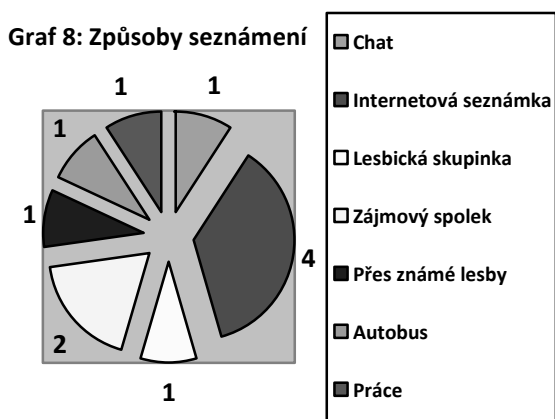
4. VÝSLEDKY KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU

Vzhledem k velkému rozsahu a množství získaných dat, v rámci diplomové práce jsem se rozhodla věnovat vyhodnocení části výzkumu zaměřené na jednotlivé složky partnerského vztahu lesbických žen. Využila jsem k tomu metodu otevřeného kódování, tj. hledání určitých společných prvků, které se v rozhovorech objevují.

Výsledky získané pomocí rozhovorů shrnují do kratších částí týkajících se jednotlivých aspektů partnerského života lesbických dvojic. Jsem si vědoma toho, že při tomto shrnutí dochází ke stírání jedinečné zkušenosti¹, ale jinak by nebylo možné získané výsledky zobecnit. Na druhé straně to přináší výhodu lepší přehlednosti výstupů, možnost vytvořit si představu o partnerském životě lesbických žen a nacházet společné i rozdílné znaky.

4. 1. ZAČÁTEK VZTAHU

Způsoby nebo místa seznámení respondentek s jejich partnerkou jsou znázorněny v grafu 8.

Tři páry, které byly spolu déle než 5 let, se seznámily na pracovišti, v zájmovém spolku nebo přes známé lesbické ženy. Dvojice, pro kterou současný vztah nebyl prvním dlouhodobým partnerským vztahem a již déle než 15 let otevřeně dávala najevo svou sexuální orientaci, popisovala svoje první setkání následovně: „To bylo na první pohled, já jsem ju viděla a ona mne“. Tyto ženy začaly bydlet společně několik týdnů po prvním setkání.

V dalších dvou párech bylo pro jednu z žen současné partnerství prvním vztahem se ženou. Zamilování se do nynější partnerky u ní zahájilo proces uvědomování si jejího homoerotického zaměření.

Tři ze čtyř žen, tvořících tyto páry, prodělalo velmi bolestný a komplikovaný coming out. To bylo pravděpodobně způsobeno větší homofobií a nižší informovaností o homosexualitě u tehdejší společnosti. Oba dané páry byly spolu déle než 8 let. V obou

¹ Identickou výpověď jedné z účastnic výzkumu uvádím ve vzorovém přepisu interview v příloze č. 4.

případech se dnešní partnerky znaly několik let před tím, než spolu začaly chodit: „[...] my se známe devatenáct let a deset let z toho jsme spolu“. Partnerskému vztahu předcházelo několikaleté přátelství.

V obou dvojicích si ženy v období namlouvání vyměňovaly dopisy, ve kterých si mimo jiné psaly básně: „[...] jsme si vyměňovaly svoje básničky a přes to jsme se hodně poznávaly“, nebo příběhy: „[...] mi napsala takový příběh, knížičku o holce, která chodila do oddílu a zamilovala se do své vedoucí. A já jsem jí zase příběhem na to odpověděla, co všechno by se mohlo stát, a že by to tak správně nemělo být, ale že to nechám na ni, aby si rozmyslela a řekla, co chce“. Přerod přátelského vztahu v partnerský byl u těchto dvou párů velmi pozvolný: „[...] jak ona mi to potom i říkala, že si musela dávat hodně pozor, aby mě nepolekala, aby mě nepoplašila. Ona to tušila správně, že bych se polekala, pak bych přerušila a nazdar. ((smích)) A to už by zpátky asi vrátit nešlo“. V obou párech jedna z partnerek na začátku vztahu bydlela s rodiči a společnou domácnost s partnerkou začala sdílet po více než dvou letech vztahu.

Další tři páry, které se seznámily na setkání lesbické neformální skupiny, se znaly v rámci zájmového spolku nebo z pravidelného ranního autobusového spoje. Tyto páry byly v partnerském vztahu mezi 9 měsíci a dvěma lety.

Současný vztah s partnerkou byl pro dvě z těchto šesti respondentek prvním vztahem s ženou. Pro všechny tyto páry bylo charakteristické postupné vytváření partnerského vztahu, které probíhalo v průběhu několika měsíců od okamžiku kdy jedna z partnerek začala aktivně usilovat o druhou.

Dva ze tří párů začaly po půlroce vztahu sdílet společnou domácnost. Aktivnější role jedné z partnerek v průběhu namlouvání byla charakteristická pro všech šest párů, které se seznámily osobně.

Pět párů z osmi, které spolu byly dva roky a méně, se seznámily přes internet. Jeden pár se seznámil na chatě. Obě ženy uvedly, že si nehledaly partnerku, protože v té době měly více než pětileté vztahy s muži, i když v minulosti za sebou již sexuální zkušenost s ženou měly. Další čtyři páry se seznámily prostřednictvím inzerátu na internetové seznamce¹.

Jenom pro jednu z osmi žen, které našly svou partnerku na internetové seznamce, byl současný vztah prvním vztahem se ženou. Ze zbývajících sedmi žen jen dvě měly vztah se ženou přesahující 3 měsíce.

Všechny ženy, které se seznámily přes inzerát na internetu, za sebou v té době již měly několik setkání s jinými ženami. S nimi se rovněž poznaly přes inzerát.

Dva ze čtyř párů se osobně setkaly v rozmezí jednoho týdne od okamžiku, kdy se kontaktovaly. Další dva páry se setkaly po několika týdnech dopisování si přes internet.

---

¹ Ženy uváděly, že se seznámily přes weby www.rande.cz, www.lide.cz nebo www.lesba.cz.

Dvě z šesti žen uvedly, že partnerka byla jedinou femininní ženou, která odpověděla na jejich inzerát, a jim se líbí na ženách ženskost. Pravděpodobně měla většina respondentek již při podávání inzerátu nebo odpovídání na inzerát promyšlené, jaké vlastnosti by jejich partnerka měla mít: „Máš nějakou škatulku vlastnosti a způsobů chování, vyjadřování, jednání, který chceš, aby ten partner měl, tak ona to na začátku hned splňovala“.

Většina žen vypověděla, že již od prvního setkání se současnou partnerkou měly pocit, že je to „ta pravá“: „[...] jsem hned ten večer věděla, že ta holka se mi líbí, že je fajná a že bych ji chtěla znovu vidět a potažmo s ni chodit, až ji blíž poznám“.

Tři ženy uvedly, že už na první schůzce měly pocit porozumění s partnerkou: „...jsme poznaly, že si hodně rozumíme. Hned ten první den jsme si prostě padly do oka“.

Třem účastnicím se velmi líbil vzhled partnerky: „A teď šla proti mně a smála se a já akorát jsem se na ňu dívala a teď jsem si říkala: „Panebože, děkuju, je nádherná!“ Pak jsem se na ňu dívala, tak sem se snažila si zapamatovat každý milimetr“.

Dvě ženy ocenily na své současné partnerce při prvním setkání humor: „[...] tak jsme šly do hospody a jsme se řehtaly hrozně“.

Tři páry ze čtyř začaly společně žít v jedné domácnosti jako partnerky v rozmezí dvou týdnů až čtyř měsíců od prvního setkání.

Důležitým faktorem pro rychlost průběhu úvodní fáze partnerského vztahu dvou žen bylo, zda se obě partnerky již před zamilováním do současné partnerky identifikovaly jako lesby a měly za sebou partnerský vztah se ženou nebo ne.

Předpoklad sebeidentifikace jako lesby splňovaly ženy, které hledaly partnerku přes internet v rubrice „Ona hledá ji“, a navíc jako aktuálně hledající již měly představu o vlastnostech budoucí partnerky. Proto poté, co se na základě inzerátu setkaly s ženou odpovídající jejich kritériím, velmi rychle s ní navázaly partnerský vztah.

4. 2. KOMUNIKACE

Všechny ženy uváděly velký význam komunikace na začátku vztahu: „Ze začátku je pro mě důležitá hodně komunikace, abych se ujistila, že s tím člověkem chci být a že když přijde nějaká krize, že to dokážeme spolu vyřešit“ nebo „Vím, že na začátku, když bylo hodně věci k řešení, protože se člověk poznával, jsme sedávaly aj tři hodiny, ((úsměv)) povídaly jsme si.“ V době konání výzkumu se ženy z devíti párů vyjádřily, že spolu hodně mluví.

Rozdílná situace byla u dvou párů. Tyto ženy uvedly, že jejich vztah se momentálně nacházel v krizi, neboť jedna z partnerek měla náročné životní období, kdy si budovala základy pro vstup do nového zaměstnání a nenacházela čas a energii pro komunikaci s partnerkou: „I ta komunikace se stáhla, protože nemám tolik času a vymýšlím a dělám úplně jiné věci v této chvíli. Takže teď to trošku trpí“.

V obou těchto párech se jednalo o partnerky, které na začátku vztahu byly aktivnější a získaly si partnerku právě tím, jak s ní komunikovaly: „[...] když cítím, že člověk má zájem nebo ho baví to, jakým způsobem mluvím nebo vykládám, tak mám takové ty lovecké instinkty. ((smích)) Já hrozně ráda flirtuju toho člověka nějakým způsobem dostávám“.

Partnerky těchto žen měly pocit, že se jim jejich přítelkyně nevěnují, přestože si dokáží udělat čas na jiné lidi: „Ona tvrdí, že jsme spolu, když jsme doma, jenomže mi to nestačí. Ona má spoustu věcí, fakt si čte emaily a dělá nějaké stránky na internetu a sice tvrdí: "Jo, budem chodit ven a tohle a tohle", ale nemá na mě v podstatě moc času. Ona tvrdí, že má spoustu času, ale já tvrdím, že má spoustu času pro jiné holky“. Zřejmě díky tomu měly pocit, že investují do vztahu víc, než dostávají: „Jsem se ji snažila a snažím podporovat, ale prostě se mi to nevrací. Jako kdybych já do nás a do ní vkládala hodně energie a všeho, ale už se mi to nevrací. Tak já jsem z toho kolikrát taky podrážděná. Na ostatní se dokáže smát a na mne ne, to pak člověka začne mrzet a štvát a už neoplácí pak jenom dobře. Když je naštvanej, tak už nechá ty emoce, i ty negativní, už se tak nekontroluje“.

Dalším z faktorů, které přispívaly k napětí v těchto dvou vztazích byl fakt, že ženy, které nebyly spokojené s komunikací ve vztahu, postrádaly pocit podpory a ocenění ze strany zaneprázdněné partnerky: „A někdy mi přijde prostě, že už plno věci bere automaticky a nedokáže mě ocenit a někdy ne i tak podpořit, jak bych potřebovala“. Oproti tomu ženy v ostatních devíti párech uváděly, že mají pocit podpory a uznání ze strany partnerky: „[...] já vím, že mě podporuje a že za ni můžu přijít s tímhle tím a s tímhle tím a že se mi bude snažit pomoci“ nebo „[...] není situace během dvou-tří dnů, kdybychom se nepochválily“.

Ještě jednou složkou komunikace, se výše popsané dva páry lišily od ostatních. Byla zde menší četnost doteků a líbání, jako součásti běžné denní komunikace, s čímž vždy jedna z partnerek vyjádřila svou nespokojenost: „[...] si občas dáme pusku, ale dřív to taky bylo víc a lepší. ((vzdech)) Teď už to není tak často“.

Ženy z ostatních devíti párů považovaly dotyky a mazlení, ve chvílích kdy jsou spolu, za důležitou a samozřejmou součást svého vztahu: „Já si myslím, že náš vztah je hodně fyzickéj, že my furt na sebe někde šaháme, takže pořád“ nebo „[...] obě jsme takoví ťuťánci, se rády objímáme, a to je pro mě strašně důležitý, i když třeba neřekne „Mám tě ráda“ nebo „Miluji tě“, když mě obejmě, tak to z toho cítím“.

Zdá se, že častý taktilní kontakt mezi ženami jim dává pocit blízkosti, zájmu, něhy a lásky jejich partnerky a hraje významnou roli při vzájemné komunikaci.

Mnohé ženy uváděly, že čile komunikují, i když nejsou spolu. Tři páry uvedly, že si kromě vyřizování praktických záležitostí, typu co nakoupit, běžně několikrát denně volají do práce či si vedle volání ještě píšou přes Skype pro kontakt jako takový: „[...] když jsme v práci, tak si desetkrát za den voláme. ((úsmev)) Ale to jsou jenom malé rozhovory, takže si toho moc nepovíš. To je takový: „Jak se máš? Co děláš? Co jsi měla k obědu?“ a „Co děláš? Kam jdeš?“

Vzhledem k tomu, že dva páry ze třech výše popsaných sdílely samostatně společnou domácnost, vypovídá to o velké potřebě těchto žen být v kontaktu. Jedná se o páry, které spolu byly mezi jedním rokem a šesti a půl lety. V těchto párech ženy spontánně mluvily o své lásce k partnerce.

Ženy ze tří párů spontánně uváděly, že mají pocit, že spolu komunikují, i když mlčí: „Jsou chvíle, kdy si nemusíme něco říct a prostě jenom tak ležíme a mlčíme a není to takové to trapné ticho, ale takové to ticho, že každá si užívá blízkost toho druhého“.

Dva páry, které spolu byly déle než 6 let, spontánně uvedly, že se jim běžně stává, že si rozumějí i bez slov: „Máme to štěstí, a za to jsem moc vděčná, že může mít takového partnera, že kolikrát na sebe jenom mrknem, ani nic neřeknem, ani nic nevyslovíme a víme, o co go“, nebo synchronně pomyslí na stejné věci: „je spousta věcí, který už prostě nemusíme říkat nahlas a víme to o tom druhým. Už to dokonce jde tak daleko, že ve stejný okamžik máme stejný myšlenky, kdy já na něco myslím a partnerka za půl minuty řekne nahlas to, co já jsem si před půl minutou myslela. Ona si dělá své korálky, já si čtu, nebo dělám fotky na počítači, a najednou třeba řekne: "Co, kdyby jsme na dovolenou, jely na Šumavu?" a já jsem půl minuty před tím přemýšlela, že jsme na Šumavě ještě nebyly a že Šumava na jako dovolená by byla dobrá na kole“.

Zdá se, že velmi čilá komunikace mezi partnerkami, není jen záležitosti čerstvě do sebe zamilovaných žen, ale základním předpokladem partnerské spokojenosti pro lesbický pár. Účastnice výzkumu vypověděly, že je pro ně důležitá nejenom verbální komunikace, ale k jejich spokojenému životu v partnerském vztahu patří i každodenní vzájemné dotyky a mazlení. Vedle ochoty partnerek udělat si čas na sdílení, bylo důležité zda žena také oceňuje a podporuje svou partnerku. U dlouhodobých párů se objevoval fenomén vzájemného porozumění beze slov a synchronního výskytu podobných myšlenek.

4.3. VZÁJEMNÁ OTEVŘENOST A ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

Na otázku: „Máš pocit, že ji můžeš říct vše, na co myslíš a co cítíš?“ odpovědělo dvacet žen z jednadvaceti dotázaných „ano“ a jedna žena „Asi ne. Některý věci jí neříkám. Prostě si myslím, že každé vztah může projít tím, že někdo začne pochybovat o tom vztahu nebo o tom druhým, a říct to tomu druhému je blbost“.

Daná otázka byla položena v části interview zaměřené na vzájemnou důvěru a otevřenost v partnerském vztahu. Všech jednadvacet žen kladlo velký důraz na otevřenost ve vztahu. Pět respondentek ze tří různých párů se domnívalo, že jsou ke své partnerce otevřené „až moc“: „Říkáme si věci, které bychom si jako partnerky asi neměly říkat. Je někdy těžké rozlišit, co bych jí už neměla říkat jako svoji holce“.

Dvě účastnice výzkumu z různých párů uvedly, že i přestože mají tu možnost, není pro ně běžnou záležitostí sdělovat partnerce své pocity nebo myšlenky buď kvůli obecné uzavřenosti vlastní povahy: „Ono je problém spíš v tom, že já jsem obecně uzavřený člověk, a něco ze mě vydolovat je asi nadlidské úsilí“, nebo zvyku řešit některé záležitosti napřed samostatně: „Můžu jí to říct, ale někdy ji to prostě neříkám, protože si to vyřeším sama.[...] Já jsem taková, že prostě radši si to vyřeším sama v sobě, a pak s tím až vyjdu, až i s tím verdiktem“.

V jednom páru jedna z partnerek původně uvedla, že má možnost se své partnerce s čímkoli svěřit. V průběhu interview ale vypověděla, že to běžně nedělá díky potížím ve formulování vlastních myšlenek a díky partnerčině dominanci v párové komunikaci: „[...]“

vobčas já bych uvítala o něco taktnější přístup, nebo ona je zvykla to říct tak, jak to cejtí, tak mi to trvá, než to dám najevo, než to nějak zformuluju tak, aby to něco vyjadřovalo“. Její partnerka byla jednou ze dvou žen, které by si přály, aby jim jejich partnerka začala dávat najevo, když s něčím nesouhlasí nebo se jí něco nelíbí: „A já jí furt říkám, že jestli ti něco vadí, tak to musíš říct“.

Tři ženy ze dvou párů uvedly, že se snažily nezatežovat partnerku některými věcmi, které je trápí a s kterými jim partnerka nemůže pomoci: „[...] jsou věci, které nepomůžou v tom páru řešit. Je to zbytečný. Nikam se s tím nedostaneš. A tím, že to řekneš nahlas, tak si ani nepomůžeš, protože ty si to vyventiluješ, ale přenešeš to na toho druhýho v tom páru, a on se s tím nedokáže poprat třeba.“

Ve třech vztazích alespoň jedna z žen označila sebe nebo partnerku za „řešitelku“. V pojetí těchto žen má „řešitelka“ zvýšenou potřebu rozebírat s partnerkou problémy jejich vztahu či témata kde nenalézají shodu. Partnerky si uvědomují, že takovéto chování může být potenciálním zdrojem zveličování problémů: „Občas jsme strašně vážné a furt něco řešíme, což je daleko horší, když něco pořád řešíš a dáváš tomu větší význam, než to má“, otevírání sporů: „I když se rýsuje něco, o čem bysme se mohly pohádat, a tak se o tom radši nebavíme, ona to stejně nevydrží a stejně to načne... takže není nic, co by bylo natolik kontroverzní, že bysme se o tom radši nebavily, že bychom se mohly pohádat“, nebo testování partnerčiny trpělivosti: „Prostě řeknu svůj názor, jenomže já to vždycky tak rozebírám, že on to málokdo snese. Já to potřebuju rozebrat a ten člověk to už nechce řešit a já to chci řešit. ((smích)) To asi nikdo dobře nesnáší, ale má současná partnerka to snáší poměrně trpělivě, je ochotná to nějakou dobu přece jen řešit ((úsměv))“.

Sedm párů z jedenácti uvedlo, že se téměř nehádají. Když mezi nimi dojde k neshodě, tak ji řeší výměnou názorů: „Jsme se poprvé pohádaly po sedmi letech, a myslím, že jsme se pohádaly všeho všude dvakrát-tříkrát. Možná by to partnerka viděla trošičku jinak, ale výměna názorů, kdy mi řekne: „Ne, to já dělat nebudu“, není pro mě hádka.“

Tři ženy se vyjádřily, že se nerady hádají: „Když se hádat nemusím, tak se nehádám, což je někdy špatně. Někdy je to potřeba ten vzduch vyčistit, ale já mám tendenci se spíš tem konfliktním situacím vyhýbat, a vlastně partnerka asi taky, tak proto my se moc nehádáme, což někdy to může bejt na škodu, že to vyřikání je oddalovaný. Ono to nakonec stejně vyhnije pod nějakou samozřejmě banální záminkou.“

Jeden pár uvedl, že se nehádají často. Ale když už na to dojde, tak názorové rozpory řeší natolik intenzivně, že si každá urputně hájí vlastní stanovisko. Občas se nakonec ukáže, že obě zastávají stejný názor: „Někdy se nám stává, že si jakoby nerozumíme, co ta druhá říká, že v podstatě každá říkáme totéž, ale jinými slovy, a to už jsou pak ty extrémní situace, kdy člověk není ochotnej ustoupit z toho svýho dodání, tím pádem se nemůžeme domluvit opravdu nikdy. Jsme schopny uznat, že ta druhá má pravdu, jak kdy, no.“

Dva páry uvedly, že v poslední době si často „lezou na nervy“ a oproti minulosti, kdy se téměř nehádaly, se hádají častěji. V jednom páru dochází i k fyzickému kontaktu: „[...] když se bijeme, tak ona si vždycky začne a já jsem hodná a začnu se jí smát, protože když se jí směju, tak zlehčuju tu situaci a nemusím jí tudíž namlátit. Ale ona se se mnou pere opravdu vší silou většinou, a já jsem potom nucena se přestát smát a začnu se s ni taky prát. A pak jsou chvíle, kdy ona se opravdu bojí, že jí ublížím. Ale to se nikdy nakonec nestane, protože nakonec je z toho zdravý kočkování. Ono to sice velice tvrdě vypadá, a když jdem někam do společnosti, tak opravdu si spíláme, ale toto je taková hra.“

V obou výše popsaných párech se partnerky lišily v pohledu na spornou situaci sváru: „Já se občas ráda hádám a občas to teda přepísku, ((úsměv)) a ona se pak hádá doopravdy, což já už možná kolikrát ani nepoznám“ nebo „Já jsem prostě cholerická, takže já zvýším hlas a ona už to bere jako hádku, přitom já si myslím, že debatujem spolu a že výměna názorů.“

Ve čtyřech párech aspoň jedna z partnerek při sporech či hádkách měla tendenci křičet: „Protože ona na mě začne křičet ((výdech)), já na ni také začnu křičet. Více se každá z nás naštve a ani jedna není schopna uznat, že by ta druhá mohla mít trošku pravdu.“

Ve dvou párech jedna z partnerek dávala najevo svou nespokojenost „pichlavým mlčením“: „To je vždycky tak, že se přítelkyně třeba naštve a je ticho. A to už na ní poznáš. Poznám, kdy je naštvaná, tak se zeptám: „Co je?“ automaticky: „Nic.“ Říkám: „Vidím. Jak nic?!“ Tak nejsou blbá, poznám to.“ Právě to mi na ni vadí, že ona dlouho nic neřekne, mlčí a ty pak nevíš, co děláš blbě, ve kterou chvíli“.

Dvě dvojice uvedly, že po výměně názorů u nich někdy zavládne tichá domácnost, přičemž jeden pár spolu nemluvil až 3 dny: „[...] prostě se nebavíme, máme tichou domácnost, a když se někdo zeptá, jak se máme, tak řeknem: Máme tichou domácnost“. Nebo já to řeknu aspoň“.

Celkem šest žen vypovědělo, že se snaží při sporech situaci zlehčit humorem: „Ona se mi začne smát do očí. ((smích)) Ale teď mně se chce taky smát, ale samozřejmě nemůžu, abych to neshodila. Musím bejt hrozně vážná. To stejně nejde, tak nakonec to dopadne tak, že se tomu akorát tady smějem obě dvě.“

Co se týká předmětu sporů, uvádím zde témata, které ženy spontánně zmiňovaly. U pěti párů byly bodem sporu každodenní drobnosti typu odkládání věcí jednou z partnerek různě po bytě. Dva páry řešily vztahové problémy a další dva páry se neshodly na dílčích aspektech plánování společné budoucnosti. V jednom páru žena nelibě nesla, že způsobem odragování pro její partnerku byla konzumace alkoholických nápojů v restauračních zařízeních. Dva páry se po špatných zkušenostech z předchozích rozprav o svých předchozích partnerech se snažili vyhýbat danému tématu.

Dva páry měly předem stanovená pravidla komunikace ve sporu. Pár, který měl za sebou více než šestiletý vztah udával, že se hned na začátku domluvily, že si budou říkat hned co jim na chování partnerky vadí a budou se snažit eliminovat dané chování. Dále se budou vzájemně respektovat, a proto na sebe ani ve sporu nebudou zvyšovat hlas.

Další pár měl „nepsané pravidlo“, že když se dostanou do sporu, tak si řeknou, zda se chtějí pohádat, a pokud ano, tak si sdělí, co je na sobě dráždí.

Dvacet žen z jednadvaceti se vyjádřilo, že mají možnost otevřeně sdílet své myšlenky a pocity se svou partnerkou. Přesto pro tři z nich nebylo svěřování se partnerce samozřejmostí a pět dalších si dle vlastních slov této možnosti užívaly až příliš.

Sedm z jedenácti párů se hádalo spíše zřídka. Své případné spory se snažili řešit méně emočně nabitou výměnou názorů, vyhnout se konfliktu nebo ho odlehčit humorem.

Ve dvou ze čtyř párů, které uvedly, že se hádají, ženy vypověděly, že jejich vztah procházel krizí a v minulosti se téměř nehádaly.

V jednom ze zbývajících dvou párů nebyly hádky časté, ale zato výrazné. V dalším páru se hádky týkaly jenom rozebírání minulých partnerů, kdežto ve všem ostatním byly partnerky ve shodě.

Celkově by se dalo říct, že konflikty ve fungujících lesbických vztazích nejsou časté a mají spíš mírnější průběh. Nicméně v případě partnerských problémů se mohou stát výraznou součástí komunikace partnerek, až nabývat podoby boje o moc. To se může projevat různým způsobem, například když obě partnerky mlčí, nebo se obě dožadují pozornosti hádáním se „ze sportu“. Hádky mohou někdy vyústit ve fyzický zápas partnerek.

4.4. ROZDĚLENÍ DOMÁCÍCH PRÁCI A FINANČNÍ HOSPODAŘENÍ

V devíti párech z jedenácti se jedna z partnerek vyjádřila, že její žena má větší smysl pro pořádek, přičemž tři z nich se označily za pohodlné či líné ve vztahu k domácím pracím.

Jedna z těchto žen nazvala domácí práce „největším kamenem úrazu“ jejich společného soužití: „protože ona musí mít všechno eňo-ňuňo, sice říká, že určitý bordel jí vyhovuje ((úsměv)), ale nutí mě, abych umývala nádobí, ale já ho umývám, neříkám, že nikdy, ale já spíš dělám ty věci, které se mi chcou udělat a občas, ne úplně vždy. Takže ona dělá více-méně spoustu věci sama. Nicméně musím říct, že jsem se hodně polepšila od té doby, ona se mě snaží šileným způsobem předělat, abych vynášela koš, abych umývala nádobí, abych vysávala. Snažím se hodně, už kvůli ní, ale jsem pohodlný typ, fakt se mi občas nechce.“

Jelikož společně sdílelo domácnost nebo jezdilo k sobě na dlouhé návštěvy devět párů z jedenácti, následující rozbor činnosti se bude týkat pouze těchto párů.

Čtyři páry se vyjádřily, že nemají rozdělené domácí práce. Dělají je podle svých momentálních časových možností a se zřetelem k vlastním preferencím v rámci domácích prací: „To je taky jak kdy u nás, protože kdo jak na co má čas a chuť. Ale spíš je to takový, že obě dvě děláme všechno. Nemáme nějaké služby, že se budem střídat, tak to vyplyne. Třeba, mi se nechce vařit a partnerce zrovna jo, tak něco uvaří. To vždycky vyplyne samo. Určitě si nic neplánujem, že ona bude třeba vysávat. Partnerka ví, že já nesnáším vysávání. Já to nemám ráda, tak automaticky vím, že partnerka to udělá a že o to se starat nemusím. Já zase vím, že partnerku nebaví vařit. Já uvařím, zas to nevádí mně. Tak nějak si vyjdeme vstříc.“

Jeden pár měl domácí práce rozdělené na mužské a ženské, ale pro obě partnerky nebyl problém se v případě potřeby vzájemně zastoupit ve většině činnosti: „Žehlím, peru, ale s tím, že když nemám chuť, tak jí to řeknu, ona to udělá. Nemám problém, že by řekla ne. Akorát žehlení, to ji nenutím, protože to neumí. ((úsměv)) Nechci ji nikdy nutit do toho, co dělá nerada. Třeba když nechci vařit, tak vím, že partnerka uvaří. Když ji poprosím, aby umyla nádobí, tak ho umyje. Jenomže já jsem taková, že mezitím zase dělám něco jiného, když toho mám hodně. Ale zase po ní nechci tyhle věci, když vím, že půl dne řezala dřevo nebo že vyhazovala zvířatům hnůj. Prostě vidím, že pracuje, ona vidí, že pracuji.“

Čtyři ženy se vyjádřily, že uklízejí více než partnerka. Šest žen častěji pralo než jejich přítelkyně a šest respondentek žehlilo častěji než jejich ženy.

Nakupování uvedlo jako společnou aktivitu sedm párů, přičemž jen jednu ženu tato činnost nebavila. Pokud neměly na nákupy čas obě partnerky, tak v osmi párech nakupovala střídavě jedna z partnerek, která zrovna měla více času nebo měla obchod po cestě domů.

Co se týče zajištění stravování a umývání nádobí, tyto činnosti měly rozděleny jen dva páry. Sedm žen vařilo víc než jejich partnerky, přičemž dvě partnerky uvedly, že vařit neumí. Dva páry se často stravovaly v restauračních zařízeních a jeden z nich měl vaření jako společnou činnost: „Nejradši vaříme spolu. Je to takový rituál o víkendu, že spolu vaříme.“

Ve třech párech vždy jedna z žen byla šikovnější na práci s náradím a jedna žena byla dobrá v jemných ručních pracích. Ve třech párech spočívala péče o domácí zvířata převážně na jedné z partnerek (jednalo se o psy). V jednom páru pečovaly ženy o zvířata společně, přičemž vlastnily statek. Nezastupitelně rozdělenou starost o auto měly ženy ve dvou párech.

Ve třech párech hrály při rozdělení domácích prací roli problémy s pohybově-opěrným aparátem, kvůli nimž partnerky nemohly nosit těžší břemena či delší dobu stát a proto nevykonávaly domácí práce s omezením spojené (např. nošení nákupů, vaření, venčení psa a podobně). Partnerky těchto žen měly pro jejich znevýhodnění pochopení a zastaly dané domácí práce. Pro jeden z těchto páru se domácí práce staly i časem, který mohou sdílet společně: „My, co můžeme, tak děláme rády spolu. Třeba i to vaření si rozdělíme, že ona si může lehnout a naloupat brambory nebo něco nakrájet, u čeho nemusí stát. Snažíme se dělat co nejvíc věci spolu, protože jinak jsme spolu dost málo“.

V otázce finančního hospodaření uvedu nejdříve tři páry, které nesdílely společnou domácnost. Z těchto jen jeden pár běžně nakupoval potraviny společně, přičemž se snažil, aby útrata byla rozdělena stejným dílem: „Obě se snažíme zaplatit víc, takže máme to na tom pásu a teď si to škube: „Toto zaplatím já“ - „Ne, to zaplatím já““.

Ve dvou párech se ženy střídaly v placení při návštěvě stravovacích nebo kulturních zařízení. A v posledním páru z této skupiny, šlo o dvě mladé ženy, platila společnou útratu častěji jedna z partnerek, neboť byla tou která od rodičů disponovala větším množstvím finančních prostředků: „[...] ona dycky, že mně to zaplatí, jenomže já si zas připadám blbě, zase jsu na to takhle hrdá. Je blbý, že třeba když jdem do kina, tak ona chce koupit ten lístek. No, snažíme se, já bych ráda za ňu víc platila, ale u mě to prostě není možný. Takže spíš asi vona mě víc takhle podporuje.“

Níže uvádím finanční hospodaření osmi párů sdílejících společnou domácnost. Tři páry měly společné konto, přičemž všechny měly vztah trvající déle než 6,5 let. Finanční hospodaření měla vždy na starosti jedna z partnerek: „Finance máme spolu a partnerku to nebaví se o to starat, tak já se starám o finance“.

Z pěti párů, ve kterých ženy měly každá vlastní bankovní účet se jeden pár vyjádřil, že s celkovým množstvím peněz v páru hospodáří společně: „[...] ty finance, který mám já, tak taky jdou na jídlo, samozřejmě i na některý moje věci, ale taky na některý partnerčiny, takže jak kdyby je máme společně, ty finance, když nemáme žádný společný účet nebo společnou kasu, ze který bysme obě vybíraly.“

Těch finančních prostředků využíváme obě stejně, což znamená, že teda partnerka mě živí, protože já těch prostředků prostě nemám tolik“.

Z párů sdílejících domácnost a společně disponujících penězi obou partnerek dvě dvojice uvedly, že jedna z nich má větší příjem a tudíž víc přispívá do společného rozpočtu. Dva páry zažily stav kdy jedna z partnerek někdy v minulosti byla jediným výdělečně činným členem domácnosti a po dobu minimálně 4 měsíců její příjem pokrýval většinu nákladů obou žen.

Čtyři z osmi párů sdílejících společnou domácnost bydlely v bytě koupeném na hypotéku. Dva páry měly oddělené účty a dělily se o souhrnné měsíční náklady na bydlení, ale byt patřil jedné z partnerek: „Třeba partnerka platí hypotéku, já platím nájem. Nějaká pojistka, internet, tak něco já, něco partnerka. Já myslím, že je to vyrovnaný“.

Další dva páry, které uzavřely registrované partnerství a měly společné účty, splácely hypotéku na společně pořízený dům. Tři další páry uvedly, že náklady na bydlení hradí obě partnerky rovným dílem.

Tři páry uvedly, že se partnerky střídají v placení potravin přibližně stejným dílem se zřetelem ke své momentální finanční situaci: „Jednou nakoupím já, podruhé zas ona nebo ji řeknu: „Nemám teď peníze“, tak ona to spíš platí. A takhle se střídáme a nějak to neřešíme“. Dva páry, kde obě partnerky byly studentky VŠ více dbaly na to, aby platily nákup společných potravin rovným dílem: „Děláme to tak, že když jdeme něco nakoupit společně, třeba jídlo, které máme společné, nebo šampón, tak když víme, že v tom týdnu půjdeme ještě jednou, tak to zaplatím já a příště ona, anebo já jí dám polovinu a zaplatí to ona. Takže půl na půl.“ Pět párů uvedlo, že se střídají v placení útraty při návštěvě restauračních zařízení nebo kulturních akcí.

Ve dvou párech s oddělenými účty se nezávisle na sobě vždy jedna z partnerek svěřila, že v minulosti zažívala tenzi spojenou s nedostatkem vlastních peněz a finančním hospodařením páru. Po vyjevení tohoto problému partnerce, situaci společně vyřešily: „Byly doby, kdy jsem byla našťvaná, že víc jakoby platím já, a byla jsem stresovaná tím, že nemám peníze, a nedokázala jsem si říct o to. [...] Ale myslím si, že teď už to máme nějakým způsobem vyřešený a že právě teď cítím i od ní podporu, že to nějak zvládnem i finančně.“

Dvě ženy z různých párů se vyslovily, že i v budoucnu si přejí mít oddělené finance: Všechno je buď moje nebo její, ve chvíli, kdyby jsme se rozešly, tak ona si vezme svoje věci a mně zůstanou moje věci. To je ideál a nic společného nechci“.

Ve většině lesbických párů ženy neměly problém se domluvit na rozdělení domácích prací, na kterých se podílely obě partnerky. Často však jedna z žen vykonávala danou činnost v o něco větší míře než její partnerka. Ženy buď neměly výrazněji rozdělené činnosti, nebo vykonávaly domácí práce, které je bavily více, popřípadě k nimž měly neutrální postoj, zatímco jejich partnerka je neměla ráda. Ve většině párů se v rozdělení domácích prací nejen komplementárně doplňovalo, ale podle potřeby se partnerky i zastupovaly.

Pár, který měl problém se domluvit na výkonu domácích prací, měl rovněž problémy při řešení otázek spojených s finančním hospodařením. Partnerky oproti jiným párům výrazněji trvaly na vyrovnaném rozložení nákladů za bydlení a nákup potravin. Obě partnerky udávaly četné spory spojené s oběma oblastmi.

Se stoupající výši příjmu v páru stoupala benevolence v placení potravin. Finanční provázanost páru rostla s délkou vztahu a odhodláním obou partnerek v daném vztahu setrvat na pořádku.

4.5. PROJEVOVÁNÍ PARTNERSKÉHO VZTAHU NA VENEK

V době konání výzkumu přátelé všech dvaadvaceti žen věděli o jejich lesbickém vztahu. Čtyři ženy ze tří různých párů otevřeně neprojevovaly svou sexuální orientaci před některými rodinnými příslušníky a to v rámci úzkých rodinných vazeb rodič-dítě. Všechny tyto ženy pocházely z různých obcí. Neobávaly se náhodného prozrazení své homosexuální orientace, neboť se s partnerkou projevovaly jako pár ve městech kde byly na studiích, nebo kam jezdily za partnerkou.

Šestnáct žen z devíti párů uvedlo, že se minimálně jednou setkaly s rodinou partnerky. Třináct respondentek označilo svůj vztah s partnerčinými rodinnými příslušníky jako dobrý: „Myslím, že to bylo takový špatný jenom do té doby, než mě rodiče poprvé viděli a než se se mnou třeba bavili, protože furt měli takovej názor, že už toho mám víc za sebou a nejsem první ani poslední partnerčina a takovídle řeči. Ale dneska už jezdíme tam společně“. Přesto dvě ženy uvedly, že mají pocit, že je matky přítelkyň zatím ještě nepřijímají jako partnerky pro své dcery: „U mamky je to problém, ona by byla určitě moc ráda, kdyby partnerka měla nějakého muže. Zkouší pořád tak píchnout, ale akceptuje mě. Musí.“ Dvě ženy označily vztah s rodiči partnerky jako formální. Její rodiče se teprve smiřovali se sexuální orientací své dcery, nicméně už partnerku své dcery neodmítali: „Sice rodiče se snaží, nebo já se taky snažím, ale cejtím z jejich strany, že to není ještě zas tak úplně“.

Jedna žena hodnotila vztah s rodiči partnerky jako špatný, kdy při jediném setkání na ni byla partnerčina matka nepřijemná, ale přijímá ji jako partnerku své dcery.

S rodiči partnerky se nestýkalo šest žen ze čtyř párů. Tři ženy ze dvou párů v době konání výzkumu ještě nesdělily svým rodičům, že jsou homoeroticky zaměřené. Přesto už měly dvě z partnerek těchto žen dobrý vztah se sourozenci své partnerky, kteří věděli o partnerském vztahu svých sester.

Dvě ženy také uváděly, že se alespoň jednou viděly s rodiči partnerky a setkání bylo přátelské, neboť se rodiče domnívali, že jde o dobrou kamarádku jejich dcery.

Jedna z účastnic nebyla ve styku se svou rodinou, a proto se s ní nestýkala ani partnerka. Jedna žena se nikdy nesetkala s rodiči své partnerky, kteří se teprve smiřovali s homoerotickým zaměřením své dcery: „Její rodina o mně ví, přijde mi, že mě už začíná brát ta

rodina, i když mě nezná. Tak třeba ta mamka řekne: „Mějte se hezky“, když si volají, „Pozdravuj přítelkyni“ ještě nikdy neřekla. ((smích)) To myslím, že bude taky běh na dlouhou trať, ale je to i tím, že partnerka se mnou bydlí. Když partnerka řekla, že je zamilovaná do předešlé holky, tak to brali jako nějaký momentální úlet. Na to si zvykli a teď se musí přizpůsobit situaci, že FAKT ty holky má ráda a že s jednou žije.“ Rodiče jedné z žen i po více než osmi letech partnerského vztahu své dcery odmítali její partnerku, která se již nesnažila s nimi navázat kontakt: „Bylo to pro mě hodně těžký a asi ještě je, ale prostě někde jsem to vytěsnila, takže teď bych spíš řekla, že je mi to lhostejný. Ale bylo to pro mě hodně těžký, bylo mi to hodně líto. Snažila jsem se o komunikaci, je odmítaná, takže už jsem se vyvztekala. Jsem se s tím smířila, teďka to neřeším a nemám chuť to řešit. Nebráním se, na druhou stranu nedělám si žádné iluze, že by měli zájem komunikovat.“

Jedna dvojice na veřejnosti jako pár vystupovala spíš zřídka. Pokud se tak stalo, projevovala tato dvojice svůj vztah spíše jen chvilkovým držením se za ruku, když to některou z partnerek spontánně napadlo při společné procházce: „Nemám potřebu nějak dávat najevo tu orientaci, ani to nemám moc ráda“.

V páru, kde obě partnerky byly starší 50 let, ženy dávaly najevo svůj vztah na veřejnosti následovně: „Vodíme se pod paží vždycky, chodíme občas stejně oblečený, protože máme strašnou spoustu hader, který máme stejný. Máme prstýnky stejný a ty nosíme pořád, to nesundáváme“.

V dalších devíti párech se ženy běžně držely za ruce nebo se líbaly na veřejnosti, například při chůzi pro ulici či náměstí. přičemž aspoň jedna z partnerek ve dvou párech kladla důraz na decentnost projevů vzájemné náklonnosti: „Teda nikdy si nevykusujeme hlavy, protože to nemám ráda, i normálně třeba u heteráku se mi to nelíbí, ale normálně si dáme pusku malou nebo takovou normální a držíme se za ruce“.

Ve dvou párech z 9 výše popsaných jedna z partnerek pracovat v prostředí, kde její homoerotické zaměření bylo považováno za nežádoucí. Proto se obě ženy začaly omezovat v projevech svého vztahu na veřejnosti: „A teď ten poslední měsíc a půl se začínám distancovat, to vidím, že prostě mám strach, že fakt nikdy nevím, kdo kdy mě uvidí, a já ty lidi ani nemusím znát, ale oni ví, že jsem tam nová a že tam pracuju. Teďka jsem fakt obezřetná, že si dávám pozor.“

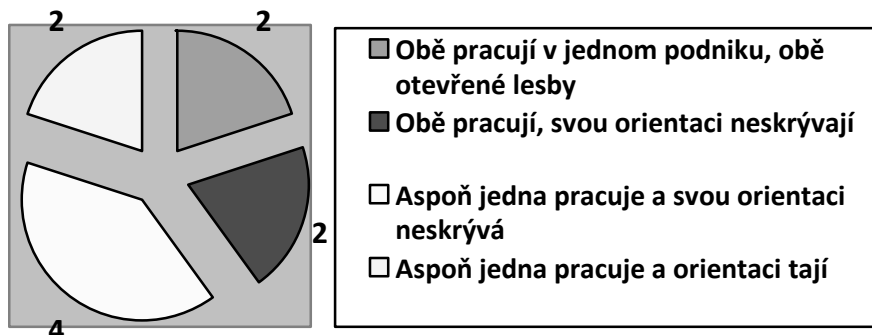
V době výzkumu chodilo do zaměstnání 16 žen z 10 párů. Na pracovišti projevovaly otevřeně svoji sexuální orientaci dva páry. Pro oba páry platilo, že obě partnerky pracovaly ve stejném podniku: „Tam to ví naprosto všichni, protože partnerka se tím nikdy netajila. Pak vlastně to řekla, že já tam taky budu dělat, a tím, že sedíme kousek od sebe a chováme se tam k sobě i jako partnerky, oni to vidí všichni“.

Ve dvou dalších párech, kde obě partnerky pracovaly, se o jejich homoerotickém zaměření na pracovišti vědělo.

Ve čtyřech dvojicích byla zaměstnaná aspoň jedna z partnerek a svou sexuální orientaci na pracovišti neskrývala. Ve dvou párech aspoň jedna z partnerek pracovala a svoji orientaci na pracovišti tajila: „Jsou tam lidi, u kterých si myslím, že to ví, a nemáme potřebu si to nějak

vysvětlovat, a jsou tam i lidi, u kterých bych nerada, aby se to dozvěděli.“ Projevování sexuální orientace na pracovišti znázorňuje graf 9.

Graf 9: Projevování sexuální orientace na pracovišti

Jeden pár nedával najevo svůj partnerský vztah v místě bydliště syna jedné z partnerek a další dva páry uvedly, že tak nečiní, když jsou v místě bydliště svých rodičů: „Když jsme u nás, tak to nejde, a u nich taky ne. I když jejich to vědí, naši. Ale přece jen předpokládáme, že jsou ještě lidi hloupí a mohly by toho nějak využít. Nejde o nás, ale spíš o naše rodiče, aby s tím neměli nějaký problémy.“

Z devíti párů, které uváděly, že otevřeně projevují svůj vztah na veřejnosti, žilo sedm párů ve městech s počtem obyvatel přesahujícím 90 tisíc. Z této skupiny žily čtyři dvojice v krajských městech, pohybovaly se převážně na akademické půdě a aktivně se zapojovaly do dění v lesbických neformálních skupinách: „Myslím, že to dáváváme zcela zřetelně najevo, že k sobě patříme. Jde o to, mezi jakou veřejnost chodíme. Tak chodíme spíš mezi mladší lidi věkem, taky z toho univerzitního prostředí, není žádný problém. Nebo chodíme často mezi lesby, a to fakt není žádný problém, pokud tím teda úplně nerozčilujem někoho, kdo je zrovna singl ((smích))“.

Další pár, ve kterém byla jedna z partnerek na první pohled femininní a druhá maskulinní, si koupil na vesnici statek, kam se přestěhoval. I zde dávala dvojice otevřeně najevo svůj partnerský vztah: „A i tady jsme přišly a jsme taky říkaly: "Vesnice, co oni na nás řeknou?" a teď normálně chodíme i do hospody a oni s námi vůbec nemají problémy. Vidí, že to funguje, tak proč ne.“

Šest páru uvedlo, že se nikdy nesečkali s negativní reakcí širšího okolí: „Myslím, si, že to je v tom právě, jak ten člověk je nastavený a jak sebe vnímá, tak ho vnímá i okolí. Takže já jsem si ani nepřipouštěla, že by mohlo být něco špatně“. Nutno dodat, že jedna z těchto dvojic na veřejnosti nedávala najevo, že jsou pár.

Pět dvojic uvedlo, že se setkaly s negativní reakcí okolí, když dávaly veřejně najevo, že jsou pár. Ve všech případech se jednalo o slovní útok. Například pokřikování pubertální mládeže: „Hele, vole, lesby!“ doprovázené smíchem. Jinými případy byla hloupá poznámka muže v nákupním centru a pokřikování opilců či odsuzující proslov: „Jednou se nám stalo, že pan byl opravdu pohoršen, kdy jsem dostala přednášku na téma „No ty jsi největší špína na světě“, a ((vzdech)) dobře, pán se vypovídal.“

Maximální počet útoků udávaný jednotlivými páry nepřekročil tři případy. Většinou se jednalo o negativní reakce ze strany mužů. Jeden pár zažil slovní útok od ženy, kterou popsal jako starou pani, která pravděpodobně trpěla duševní poruchou.

Přestože ženy, které zažily slovní útoky udávaly, že se jednalo o ojedinělou zkušenost a že se většinou setkávaly s neutrálními nebo kladnými reakcemi okolí, zážitek hanění okolím v nich na nějakou dobu zanechal svou stopu: „Těch incidentů nebylo hodně, když na tebe řvou lidi „Fuj lesby!“, ale když se něco takového stalo, což bylo asi jenom dvakrát, je to malinko, ale potom mám strach. Třeba 2-3 dny dělám jako bysme byly jenom kamarádky, když jdem po ulici“.

Všechny ženy otevřeně projevovaly svou sexuální orientaci před svými přáteli. Osmnáct žen z dvaadvaceti se svou orientací obeznámilo i nejbližší rodinu a 16 žen se aspoň jednou setkala v roli životní partnerky s rodinou své ženy.

Po tomto setkání 13 žen udávalo, že mají dobrý vztah s rodinou partnerky. Ženy dále uváděly, že pro jejich přijetí partnerčinou rodinou byly důležitými faktory jednak čas, to aby se rodiče mohly vyrovnat s tím že jejich dcera má partnerku, a také osobní setkání ženy s rodinou partnerky. Díky možnosti se osobně poznat, docházelo postupně k vytrácení obav a předsudků rodičů.

I tak byla v jednom páru situace taková, že partnerčina matka ani po více než šestiletém vztahu své dcery nedokázala přijmout, že jejím životním partnerem není muž.

Devět dvojic z 11 dávalo najevo, že jsou pár i před širší veřejností. Čtrnáct párů ze šestnácti pracujících žen se tím netajilo ani v zaměstnání, přičemž s negativní reakcí okolí v podobě verbálních útoků se setkala pět párů. Tyto útoky pocházely od cizích kolemjdoucích, většinou mužů.

Pouze v jednom páru rodiče jedné z žen odmítali akceptovat partnerku své dcery i po více než osmi letech. Tato skutečnost se pravděpodobně významně podílela na tom, že pro ženu, jejíž rodiče odmítali její partnerku, byla témata jako dávání najevo vlastní sexuální orientace, postoje společnosti k homosexualitě či jiná témata spojená se sexualitou velmi silně emočně nabitá. V průběhu interview ji tento okruh témat vháněl slzy do očí.

4.6. VOLNÝ ČAS

Čtyři páry uvedly, že jsou spokojené s množstvím společně tráveného volného času. Nicméně jedna partnerka uvedla, že sice spolu tráví hodně volného času v rámci aktivit různých sdružení, ale někdy by chtěla, aby měly více času samy pro sebe.

Ve dvou párech se jedna z partnerek vyslovila, že společně tráví možná až moc času, což jedna z těchto žen považovala za jeden z projevů partnerčiny závislosti.

V šesti párech aspoň jedna z partnerek uvedla, že mají málo volného času, který by mohly trávit společně. Na nedostatku volného času se vedle pracovního vytížení významně

podílela též skutečnost, že ve čtyřech párech jedna z partnerek dálkově studovala VŠ, a proto trávila dva víkendy v měsíci ve škole. Dva páry spatřovaly v aktuálním nedostatku společně tráveného volného času jednu z příčin krize, kterou jejich vztah procházel v době výzkumu.

Co se týče pravidelných společných aktivit, ve čtyřech párech ženy uvedly, že v té době neměly společné aktivity, s tím že tři z těchto žen měly na mysli sportovní činnosti.

Ve dvou párech se jedna z partnerek vyslovila, že v dílčích činnostech se přizpůsobuje partnerce, a jeden pár neměl téměř žádné společné zájmy: „Ne, moc společných koníčků nemáme. Jak jsem řekla, já mám sport, ty svoje bojová umění. Partnerka radši zajde na kafe, na víno. Má ráda filmy, já se na ty filmy dívám jenom kvůli ní. ((smích)) Já zas radši mám hudbu. Když to vezmu v rámci toho umění, máme stejné záliby, ale ona dělá něco kvůli mně, já něco kvůli ní, ale že bysme něco měly takhle společného, co obě dvě, ne.“

Ve dvou párech si jedna z partnerek velmi přála, aby společně jezdily na kole, ale jejich partnerky se tomu urputně bránily: „To kolo její mě štve, protože ona říká, že je schopna jet padesát kilometrů na kole, a já se panicky bojím. Takže když ona mě na to kolo dostane, tak já nemám radost, protože jsou úplně těžce vynervovaná“.

Respondentky z pěti párů se vyjádřily, že volný čas tráví nejčastěji spolu: „Volnej čas a ty aktivity, co děláme, tak to děláme hodně společně, a ten zájem v těch věcech máme obě dvě.“

Mezi nejčastěji jmenované společné aktivity patřily procházky ve dvou nebo se psy, které jmenovalo osm dvojic. Jako další častá společně provozovaná aktivita se objevilo sledování filmů, které jmenovalo 7 párů. Následovaly setkávání se s přáteli u pěti párů a výlety které uvedly čtyři páry.

Vždy tři různé páry jmenovali jako společnou zájmovou činnost cyklistiku, lyžování, hudbu, četbu literatury, akce leseb, nicnedělání, hry a to jak na PC tak stolní hry, nebo „blbnout jako děti“.

Většina účastnic výzkumu uváděla, že buď volný čas již tráví společně, nebo mají na sebe málo času a v budoucnu by rády s partnerkou měly více společných aktivit.

Nejoblíbenějším způsobem společného trávení volného času byl aktivní odpočinek, dále následovaly sledování kultury, společenská setkání a odpočinek doma.

4.7. NEVĚRA A ŽÁRLIVOST

Kromě jedné ženy, která se vyjádřila, že za nevěru nepovažuje nic, pokud o „té druhé“ neví, všechny ženy považovaly za nevěru sex s jinou ženou.

Devět žen uvedlo, že za nevěru považují i líbání se s někým jiným. Dvě ženy řekly, že by jim vadilo, kdyby se někdo líbal s jejich ženou a jedna takovou situaci označila jako podraz.

Pět žen označilo jako nevěru, kdyby partnerka měla citové pouto s někým jiným: „V podstatě už jakékoli citové pouto. I když si fakt s tou holku třeba píše a není to takové to, že kamarádky, ale je to takové to jemné flirtování a ona jí napíše něco pěkného a je to takové, že se pošťuchují. Nedejbože líbání, to už je jasná nevěra. ((úsměv)) To už je daleko víc než sex, občas“ a dvě ženy by braly jako nevěru, kdyby jejich partnerka myslela na to, že chce být s někým jiným. Jedna žena označila jako nevěru chození na kafe s někým, kdo partnerku eroticky přitahuje. Dvě ženy označily flirtování jako přijatelné a jedna žena označila flirtování s pocitem touhy či vzrušení za počátek nevěry.

Dvě ženy by rády věděly, s kým se schází jejich partnerka, byť by se mohlo jednat o setkání s přáteli.

Pět žen z pěti párů přiznalo, že byly své partnerce jednou nevěrné a jejich přítelkyně o jejich nevěře věděly. U dvou žen se jednalo o líbání se s někým jiným. Jedna žena se líbala mimo partnerský vztah v období, kdy „[...] jí chybělo to, že nemůže chodit po venku a držet se za ruku a přemýšlet nad tím, že si toho partnera přivede domů, představí ho rodičům.“ Jednalo se o testovací vztah s mužem, který vedl ke dvoudennímu rozchodu s partnerkou. K tomuto rozchodu došlo když podváděná partnerka zjistila že má soka.

V nejméně dvou vztazích se vyskytla sexuální nevěra. Jedna žena postrádala u své partnerky častější milování. Když se partnerka dozvěděla o jejím mileneckém poměru s jejich kolegyní, celou situaci prodiskutovaly a pokračovaly ve svém vztahu: „Jsem jí odpustila a řekla jsem jí, že ji nikdy nezapomenu. ((smích)) A ((smích)) že vím, že se to seběhlo tak, ty okolnosti, že byla nevěrná, protože vždycky je to vina na obou stranách, si myslím. A že teď akurát jsme si musely promluvit o tom, proč teda, a tak dále. A že ať si rozmyslí, co chce nebo koho chce.“

Druhá žena, která byla své partnerce nevěrná, se cítila osamělé poté, co její přítelkyně několik týdnů po začátku jejich vztahu odjela na měsíc do ciziny. Když se partnerka po návratu dozvěděla o nevěře, ukončila vztah a její přítelkyně musela vynaložit značné úsilí, aby svůj vztah obnovily: „[...] jsme spolu měly zaplacenou dovolenou [...] a až tam jsem si uvědomila, že jediný člověk, kterého chci, je současná partnerka. A teď jsem byla v průseru. Tak jsem se mezitím rozešla i s druhou holkou a byla jsem bez nikoho. A současná partnerka z toho byla taková, že už mě nechtěla, protože jsem samozřejmě byla s jinačí ženskou. A já jsem jí nadbíhala, byla jsem taková ta hodná samička. A ona pak pochopila, že já jsem jediná osoba, se kterou chce být. Tak jsme asi za 14 dní na to, po tom výletě, spolu začly zase chodit.“

Jedna žena řekla, že měla rovněž „úlet“ v době několikátýdenní nepřítomnosti partnerky. Tento pár se od ostatních lišil tím, že partnerka, která se dopustila nevěry, svou přítelkyni hned na začátku vztahu varovala před svými negativními povahovými vlastnostmi a dala jí na výběr, zda se i přesto chce stát její partnerkou a mít s ní „volný“ vztah.

Dvě ženy, které v minulosti byly nevěrné, uvedly, že by se dnes již své partnerce nesvěřily. Zvláště pokud by šlo o jednorázovou nevěru, která by pro ně nic neznamenalala, neboť by si nepřály, aby se jejich partnerka trápila kvůli jejich chybě.

Čtyři účastnice výzkumu sdělily, že na svou partnerku téměř nežárlí a osmnáct žen uvedlo, že na svou partnerku žárlí.

Pět žen řeklo, že mají pocit jistoty, že je jim partnerka věrná. Šest žen uvedlo, že v poslední době nemají pocit ohrožení, že by je partnerka mohla podvádět.

Pět žen by začalo žárlit v situaci, kdyby si všimli, že o jejich partnerku má zájem někdo další nebo partnerka s někým flirtovala. Dvě ženy uvedly, že nemohou říct, že by se cítily úplně ohrožené. Dvě ženy se vyjádřily, že se cítí být ohrožené. Tři ženy řekly, že žárlí spíš na muže: „Spiš na kluky, protože jsem zjistila, že partnerka se hodně líbí chlapům, a mě to znervózňuje.“ Čtyři ženy žárlily na obě pohlaví. Sedm žen žárlilo jen na ženy.

Třem ženám vadilo, když se jejich přítelkyně setkávaly se svou bývalou partnerkou. Tři ženy v době výzkumu žárlily hodně. Jedna žena si uvědomovala, že její velká žárlivost byla způsobena dlouhodobým odloučením. Další žena viděla příčinu v neustálém flirtování partnerky s ostatními ženami. Jedna žena uvedla, že v minulosti měla velký problém s žárlivostí, kdežto v současné době se jí snaží omezit: „Bez žárlivosti není láska, ale musí to být na nějaké úrovni a tu úroveň si zkouším podržet. Jsem byla horší, jsem měla i problémy i s tím, jsem moc žárlila, ale snažím se.“ Čtyři ženy uvedly, že se necítí být ohroženy a žárlí „ze srandy: “[...] spíš se to nese po rovině nějakého takového pošťuchování: “Hele, moc po ni nekoukej, jo.“ Dvě ženy uvedly, že žárlí trochu. Dvě ženy sdělily, že žárlí zdravě. Tři ženy sdělily, že žárlí jen někdy. Dvě ženy žárlivost po partnerce vyžadovaly: „Já jsem dřív vůbec nežárlila a partnerce to trochu vadilo, protože já vůbec nejsem žárlivá. [...] Tak jsem trochu začla žárlit, aby byla spokojena.“ V době konání výzkumu žárlivost byla tématem sporů ve třech párech.

Jednadvacet lesbických žen považovalo za projev nevěry sexuální styk. Devět žen sem řadilo i líbání a devět respondentek také investování duševní energie mimo partnerský vztah, která by dle jejich názoru měla směřovat k partnerce.

Pět žen uvedlo, že byly jednou nevěrné své partnerce, ta se o jejich nevěře dozvěděla, a poté se snažily daný problém řešit.

V době výskytu nevěry vztahy zasažených párů svou délkou většinou nepřesahovaly jeden rok.

Osmnáct žen uvedlo, že žárlí na svou partnerku, ačkoliv jen dvě ženy se cítily být ohrožené tím, že by jim jejich partnerka mohla být nevěrná nebo je opustila kvůli jiné ženě.

Zdá se, že lehké projevy žárlivosti v podobě vzájemného škádlení či dávání najevo, že mají přehled, kdo se o jejich partnerku zajímá, byl součástí žádoucího komunikačního stereotypu nejméně osmi párů a byl považován za žádoucí oběma partnerkami.

4.8. SEXUALITA

Na otázku, co je pro ně důležité při milování odpovědělo devět žen, že důležité je uspokojit partnerku: „Pro mne je i důležitější to, že já to udělám jí, že ani nechci nebo nepotřebuju, aby mi to oplácela, ale prostě musím vědět, že se jí to líbí a že to chce a že to dává i najevo“.

Na stejnou otázku uvedly čtyři ženy jako odpověď vzájemné uspokojení: „Když se začteš do nějaké lesbické literatury, nebo když si povídáš s holkama, tak myslím si, že to téma blízkosti, to ti řekne každá, a právě proto se nějakým způsobem propaguje myšlenka "Ano, když se dvě ženy milují, tam nejde o orgasmus, tam jde o blízkost", což já s tím nesouhlasím, protože pro mě to je důležité. Já to vidím jako součást toho sexu, ale myslím si, že hodně lesbiček spíš říká, že to není důležitý ten orgasmus, takže tak jsem to myslela, že prostě uspokojení moji partnerky a mě je pro mě stejně důležité.“

Jedna žena uvedla přehodnocení důležitosti orgasmu při milování: „Vždycky to bylo uspokojit partnerku, to bylo důležité. Ale teď už to tak důležitý není, protože se to více méně změnilo. Protože ono taky ne vždycky to jde. A už to je prostě jenom ta určitá blízkost“.

Blízkost zdůraznily celkem čtyři ženy: „Tělesná blízkost a to, že v ten moment je to o naprosté důvěře, o tom, že nemůžeš nic schovat, žádné velké břicho, žádný zadek. ((úsměv)) To je ta naprostá důvěra a ta blízkost toho člověka vedle sebe, že i když nemluví, tak víš, že tě miluje, a víš, že je tu pro Tebe a ty jsi pro něho.“

Pět žen uvedlo, že je pro ně důležité mazlení a něžnosti a dvě ženy hovořily o důležitosti správného naladění: „Když jsem na ni fakt našťvaná, tak v žádném případě to nemůže proběhnout, protože jí klidně v půlce řeknu: Ne, to nejde“. A partnerka se klidně strašně nasere, protože to je jasné-v půlce řekneš ne, to fakt nejde. Mně to potom vyčítá ještě dva měsíce, že jsem to řekla právě v té chvíli, kdy už jsme byly V, takže už nešlo to nějakým způsobem utnout. A já si vždycky říkám, že mě to ještě přejde, ale to fakt nejde. Musí být člověk úplně v klidu nebo musí být na to nějakým způsobem nalazený anebo nesmí být fakt našťvaný, v žádném případě. Když je našťvaná ona na mně, tak to také nenechá dojít nějak daleko. Takže asi nejdůležitější je ta pohoda a ty něžnosti k tomu.“

Tři ženy uvedly, že jsou pro ně při milování důležité city: „Já to mám asi tak, že musí ten člověk toho člověka milovat. Já bych nebyla na takový ty vztahy na jednu noc, já na tohle prostě nejsu, že nic necítíš. Musí tam být, že toho člověka prostě musíš milovat. Musíš vo něm něco vědět, jaký je, co se mu líbí a prostě ty city.“

V osmi párech z jedenácti by se jedna z žen ráda milovala častěji než její partnerka. Šest žen v době konání výzkumu uvedlo, že v současné době nemají potřebu nebo chuť se milovat, přičemž alespoň tři z nich zrovna zažívaly stresující období spojené se zaměstnáním: „Přijdu si, že jsem sexuálně neaktivní člověk, momentálně v tady té fázi a období, který už trvá dost dlouhou dobu a mě to samozřejmě samotnou stresuje a nedovedu si to vysvětlit proč. A možná je to proto, že cítím v přítelkyni nějakou jistotu a nemám pocit, že musím o něco bojovat. Protože když tenkrát byla nevěrná, tak se to najednou otočilo a já jsem najednou měla hroznou chuť ji zahrnovat láskou a vším možným a milovaly jsme se často, a pak to samozřejmě zase ustalo, utichlo.“

Ve dvou párech se partnerky lišily v biorytmech: „Já bych to třeba chtěla častěji než partnerka. Problém je v tom, že kolikrát já mám chuť, a než přijdu do postele, tak partnerka spí.“

Na otázku „Je pro vás kvalita intimního života důležitá pro spokojenost ve vztahu?“ odpovědělo pět žen, že je důležitá. Tři ženy se vyjádřily ve smyslu, že je hodně důležitá, přičemž pro dvě z nich milování bylo způsobem dávání si najevo vzájemnou blízkost a to že se mají rády: „Pro mne je to hodně důležitý. Si myslím, že je to prostě součástí vztahu, a že i v tom se odráží vztah mezi těma dvěma lidma. Pro mne to důležitý je. To právě je ten náš problém, že pro partnerku to zas tak důležitý není a ona nemá chuť se se mnou milovat, což mi samozřejmě vadí a frustruje. Já si pak myslím, že něco není v pořádku, když ten druhý člověk mě nechce“.

Další tři ženy se vyjádřily, že kvalita intimního života je důležitá, ale není pro ně na prvním místě: „Dřív to bylo víc. Někdy jsem to dávala partnerce i jakoby sežrat, ale dneska vím, že jsou i důležitější věci. V každém případě si myslím, že to hraje svůj význam a je to důležité, ale není to všechno. Procentuálně se to asi nedá říct, protože je to pokaždé jindy jinak. Někdy je to skvělý a z toho, že by ses měla milovat jenom proto, že třeba už jsme se měsíc nemilovaly, tak dneska už vím, že to nemá smysl, že je lepší ještě ten týden nebo čtrnáct dní počkat, až na to bude mít chuť i ten druhý.“

Dvě respondentky vypověděly, že psychická a fyzická složka vztahu jsou pro ně stejně důležité. Jedna žena sdělila, že důležitost kvality intimního života se u ní v průběhu času mění: „My občas máme ten problém, že se nesejdeme vždycky v tu stejnou chvíli, má opravdu jedna nebo druhá období, kdy prostě NECHCE spát s tou druhou.“

Jedna z žen uvedla, že kvalita intimního života by pro ni dřív byla „úplně hodně“ důležitá: „To byl také jeden z důvodů, proč jsme se podruhé více méně rozešly, protože já jsem partnerce vyčítala, že na mě nemá čas a že spolu skoro nespíme, že to je hrozný. A ona potom asi měla pocit, že ji do něčeho nutím, což je ještě horší. To je potom začarovaný kruh. Jenomže jsem si připadala strašně taková odmítána, že to je úplně nerovný vztah, že ona, když chce, tak jo, já mám teda, ale když chci já, tak prostě to nejde. Mi to přišlo hrozný. A byl to zas veliký konflikt. A ona potom mi jako jeden z důvodů říkala, proč se se mnou rozešla, že jí nevyhovovalo, že ji k tomu nutím. [...] A potom mi řekla, že by se se mnou nedala dohromady jenom kvůli tomu, že bych ji zase nutila k sexu a ona by z toho zase byla frustrovaná. [...] Tak jsem jí říkala: "Ne, nic takového nebude. Tě frustrovat nebudu." Takže teďka to pro mě už není tak moc důležitý, ale chybí mi to, nějaký takový intenzivnější vztah sexuální. Je to také na prd teďka hrozný.“

Třináct respondentek uvedlo, že je pro ně při milování důležité uspokojit partnerku. Dále pro ně bylo důležité vzájemné uspokojení.

Pět žen sdělilo, že jsou pro ně důležité mazlení a něžnosti. Čtyři ženy jmenovaly blízkost a jedna žena nepřítomnost negativních emocí vůči partnerce jako důležité faktory uspokojivého milování.

Osm žen uvedlo, že by se přály milovat se svoji partnerkou častěji, než tomu bylo v době výzkumu. Odlišná sexuální apetence v páru se ukázala být zdrojem napětí mezi partnerkami a pocitu odmítnutí u žen, které milování považují za jeden ze způsobu milostné komunikace ve smyslu vyjadřování a přijímání lásky, i důvodem k rozchodu.

Mezi zdroje nižší sexuální apetence žen patřil stres a velká pracovní zátěž. Jedna z účastnic vyslovila předpoklad, že u ní mohl negativně působit na sexuální touhu pocit, že již o partnerku nemusí usilovat. Třináct účastnic sdělilo, že ve větší či menší míře je pro ně kvalita intimního života důležitá pro jejich spokojenost ve vztahu a výrok jedné z žen, že tomu přikládala velkou důležitost jen v minulosti, by se dal zjevně interpretovat, jen jako potvrzení důležitosti spokojenosti v intimním životě pro spokojenost v partnerském vztahu.

4.8. SPOLEČNÁ BUDOUCNOST

Devět párů plánovalo společnou budoucnost. Jeden pár doufal, že jejich partnerský vztah vydrží i období krize, ve kterém se zrovna nacházel.

V posledním páru, který tvořily dvě nejmladší účastnice výzkumu, jedna z žen neuvažovala o dlouhodobějším horizontu jejich vztahu a její partnerka měla radost, že si vůbec dokáže představit budoucnost: „což vzhledem k tomu, jaký postoje byly na začátku nebo ještě před tím vztahem, tak byly spíš jen tajný doufání, že by to dospělo třeba do toho dle stadia, což si myslím, že teďko když je schopna si to představit a uvažovat o tom, tak i to je dobrý.“

Pro páry, kde aspoň jedna z partnerek studovala, bylo charakteristické, že jejich plánování budoucnosti se vztahovalo k ukončení studia. Tři páry snily o tom, že po ukončení studia budou mít obě partnerky práci, která je bude bavit a umožní jim začít šetřit na jejich sen - rodinný domek.

Dva páry se těšily, že začnou společně sdílet domácnost. Jedna dvojice plánovala uzavřít v létě 2008 registrované partnerství. Jeden pár se připravoval na stěhování do svého nového domku v malé vesnici. Dva páry uvedly, že plánují společně zestárnout a zemřít.

Z dvaceti žen, které byly v reprodukčním věku, tři ženy ve věku mezi 22 a 24 lety se vyjádřily, že nemají rády děti a ještě nevědí, zda by si do budoucna přály nějaké mít. Dvě z těchto žen tvořily pár. Třetí žena chodila s dívkou, která měla velmi ráda děti, což mezi nimi vyvolávalo spory: „No, vona ty děti ((úsměv)) miluje, to já zase vodjakživa nějak... Vždycky, jak to řve, tak říkám: "Smrad malej, já by sem mu!" Já odmalička nějak děcka nemusím, ale už se to zlepšuje. Už na ně nejsou tak alergická, když to zařve. Já dycky hrozně vadí, když já tomu říkám to. Já to беру jako TO dítě, takže to. A mimina teda nemám ráda doteď. Ona to, to jsou taky hádky. Když jsme někdy třeba v šalině a začne tam řvát mimino a já prostě UŽ PĚNÍM. Říkám: "Já bych tomu tu hubu zalepila". Tak to vona už je našťvaná. Ale takový ty starší... Já bych děti tak možná za deset let a ještě ani nevím... Na to teď nemyslím radši.“

Sedm žen v reprodukčním věku se vyjádřilo, že by nechtěly být biologickými matkami dětí. Jedna žena často měnila svůj názor v této otázce a nebyla ještě rozhodnutá, zda by si přála porodit dítě. Jedna žena si nedokázala představit sebe jako biologickou matku: „Já a těhotná, si to furt nedokážu představit, tak nevím. ((úsměv)) Fakt ještě nevím. Furt si říkám, že je ještě trochu čas na to a určitě dokud na to nebudem mít finanční prostředky, tak já dítě nechci.“

Devět párů uvažovalo o založení rodiny, přičemž 4 páry by rádi měli první dítě v časovém horizontu do dvou let od konání výzkumu. Dva páry z těchto čtyř měli uzavřené registrované partnerství a společně vlastnili dům, další dvě dvojice bydlely v bytě. Věk partnerek se v těchto párech pohyboval mezi 24 a 36 lety a všechny ženy měly zaměstnání.

Z devíti párů, které přemýšlely o založení rodiny v budoucnu, se ženy ve třech párech domluvily na tom, že starší z partnerek porodí první dítě a mladší partnerka porodí druhé dítě.

V šesti ostatních párech se partnerky domluvily na tom, že biologickou matkou dětí bude jen jedna z žen. Ve dvou případech hrál významnou roli věk, kdy potenciální biologické matky byly o 11 let mladší než jejich partnerky, a ve dvou případech závažné zdravotní problémy partnerek. Ve všech šesti případech měla potenciální biologická matka větší touhu být těhotná.

Ve třech z těchto šesti párů si ženy přály mít 1 až 2 děti. Ve dvou párech by ženy rády případně i adoptovaly jedno cizí dítě, pokud jim to časem legislativa umožní. Ve třech párech si ženy přály mít dvě či případně více dětí: „Já si myslím, že jsme schopné vychovávat děti. V tomhle si věříme. Víme, že to nebude jednoduché samozřejmě, ale že naše děti budou mít šťastné dětství.“

Šest párů uvedlo, že by si přáli mít tradiční rodinu: „Když jsem se nad tím takhle zamyslela, tak mi vyšlo z toho, že mezi moji ideální vysněnou rodinou a takovou tou v pohodě fungující heterosexuální rodinou žádný rozdíl není. Já by chtěla mít děti a partnerka též. Chtěla bych mít práci, která by mě nějakým způsobem naplňovala, to si myslím, že partnerka určitě taky. Je to zvláštní, protože když jsem byla malá, tak jsem toužila po něčem VYJIMEČNÉM v životě a teď, když jsme s ní, tak bych chtěla jenom, aby to bylo prostě takové, jako to můžou mít všichni, takový v pohodě“.

V jednom páru by partnerka po narození prvního dítěte ráda odešla z práce a naplno se věnovala domácnosti už napořád: „Partnerka si přeje, abych byla doma, abych byla žena v domácnosti, a já se přiznám, že si to taky hrozně přeji. Mě to baví, si myslím, že to je život ženy – takhle doma, stará se o rodinu.“

Plánování společné budoucnosti bylo důležitou součástí partnerského vztahu lesbických žen a dodávalo jejich vztahu kontinuitu i společné cíle. Významnými tématy při plánování společné budoucnosti se ukázaly být ukončení studia, nalezení stabilního zaměstnání, společné bydlení a založení rodiny.

Ve třech z devíti párů, které uvažovali o rodičovství, by se biologickými matkami postupně staly obě partnerky, a v šesti párech se této role zhostila jedna z nich.

5. VÝSLEDKY KVANTITATIVNÍHO VÝZKUMU

5.1. TECHNIKA ZPRACOVÁNÍ ÚDAJŮ

Z 22 souborů dotazníků předložených respondentkám v vyplnění se jedna složka dotazníků vrátila vyplněna ob jednu stranu, proto jsem jeden pár musela ze statistického zpracování vyřadit. Úplně a správně vyplněné dotazníky jsem označila pořadovým číslem, pod kterým jsem vypsala do počítače všechny sledované údaje. K měření rozdílů jednotlivých vlastností v páru jsem použila Mann-Whitneyův U-test. Výsledky výzkumu byly zpracovány v programu Microsoft Excel 2007.

5.2. VÝSLEDKY SROVNÁNÍ PARTNEREK Z HLEDISKA MASKULINITY MĚŘENÉ POMOCÍ TIR

Hypotéza 1. Zněla: „V lesbických párech nebude existovat statisticky významný rozdíl mezi skóry partnerek v oblasti maskulinity měřené pomocí TIR“.

Na počátku výzkumu jsem předpokládala, že skóry maskulinity naměřené TIR se u lesbických partnerek nebudou statisticky významně lišit. Tato skutečnost se potvrdila. Na základě výsledků srovnání hrubých skóre lesbických partnerek pomocí Mann-Whitneyůva U-testu se ukázalo, že skóry partnerek se od sebe statisticky významně nelišily. Z čehož plyne, že se hypotéza H1 potvrdila. **Můžeme tedy říci, že mezi partnerkami v lesbických párech nebyl signifikantní rozdíl ve skóru maskulinity naměřeném TIR.**

5.3. VÝSLEDKY SROVNÁNÍ PARTNEREK Z HLEDISKA DYADICKÉHO PŘÍZPŮSOBENÍ

V této části práce prezentuji výsledky matematicko-statistického zpracování hodnot dosažených partnerkami v dotazníku Dyadického přizpůsobení zkonstruovaného Spanierem.

Hypotéza 2. zněla: „V lesbických párech nebude existovat statisticky významný rozdíl mezi skóry partnerek v dotazníku dyadického přizpůsobení.“

Na počátku výzkumu jsem předpokládala, že skóry dyadického přizpůsobení se u lesbických partnerek nebudou statisticky významně lišit. Tato skutečnost se však nepotvrdila. Na základě výsledků srovnání hrubých skóre lesbických partnerek pomocí Mann-Whitneyůva U-testu se ukázalo, že skóry partnerek se od sebe statisticky významně lišily na hladině významnosti $z=0,05$. Z čehož plyne, že se hypotéza H2 nepotvrdila. **Můžeme tedy říci, že mezi partnerkami v lesbických párech byl velmi signifikantní rozdíl v úrovni dyadického přizpůsobení.**

5.4. VÝSLEDKY BSRI

Jelikož jsem měla výhrady k nepřesnosti českého překladu dotazníku, který publikovali Fajmonová, Osuský (2004), udělala jsem vlastní překlad položek, který jsem poté konzultovala s Mgr. Jessica Jayne Maertín, rodilou mluvčí vyučující angličtinu na Katedře kinantropologie a společenských věd FTK UP (formulář dotazníku viz přílohy).

Hypotéza 3 zněla: „V lesbických párech nebude existovat statisticky významný rozdíl mezi skóry maskulinity partnerek měřených pomoci BSRI.“

Na počátku výzkumu jsem předpokládala, že skóry maskulinity naměřené BSRI se u lesbických partnerek nebudou statisticky významně lišit. Tato skutečnost se potvrdila. Na základě výsledků srovnání hrubých skórů lesbických partnerek pomoci Mann-Whitneyůva U-testu se ukázalo, že skóry partnerek se od sebe statisticky významně nelišily. Z čehož plyne, že se hypotéza H3 potvrdila. **Můžeme tedy říci, že mezi partnerkami v lesbických párech nebyl signifikantní rozdíl v úrovni maskulinity měřené BSRI.**

Hypotéza 4 zněla: „V lesbických párech nebude existovat statisticky významný rozdíl mezi skóry femininity partnerek měřených pomoci BSRI.“

Na počátku výzkumu jsem předpokládala, že skóry femininity naměřené BSRI se u lesbických partnerek nebudou statisticky významně lišit. Tato skutečnost se nepotvrdila. Na základě výsledků srovnání hrubých skórů lesbických partnerek pomoci Mann-Whitneyůva U-testu se ukázalo, že skóry partnerek se od sebe statisticky významně nelišily. Z čehož plyne, že se hypotéza H4 potvrdila. **Můžeme tedy říci, že mezi partnerkami v lesbických párech nebyl signifikantní rozdíl v úrovni femininity měřené BSRI.**

Tabulka 9: Složení vzorku žen podle skorování na jednotlivých škálach BSRI:

Výsledky žen	
Ženy vysoce skorující na škále femininity	4
Ženy vysoce skorující na škále maskulinity	7
Ženy skorující na škále androgynie	1
Ženy skorující jako nediferencované	8
Celkem:	20

Tabulka 10: Složení párů podle skorování na jednotlivých škálach BSRI:

Kombinace v párech	
Maskulinní + femininní	2
Maskulinní + nedifencovaná	4
Maskulinní + androgynní	1
Femininní + femininní	1
Nediferencovaná + nediferencovaný	2
Celkem:	10

6. DISKUZE

Mnou provedený výzkum měl spíše orientační než hloubkovou povahu, neboť jeho cílem bylo zmapovat oblasti lesbického partnerského života v reáliích dnešní České republiky. Při koncipování výzkumného projektu jsem pojala tuto problematiku v celé její šíři na základě celostního přístupu, kdy jsem chtěla porozumět fungování lesbických párů v kontextu předchozího životního příběhu partnerek. Podařilo se mi získat velké množství cenných dat o životě lesbických párů, proto jsem se musela při vypracování práce subjektivně rozhodovat, kterým tématům dám přednost a která prozatím se zřetelem na předepsaný rozsah práce ponechám k pozdějšímu zpracování.

Kvalitativní přístup za použití semistrukturovaného interview zaznamenávaného diktafonem se plně osvědčil jako technika sběru dat. Zvolená konstrukce rozhovoru posloužila k získání opravdu velkého množství informací od jednadvaceti účastnic výzkumu. Při případném dalším výzkumu by bylo vhodné provést analýzu otázek kladených výzkumnici a při navrhování designu výzkumu se zaměřit spíše na zkoumání a důkladnou interpretaci jedné oblasti do hloubky. Na druhou stranu množství získaných informací mi kromě větší náročnosti zpracovávání získaných informací poskytlo vodítka k lepšímu pochopení lesbické problematiky jako takové a věřím, že přispělo i k lepšímu porozumění interpretovaných dat.

Přestože jsem se snažila o dodržení formulace jednotlivých otázek v rámci předem stanovených okruhů interview, nepodařilo se mi to ve všech případech. Některé dílčí otázky nebyly zodpovězeny všemi páry, neboť buď vyvstávaly až v průběhu výzkumu a ne vždy jsme byla možnost. Samotná formulace dotazů ne vždy odpovídala požadavku kladení otevřených otázek, a proto některé dílčí otázky mohly na účastnice působit sugestivně a určovat předem směr jejich odpovědi.

Oproti ročníkové práci spatřuji ve výzkumu uskutečněném za účelem diplomové práce reprezentativnější výzkumný vzorek zastupující ženy ve věku 19-57 let, které bydlely jak na Moravě, tak i v Čechách, a žily i v menších městech s méně než 90 tisíci obyvatel. Společným znakem těchto žen bylo, že pocházely ze střední až vyšší střední třídy, obě partnerky měly možnost využívat internet a téměř všechny ženy byly alespoň přes mailing list v kontaktu s nejméně jednou ze dvou neformálních skupin, které jsem oslovila s prosbou o pomoc při získání vzorku. V porovnání s minulým výzkumem bylo překvapivě vysoké zastoupení žen, které věřily v boha a dokonce aspoň občas navštěvovaly církevní svatostánky. Ve vzorku byl rovnoměrně zastoupen počet žen s úplným středoškolským vzděláním a žen s již získaným vysokoškolským titulem nebo v době výzkumu studujícím VŠ. Většina žen bydlela ve velkých městech, všechny ženy byly dobře obeznámeny s otázkami spojenými s jejich lesbickou orientací a většinou měly již za sebou nebo završovaly hlavní část coming out, jak ho popisuje ve svých 6 stádiích Cassová¹. Výsledky této práce by se proto daly s jistou opatrností zobecnit pro ženy ve věku mezi 20 a 36 lety,

---

¹ Viz kapitola 6. 3., str. 38.

kteře otevřeně dávají najevo svou sexuální orientaci a mají partnerský vztah o délce okolo tří let.

Řada výsledků mého výzkumu potvrzuje teoretická východiska práce, některé se však s nimi neshodují.

Ženy v rozhovorech vyjadřovaly, že od vztahu očekávají uspokojení své potřeby lásky, citové odezvy a fyzické blízkosti, jak uvádí i Pondělíčková – Mašlová (1992). Potvrdil se předpoklad McDaniel (1996) o tom, že čím jsou partnerky starší v době utváření vztahu, tím rychleji probíhá jeho ustanovování. Pár tvořený ženami ve věku nad 50 let uvedl, že spolu začaly velmi rychle bydlet. Neprokázal se předpoklad McDaniel (1996), že pro startší ženy je složitější přizpůsobit se partnerce, neboť si tyto ženy velmi vycházely vstříc. Odlišnost výsledku mého výzkumu pravděpodobně způsobuje to, že jen jeden pár ze souboru byl tvořen partnerkami na 40 let věku a v době výzkumu ženy ještě stále zažívaly období čerstvé zamilovanosti a jejich vztah tehdy trval teprve 1,5 roku.

Na základě provedených interview souhlasím s Janošovou (2000), že v lesbických vztazích panuje značná flexibilita rozdělení rolí v oblasti domácích prací.

Na rozdíl od výzkumu Talandové (in Janošová 2000), ve kterém se 73 % respondentek vyslovilo, že své zaměření skrývá nejčastěji před svými přáteli a v zaměstnání, všechny účastnice mého výzkumu uváděly, že jejich přátele o jejich orientaci vědí, a jen 2 ženy (12,5%) z 16žen, které byly zaměstnané, tajily svou orientaci na pracovišti. Z významného rozdílu výsledků výzkumu Talandové a mého výzkumu by se dalo usuzovat jednak, že v průběhu posledního desetiletí tolerance české společnosti významně stoupla, anebo tento velký rozpor nálezů by mohl vypovídat o značné odlišnosti demografických a geografických charakteristik výzkumných vzorků. Potvrdil se předpoklad Slater (1995), že se lesbické páry liší v míře odhalení sexuální orientace příslušníkům původních rodin – rodiny tří účastnic nevěděly, že jejich příbuzná je lesba, ale šestnáct žen se aspoň jednou setkalo v roli partnerky s rodinou své přítelkyně. Předpoklad Slater, že lesbické páry mají ztížené přijetí v rodinách partnerek, se potvrdil. Na druhou stranu 13 žen uvedlo, že mají dobrý vztah s rodinou partnerky. Vždy v procesu přijetí partnerky rodinou hrál důležitou roli čas, který rodina potřebovala pro vlastní coming out jako rodičů lesby.

Potvrdil se předpoklad Blashbanda & Peplau a Silversteina, že žárlivost je důvodem, proč mají homosexuálové spíše důvěrný než otevřený vztah (Blashband & Peplau, 1985 and Silverstein, 1981 in White, Mullen, 2006). I jediný pár ze vzorku, který uváděl, že má „volný vztah“ se téměř výlučně sexuálně realizoval uvnitř vztahu. Potvrdil se předpoklad Zvěřiny (2003), že nízká promiskuita leseb přispívá ke stálosti partnerského vztahu, přičemž ve všech třech lesbických párech, které byly spolu déle než 6,5 let, obě partnerky po celou dobu trvání vztahu neměly sex s nikým kromě partnerky. U třech žen se prokázalo, že obávaly odchodu své partnerky do heterosexuálního vztahu, kvůli snaze uniknout stigmatu a stresu spojeným s homosexuálními vztahy, jak uvádí Brehm (1985 in White, Mullen, 2006). 7 z 22 lesbických žárlilo na svou partnerku ve vztahu k mužům,

přičemž 3 z nich žárlily více na muže. Ostatní ženy uváděly, že nemají důvod se obávat, že by je přítelkyně opustila kvůli muži, neboť vědí, že se jejich partnerka o muže nezajímá. To, že se většina žen necítila ohrožená vztahem ze strany mužů, by se dalo vysvětlit jednak zlepšením společenského postavení lesbických žen v posledních 20 letech a jednak tím, že muži nebyli nejméně pro 12 žen vůbec sexuálně atraktivní a jejich partnerky se tudíž nemusely obávat, že by je přítelkyně opustila kvůli muži.

Potvrdily se výsledky amerických průzkumů, které podle Klinger (1995) uvádějí, že 90 – 100% lesbických žen provozují erotické kontakty výlučně se svou partnerkou. Ve vzorku mého výzkumu sexuální styky měly výlučně jen s partnerkou za celou dobu trvání vztahu 20 žen z 22, tedy 91% výzkumného vzorku.

Klinker uvádí ve své srovnací studii 11 amerických výzkumů, že průměrná délka lesbického vztahu byla 2-5 let. Průměrná délka vztahu v mém výzkumu byla 3 roky a dva měsíce, což se shoduje s výsledky Klinger, přičemž tři vztahy z mého výzkumného vzorku trvaly déle než 6,5 let.

V osmi párech z jedenácti se jedna z partnerek svěřila, že by ráda milovala častěji, což se shoduje s tvrzením Herbert (1996), že velký počet žen ve studiích lesbických párů sdělil, že by uvítaly častější milování.

Kvantitativní doplnění získaných kvalitativních dat ukázalo, mezi partnerkami nebyl statisticky významný rozdíl v maskulinitě měřené jak TIR, tak BSRI, což odpovídá výsledkům získaným Šípošovou (2000). Překvapivým zjištěním bylo, že mezi partnerkami v párech byl statisticky významný rozdíl v míře feministy měřené BSRI, což odporuje poznatkům Šípošové. Pravděpodobným vysvětlením by mohla být malá četnost vzorku nebo přítomnost ve vzorku dvou žen, které se identifikovaly jako bisexuální.

Ukázalo se, že mezi partnerkami v párech byl statisticky významný rozdíl v míře dyadického přizpůsobení, což by mohlo být statistickým vyjádřením partnerských problémů, které prožívali v době výzkumu 3 páry a internalizované homofobie jedné z partnerek ve třetím páru, což se negativně odráželo na vzájemném vztahu partnerek.

Z hlediska jednotlivých kategorií se ve vzorku 20 žen objevilo nejvíce žen skorujících nediferencovaně, což odpovídá zjištěním Šípošové (2000) a vysvětluje větší flexibilitu žen ve vztahu.

Z hlediska složení páru se ve výzkumném vzorku odebevilo 5 různých kombinací páru, přičemž nejčastější byla nediferencovaná žena spolu s maskulinní ženou. Ukazuje to na značnou variabilitu složení lesbických párů.

Výsledky BSRI jsou spíše jen orientační, neboť jsem k jejich vyhodnocení používala přes 30 let starou normu mediánu pro ženskou populaci uvedenou v manuálu BSRI. Od té doby se značně zvýšila žádoucnost maskulinních charakteristik u žen. pro případnou budoucí

práci by byla vhodnější metoda standartizována na moderní české populaci – např. dotazník vypracovaný Arianou Wyrobkovou.

Detailnější rozbor výsledků kvantitativní části a jejich srovnání s poznatky získanými pomocí kvalitativní analýzy dat překračovalo rozsah diplomové práce a bude zpracováno v rámci rigorózní práce.

7. ZÁVĚRY

Prostřednictvím narativního rozhovoru s lesbickými ženami, které byly v dlouhodobém vztahu s partnerkou, se podařilo zjistit následující výsledky:

1. Důležitým faktorem pro rychlost průběhu úvodní fáze partnerského vztahu dvou žen bylo, zda se obě partnerky již před zamilováním do současné partnerky identifikovaly jako lesby a měly za sebou partnerský vztah se ženou nebo ne. Předpoklad sebeidentifikace jako lesby splňovaly ženy, které hledaly partnerku přes internet v rubrice „Ona hledá ji“, a navíc jako aktuálně hledající již měly představu o vlastnostech budoucí partnerky. Proto poté, co se na základě inzerátu setkaly s ženou odpovídající jejich kritériím, velmi rychle s ní navázaly partnerský vztah.
2. Velmi čilá komunikace mezi partnerkami, nebyla jen záležitostí čerstvě do sebe zamilovaných žen, ale základním předpokladem partnerské spokojenosti pro lesbický pár. Účastnice výzkumu vypověděly, že pro ně je důležitá nejenom verbální komunikace, ale k jejich spokojenému životu v partnerském vztahu neodmyslitelně patří i každodenní vzájemné dotyky a mazlení. Vedle ochoty partnerek udělat si čas na sdílení, bylo důležité, zda žena také oceňuje a podporuje svou partnerku. U dlouhodobých párů se objevoval fenomén vzájemného porozumění beze slov a synchronního výskytu podobných myšlenek.
3. Konflikty ve fungujících lesbických vztazích byly časté a měly spíše mírnější průběh. Nicméně v případě dlouhodobějších partnerských problémů se mohly stát výraznou součástí komunikace partnerek a nabývat podoby boje o moc. To projevovalo například tím, že partnerky měly „tichou domácnost“, nebo se dožadovaly pozornosti hádáním se „ze sportu“. Hádky mohly někdy vyústit ve fyzický zápas partnerek.
4. Ve většině lesbických párů ženy neměly problém se domluvit na rozdělení domácích prací. Na praktickém zajišťování chodu domácnosti se podílely obě partnerky. Často však jedna z žen pečovala o společnou domácnost o něco víc než její partnerka. Ženy buď neměly výrazněji rozdělené činnosti, nebo vykonávaly domácí práce, které je bavily více nebo k nimž měly neutrální postoj, zatímco jejich partnerka je neměla ráda. Ve většině párů se v rozdělení domácích prací nejen komplementárně doplňovalo, ale podle potřeby se partnerky i zastupovaly.
5. Téměř všechny dvojice dávaly najevo, že jsou pár i před širší veřejností. Čtrnáct párů ze šestnácti pracujících žen se tím netajilo ani v zaměstnání, přičemž s negativní reakcí okolí, v podobě verbálních útoků, se setkalo pět párů. Tyto útoky pocházely od cizích kolemjdoucích, většinou mužů. Pouze v jednom páru rodiče jedné z žen odmítali akceptovat partnerku své dcery i po více než osmi letech. Tato skutečnost se pravděpodobně významně podílela na tom, že pro ženu, jejíž rodiče odmítali její partnerku, byla témata jako dávání najevo vlastní sexuální orientace, postoje společnosti k homosexualitě či jiná témata spojená se sexualitou velmi silně emočně nabitá.
6. Většina účastnic výzkumu uváděla, že buď volný čas tráví společně, nebo mají na sebe málo času a v budoucnu by rády s partnerkou měly více společných aktivit.

7. Nejoblíbenějším způsobem společného trávení volného času byl aktivní odpočinek, dále následovaly sledování kultury, společenská setkání a odpočinek doma.
8. Jednadvacet lesbických žen považovalo za projev nevěry sexuální styk. Devět žen sem řadilo i líbání a devět respondentek i investování psychické erotické energie mimo partnerský vztah. Pět žen uvedlo, že byly jednou nevěrné své partnerce, nevěra se prozradila, a poté se snažily daný problém řešit. V době výskytu nevěry vztahy zasažených párů svou délkou většinou nepřesahovaly jeden rok. Osmnáct žen uvedlo, že žárlí na svou partnerku, ačkoliv jen dvě ženy se cítily být ohrožené tím, že by jim jejich partnerka mohla být nevěrná nebo je opustila kvůli jiné ženě. Zdá se, že lehké projevy žárlivosti v podobě vzájemného škádlení či dávání najevo, že mají přehled, kdo se o jejich partnerku zajímá, byl součástí žádoucího komunikačního stylu nejméně osmi párů a byl považován za žádoucí oběma partnerkami.
9. Více než polovina žen sdělila, že při milování je pro ně důležité uspokojit partnerku nebo uspokojení. Pět žen sdělilo, že jsou pro ně důležité mazlení a něžnosti. Čtyři ženy jmenovaly blízkost. Osm žen uvedlo, že by se přály milovat se svoji partnerkou častěji a odlišná sexuální apetence v páru se ukázala být zdrojem napětí mezi partnerkami i důvodem k rozchodu. Pravděpodobnými důvody nižší sexuální apetence byly stres, velká pracovní zátěž i pocit, že již o partnerku nemusí usilovat. Třináct účastnic sdělilo, že ve větší či menší míře je pro ně kvalita intimního života důležitá pro jejich spokojenost ve vztahu.
10. Plánování společné budoucnosti bylo důležitou součástí partnerského vztahu lesbických žen a dodávalo jejich vztahu kontinuitu i společné cíle. Významnými tématy při plánování společné budoucnosti se ukázaly být ukončení studia, nalezení stabilního zaměstnání, společné bydlení a založení rodiny. Ve třech z devíti párů, které uvažovali o rodičovství, by se biologickými matkami postupně staly obě partnerky, a v šesti párech se této role zhostila jedna z nich.
11. Potvrdilo se, že mezi lesbickými ženami nebyl statisticky významný rozdíl v dimenzi maskulinity.
12. Zjistilo se, že mezi lesbickými ženami byl statisticky významný rozdíl v dimenzi femininity.
13. Ukázalo se, že v míře dyadického přizpůsobení žen byl statisticky významný rozdíl.

Průkaznost získaných výsledků je potřebné ověřit kvantitativním výzkumem s reprezentativním vzorkem respondentek.

8. SOUHRN

TEORETICKÁ ČÁST

Ženská homosexualita neboli lesbismus je společenský jev, kterému se na rozdíl od mužské homosexuality v rámci české psychologie nevěnuje dostatečná pozornost. Přitom jen v ČR se jako lesbické identifikují desetitisíce žen a další stovky tisíc žen řeší otázku své sexuální orientace. Cílem této práce je proto zmapovat danou problematiku v kontextu současné situace českých lesbických párů a poskytnout tak náměty pro další bádání v této oblasti. Pro účely této práce je lesba definována jako žena udržující partnerský vztah se ženou.

Ukazuje se, že milostné vztahy mezi ženami neoddělitelně provázejí lidstvo po celou jeho historii. Po dlouhá staletí bylo homosexuální chování mezi ženami přehlíženo či považováno za hřích. Roku 1869 Benkert použil pro lásku a sex mezi osobami stejného pohlaví pojmenování homosexualita. Stejnopohlavní náklonnost se na přelomu 18. a 19. století stala jedním z ústředních témat etablojící se psychiatrie a psychologie. Láska a milování mezi příslušníky stejného pohlaví byly v řadě zemí trestné a považovány za duševní nemoc. Koncem šedesátých let 20. století se v USA vytvořilo homosexuální hnutí a na jeho politický nátlak v roce 1973 byla egosyntonní homosexualita vyloučena Americkou psychiatrickou asociací ze seznamu mentálních poruch obsaženém v Diagnostickém a statistickém manuálu. Mezinárodní klasifikace duševních nemocí však tento krok učinila až v roce 1991.

Po odstranění cejchu duševní nemoci homosexualita postupně začala být dekriminována. Československo učinilo tento krok už v roce 1961. Po změně společenského uspořádání, kterou přinesla sametová revoluce, v roce 1990 byla sjednocena věková hranice homosexuálního a heterosexuálního konsenzuálního pohlavního styku na 15 let. S rozvojem občanské společnosti začaly vznikat sdružení homoeroticky zaměřených osob, která jako celek politicky reprezentovalo Sdružení organizací homosexuálních občanů v České republice (SOHO). Tato organizace se od roku 1992 soustavně zabývala legalizací registrovaného partnerství stejnopohlavních párů. Po zamítnutí návrhu Zákona o registrovaném partnerství vládou v roce 1995 a zákonodárci v letech 1998, 1999, 2001 a 2005, jeho poslední verze byla schválena Parlamentem a Senátem ČR a i přes veto prezidenta republiky Václava Klause daný zákon nabyl účinnosti 1. července 2006 a doposud registrované partnerství uzavřelo pravděpodobně okolo 200 lesbických žen.

Vedle dekriminace homosexuálního chování a uzákonění registrovaného partnerství stejnopohlavních párů česká legislativa v posledních deseti letech byla doplněna řadou zákonů zakazujících diskriminaci občanů na základě jejich sexuální orientace. Tyto normy však bohužel nebyly výsledkem celospolečenské debaty ale spíše harmonizace českého práva s legislativou EU. Tudíž antidiskriminační zákony neodrážejí společenskou situaci v ČR, a proto zůstaly většinou veřejnosti nepovšimnuty. Česká vládní politika neposkytuje

dostatečnou aktivní ochranu příslušníkům homosexuální minority před násilím, výchovu obyvatelstva k uznání této menšiny, politickou a finanční podporu organizacím gayů a lesbiček. Osvěty veřejnosti se proto chopilo SOHO a převážně díky jeho činnosti tolerance českých obyvatel vůči homosexualitě vzrostla za posledních 15 let sedminásobně. Podle průzkumů veřejného mínění provedeného v zemích vísegradské čtyřky v roce 2005 Češi nejčastěji ze všech národů odpovídali kladně na otázky, zda osobně znají nějakého gaye nebo lesbu, mají-li mít homosexuálové právo na registrované partnerství a svatbu, a nejméně odmítali možnost adopce dětí stejnopohlavními páry. Nejtolerantnější a nejinformovanější skupinou obyvatel v otázce homosexuality se zdají být lidé do 20 let, osobně zná homosexuálního jedince nejvíc lidí z věkové skupiny mezi 20 a 34 lety. Lidé mající pozitivní zkušenost s gayem nebo lesbickou ženou ze svého okolí mají tendenci přenášet tuto skutečnost na homosexuály obecně. Proto s rostoucí otevřeností homoeroticky zaměřených lidí se zvyšuje společenská tolerance vůči homosexuálům a to zpětně ulehčuje přiznání se ke své odlišné sexuální orientaci. Otevřené diskuse o homosexualitě a její zviditelnění však na druhé straně prohlubují nesnášenlivost u homofóbních jedinců a zvyšují riziko otevřených či skrytých diskriminačních praktik vůči homoeroticky zaměřeným osobám, které veřejně dávají najevo svoji minoritní sexuální orientaci.

Lesbické páry jsou méně nápadné a lépe přijímané společností než dvojice gayů v důsledku tradičně větší shovívavosti společnosti vůči důvěrným projevům mezi ženami než mezi muži. Lesbické dvojice jsou více tolerované také proto, že společnost na základě sociálních stereotypů přisuzuje lesbám maskulinitu a gayům femininitu, přičemž v západní kultuře jsou mužské vlastnosti považovány za více žádoucí a úctyhodné. Svou roli ve větší toleranci vůči lesbám pravděpodobně hraje také tradiční pohlížení na ženu jako bytost méně sexuální než je muž, tudíž její odlišná sexuální preference z tohoto hlediska není tak závažnou součástí osobnosti jako tomu je u gaye. A v neposlední řadě erotické fantazie o laskavících se lesbických ženách vzrušují mužskou představivost již řadu století.

Současné vědecké poznatky o vzniku homosexuální orientace svědčí pro její spíše biologický původ. Za rozhodující považují prenatální vývoj a nejrannější dětství. Bez ohledu na příčinu homoerotického zaměření se má za to, že v dětství probíhá sexuální identifikace, která je základem toho, zda se cítíme být ženou nebo mužem a které pohlaví je pro nás přitažlivější. Dítě si také osvojuje sociální role spojené s jeho biologickým pohlavím. Pro dívky bývá obvykle identifikačním vzorem matka a komplementárním vzorem otec. Homoeroticky zaměřený jedinec však postrádá pro dobrou identifikaci s osobou stejného pohlaví důležitý předpoklad – shodnou sexuální orientaci, neboť většina z nich vyrůstá v heterosexuálním prostředí a nevidí ve svém okolí kladné identifikační vzory homosexuality. Dítě je automaticky vychováno podle heterosexuální normy a sociální konformita mu ztěžuje rozpoznání vlastního homoerotického zaměření, přičemž dívky mají obecně větší snahu naplňovat očekávání svého okolí než chlapci. S rostoucí dostupností informací a zvyšujícím se množstvím kladného zobrazení stejnopohlavní lásky a touhy v umění se cesta k sebeuvědomění postupně zjednodušuje.

Některé ženy si uvědomí svou touhu k dívkám již v dětství a většina z nich v období dospívání, ale stále značné množství žen odhalí své odlišné zaměření až v průběhu dospělosti. Dívky svoje vřelé city k ženám často vykládají jako přátelskou náklonnost a vesnaze se nelišit od svých kamarádek navazují vztahy s muži a svoje neuspokojení svých emocionálních a sexuálních potřeb většino ze začátku považují za nevhodnou volbu partnera popřípadě sexuální dysfunkci. Jelikož sexuální orientace je kontinuem možnosti, část homoeroticky zaměřených jedinců má zachovanou schopnost pohlavního vzrušení i s osobou nepreferovaného pohlaví, zvláště v mladém věku, kdy je sexuální pud obzvláště silný. U ženy navíc není sexuální vzrušení tak nutnou podmínkou pro uskutečnění soulože jakou je erekce u muže. Při hledání „toho pravého“ bývají lesbické ženy promiskuitnější než jejich heterosexuální vrstevnice.

Dříve nebo později většina lesbických žen prochází uvědoměním si svého homoerotického zaměření, připuštěním si ho a učením se žít s ním, včetně nalezení partnerky, ale především životního klidu a spokojenosti. Tento proces nese název coming out. Jeho průběh a délka trvání hlavní části je hodně individuální a závisí na řadě faktorů, jakými jsou například informovanost o problematice, kontakt či vztah s lesbickými ženami, náboženské přesvědčení, postoj rodiny k homosexualitě, internalizována homofobie a řada dalších. Coming out můžeme rozdělit na osobní část, sdělení svého odlišného zaměření rodině a sociálnímu okolí. Jedná se o celoživotní proces, neboť při setkání s každým člověkem neobeznámeným s homosexuální orientací dané osoby, automaticky bude považována za heterosexuální a stat před rozhodováním, zda svou náklonnost ke stejnému pohlaví má sdělit nebo nikoliv.

Ať již v průběhu fáze uvědomování si svého homoerotického zaměření nebo po jejím zvládnutí ženy obvykle naváží partnerský vztah. První kontakty mohou mít podobu experimentování, ale lesbické ženy obecně mají tendenci spojovat sexuální kontakt s příslibem partnerského vztahu. Jeho podoba a vývoj závisí na řadě faktorů-například místo bydliště partnerek, kdy hodně žen se seznámí se svojí budoucí partnerkou přes inzerát nebo na celorepublikové lesbické společenské akci a jejich vztah minimálně na začátku funguje na dálku; dále je to stádium coming out, ve kterém se jednotlivé ženy nacházejí, věkový rozdíl, podobnost zájmů, zda původní rodina se smířila s homosexuální orientací své příslušnice a je připravena přijmout její partnerku, řadě dalších.

Pokud se partnerky nacházejí v různých stádiích osobního coming out, jedna z nich může mít vyšší požadavky na jejich vztah než může v daný okamžik poskytnout partnerka, která je méně pokročila v sebezpřijetí. Osobní vývoj žen vyžaduje pokroky ve vývoji vztahu a zpětně vývoj vztahu v čase přináší stále další požadavky na coming out žen. Nesmíme zapomínat, že celá situace je navíc ztěžována permanentním stresem působeným homofobií v sociálním okolí páru.

Lesbická partnerství se vyznačují svojí kvalitou, neboť obě partnerky bývají silně motivovány udělat maximum pro to, aby jejich vztah naplňoval jejich potřeby a trval co nejdéle. Typickými znaky bývají vysoká úroveň komunikace a sdílení, emocionalita,

flexibilita v rozdělení rolí, socioekonomické znevýhodnění v důsledku nižším příjmům žen, snaha o vytvoření společného domova a případně výchova dětí. Udává se, že 90 - 100% lesbických žen uskutečňuje pohlavní styky jen se svou partnerkou. Výlučnost vztahů se vysvětluje oboustrannou žárlivostí a hledání pocitu intimity s partnerkou, který se jeví jako neslučitelný s nevěrou. V sexuální oblasti ženy vysoce hodnotí negenitální aktivity jako je hlazení, objímání a líbání. Mezi nejčastější lesbické sexuální praktiky patří cunnilingus, manuální stimulace klitoris a vagíny. Nejméně se vyskytuje používání náhražek penisu, skupinový sex, sex s muži a sado-masochistické praktiky.

Americké výzkumy ukázaly, že lesbické vztahy mají kratší trvání než vztahy hereosexuálních párů nebo dvojic gayů. Vysvětlením by mohly být vysoká očekávání od vztahu, nepřítomnost společných biologických potomků a vysoké ohrožení vztahu citovým vzplanutím jedné z žen k osobě mimo partnerský vztah.

PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem praktické části bylo zmapování některých složek partnerského vztahu lesbických žen v současném českém prostředí a podat podněty pro další výzkum dané problematiky. Ukázalo se při tom, že lesbickým ženám byla v rámci české psychologie věnována jen malá pozornost.

Metodologickým východiskem se stal kvalitativní výzkum, aplikovanou metodou semistrukturované interview prováděné na základě rámcového výchozího schématu obsahujícího otázky zaměřené na základní údaje o ženě, průběh jejího procesu coming out, její prožívání vlastní sexuální orientace a partnerský vztah. Kvalitativní data byla doplněna dílčími poznatky získanými kvantitativními metodami.

Výzkumný vzorek tvořilo 22 žen majících nejméně devítiměsíční lesbický vztah, z toho 1 pár byl získán metodou sněhové koule a ostatní páry se zúčastnily na základě samovýběru, kdy se rozhodovaly o své účasti na výzkumu po obdržení informačního emailu z neformální skupiny lesbických žen oLLomouc nebo Holky v Brně. Průměrný věk účastnic byl 29 let, délka současného partnerského vztahu v rozmezí 9 měsíců až 9,5 let.

Z velkého množství získaných údajů byla pro účely diplomové práce vyhodnocena pomoci otevřeného kódování data vztahující se k vybraným oblastem lesbických vztahů. Výzkum přinesl řadu předpokladů, jejichž platnost by měla být nejrelevantnější pro městskou populaci otevřeně dávajících najevo svou orientaci žen ve věku mezi 22 a 36 lety.

Výzkum zjistil, že lesbické ženy přikládaly velký význam komunikaci s partnerkou, která se odehrávala jak na verbální rovině, tak prostřednictvím doteků převážně nesexuální povahy. Spokojenost s partnerským vztahem se dále odvíjela od množství a způsobu společného trávení volného času a frekvence milování. Partnerky sdílející společnou domácnost dávaly přednost finanční nezávislosti a přispívaly na chod domácnosti přibližně

rovným dílem peněz systémem příležitostných plateb. Neplatilo to však pro ženy, jejichž vztah byl delší než 6,5 let-ty měly společný účet a braly na sebe závazky v podobě hypotéky na společné bydlení. Domácí práce byly mezi lesbickými partnerkami rozděleny flexibilně na základě jejich momentálních časových možností a preferencí. Účastnice nejčastěji definovaly nevěru jako sexuální kontakt mimo partnerský vztah, líbání se nebo platonické vzplanutí k další ženě. 5 z 22 účastnic uvedly, že někdy byly své partnerce nevěrné, z toho u 2 se jednalo o sex mimo partnerský vztah. Cílem milování pro přibližně polovinu žen bylo dosažení sexuálního uspokojení, dále často zdůrazňovaly prožitek emocionální blízkosti s partnerkou v intimních chvílích. Účastnice by rády spojily svou budoucnost s partnerkou, vytvořily společný domov a v 9 párech z 11 vychovávaly děti.

Lesbické ženy vykazovaly vysokou míru komplementarity ve všech oblastech svého partnerského vztahu, s jehož fungováním byly ve většině případů velmi spokojené a svou potřebu otevřené budoucnosti spojovaly s pokračováním a prohloubením svého současného vztahu.

Výsledky výzkumu přinesly jak potvrzení, tak vyvrácení řady předpokladů vyslovených v teoretické části práce a naznačily východiska pro další zkoumání.

POUŽITÁ LITERATURA

I. Přímo citované publikace:

a) monografie

- BARŠOVÁ, A. Partnerství gayů a lesbiček: Kdy dozraje čas pro změnu? In *Sborník prací Fakulty sociálních studií Brněnské univerzity Sociální studia* 2002, č. 7. Brno: Masaryková univerzita v Brně, 2002, s. 173-185. ISBN 80-210-2834-3
- BEM, S. Bem Sex Role Inventory. Redwood City: Consulting Psychologists Press, 1981.
- Brzek, A.; PONDĚLIČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. *Třetí pohlaví?* Praha: Scientia medica, 1992. ISBN 80-85526-03-4
- BORNEMAN, E. *Encyklopedie sexuality*. Praha: Victoria publishing, 1993. ISBN 80-85605-17-1
- BRICHČÍN, S. Sexuální poruchy. In *Psychiatrie*. Praha, Tigis, spol. s r.o., 2002, s. 577-587. ISBN 80-9001300-1-5
- DANIEL, J. Mc. *The Lesbian Couples' Guide. Finding the Right Woman and Creating a Life Together*. New York: HarperPerennial, 1995. ISBN 0-06-095021-8
- FADERMAN, L. *Krásnější než láska mužů. Romantické přátelství a láska mezi ženami od renesance až po současnost*. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-12-4
- FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany, Nakladatelství Jan Piszkiwicz, 2004. ISBN 80-86768-06-6
- FANEL, J. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN
- HARDING, K. *Lesbická kámasútra*. Praha: Ottovo nakladatelství, s r.o., 2004. ISBN-80-7360-093-5
- HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2002. ISBN: 80-7178-303-X
- HERBERT, S. E. Lesbian sexuality. In *Textbook of Homosexuality and Mental Health*. Washington: American Psychiatric press, Inc., 1996, s. 723-742. ISBN 0-88048-716-X
- JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-954-5
- KLINGER, R. L. Lesbian couples. In *Textbook of Homosexuality and Mental Health*. Washington: American Psychiatric press, Inc., 1996, s. 339-352. ISBN 0-88048-716-X
- Martialis, M. V. Epigram LXVII, Book VII. In *The Lesbian Pillow Book*. London: Fourth Estate, 2000. ISBN: 1857023234.
- MKN-10. *Duševní poruchy a poruchy chování*. Praha: Psychiatrické centrum, 2000. ISBN 80-85121-44-1
- MOŽNÝ, I. *Test inkonsistence rolí a percipované maskulinity-femininity muže a ženy v páru*. Bratislava, Psychodiagnostické a didaktické testy, n.p., 1981.
- OAKLEYOVÁ, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Portál, Praha 2000. ISBN 80-71-78-403-6

- ONDRISOVÁ, S.; ŠÍPOŠOVÁ, M.; ČERVENKOVÁ, I.; JÓJÁRT, P.; BIANCHI, G. *Neviditeľná menšina. Čo (ne)vieme o sexuálnej orientácii*. Bratislava: Nadacia Občan a demokracia, 2002. ISBN 80-968528-5-X
- PONDĚLÍČEK, I. *Tři stupně odtajnění*. Praha: Ivo Železný, nakladatelství a vydavatelství, spol. s r.o., 1996. ISBN 80-237-2430-4
- PROCHÁZKA, I. *Coming out. Průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami sebe*. Brno: STUD Brno; Praha: Gay iniciativa v ČR, 2002. ISBN 80-238-8850-1
- RUPP, L. J. *Vytoužená minulost. Dějiny lásky a sexuality mezi osobami stejného pohlaví v Americe od příchodu Evropanů po současnost*. Praha: One Woman Press 2002. ISBN 80-86356-11-6
- SLATER, S. *The Lesbian Family Life Cycle*. New York: The Free Press, 1995. ISBN 0-02-920895-5
- SPENCER, C. *Dějiny homosexuality*. Bratislava: Slovart 1999. ISBN 80-7145-302-1
- WAALDIJK, K. *Cestou malých změn: Jak se v Nizozemí prosadilo manželství partnerů téhož pohlaví*. In *Sborník prací Fakulty sociálních studií Brněnské univerzity Sociální studia* 2002, č. 7. Brno: Masaryková univerzita v Brně, 2002, s. 153-172. ISBN 80-210-2834-3
- WEISS, P. *Sex*. Praha: Alberta Plus, s.r.o., 1998. ISBN 80-85792-99-0
- WEISS, P.; ZVĚŘINA, J. *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-558-X
- WHITE, G.L.; MULLEN, P.E. *Žárlivost – teorie, výzkum a klinické strategie*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-708-9
- WYROBKOVÁ, *Reprezentace a hodnocení genderových kategorií*. Disertační práce. Fakulta sociálních studií MU, Brno 2007.
- ZVĚŘINA, J. *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. Brno: CERM, 2003. ISBN 80-7204-264-5

b) časopisy

- AUSTER, C. J., OHM, S. C. *Masculinity and femininity in contemporary american society: a reevaluation using the Bem sex role inventory*. *Sex Roles* 2000, 43, (7/8), str. 499-528.
- ČERVENKOVÁ, I.; BIANCHI, G. *Diskurzy homosexuality a vývin sexuální identity*. *Československá psychologie*, 2003, roč. XLVII , č. 2, s. 122-134. ISSN 0009-062X
- FAJMONOVÁ, D., OSUSKÝ, M. *Změřte si svůj gender*. *Psychologie dnes*, 2004, 10, (3), str. 29-32.
- ONDRISOVÁ, S.; BIANCHI, G. *Heterosexismus: Spoločensko-kultúrne a psychologické aspekty postojov ku lesbickým ženám a gayom*. *Československá psychologie*, 2000, roč. XLIV , č. 2, s. 165-178. ISSN 0009-062X

- PROCHÁZKA, I.; WEISS, P. Pohlavní identita v dětství u homosexuálů. *Československá psychiatrie*, 1998, roč. 94, č. 2, s. 69–74. ISSN 1212-0383

II. Další použitá literatura:

- BINAROVÁ, I.: Partnerství, sexualita a rodina. Olomouc: UP Olomouc, 2000. ISBN 80-244-0138-X
- MICUS, A. *Škoda, že je to jen žena... Vyprávění homosexuálních manželů a jejich nejbližších*. Vimperk: Tina, 1994. ISBN 80-85618-20-6
- FISCHER, E. *Aimée & Jaguár : příběh jedné lásky, Berlín 1943*. Praha : One Woman Press, 2003 ISBN 80-86356-23-X
- HILLOVÁ-NELSONOVÁ, J.: *Volba. Moje cesta od manžela k Martině a lesbické lásce*. BB art, 1998. ISBN 80-86070-76-X
- KRATOCHVÍL, S. *Manželská terapie*. Čtvrté, rozšířené vydání. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7367-048-8
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. ISBN 80-247-1362-4
- UZEL, R. *Mýty a pověry v sexu*. Praha, Práce 1991. ISBN 80-208-0169-3

III. Internetové zdroje:

- <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby03230606.doc>, aktivní 10.9.2008
- <http://www.partnerstvi.cz/gll-dokumenty/2006-04-03-tz-gll-sbirka.phtml>, aktivní 10.9.2008
- http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100533s_ov51128.pdf, aktivní 10.9.2008
- http://www.ilga.org/statehomophobia/WorldLegalWrapUpSurvey_Daniel_Otton.pdf, aktivní 10.9.2008
- <http://www.stud.cz/sb-dokumenty/fakta.phtml>, aktivní 10.9.2008
- http://www.glbtc.com/social-sciences/anne_queen.html, aktivní 10.9.2008

**PŘÍLOHA 1: Přehled států umožňujících některou formu legalizace vztahu
stejnopohlavních párů a nabytí rodičovských práv**

Země	Manželství	Registrované partnerství	Něco jako registrované partnerství	Adopce dětí	Adopce partnerčích dětí	Umělé oplodnění
Andorra		ano		ano		
Argentina		ano*				
Austrálie		ano*		ano *	ano *	ano *
Belgie	ano			ano		ano
Brazílie		ano*	ano			
ČR		ano				
Dánsko		ano			ano	ano
Estonsko						ano
Finsko		ano				ano
Francie		ano				
Grónsko		ano				
Holandsko	ano	ano		ano		ano
Chorvatsko			ano			
Irsko						ano
Island		ano			ano	
Itálie		ano*				
Izrael			ano		ano	ano
JAR	ano					ano
Kanada	ano			ano		ano
Lichtenštejnsko			ano			
Lucembursko		ano				ano
Maďarsko			ano			
Malta						ano
Mexiko						ano
Německo		ano			ano	
Norsko		ano			ano	
Nový Zéland		ano				ano
Portugalsko			ano			
Rakousko			ano			
Rumunsko						ano
Rusko						ano
Řecko						ano
Salvador						ano
Slovensko						ano
Slovinsko		ano				
Srbsko a Černá hora						ano
Španělsko	ano			ano		ano
Švédsko		ano		ano		ano
Švýcarsko		ano				
USA	ano**	ano*		ano *	ano *	ano
Velká Británie		ano		ano		ano
Venezuela						ano

* jen v některých samosprávních částech země

** jen ve státu Massachusetts

PŘÍLOHA 2

RÁMCOVÉ VÝCHOZÍ SCHÉMA POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU

I. Základní údaje:

1. věk
2. zaměstnání
3. zájmy
4. původní rodinné zázemí

II. Coming out:

1. Jak probíhal váš coming out?
2. Ví o vaši orientaci rodina?
3. Jak reagovali na coming out vaši přátelé?

III. Prožívání orientace:

1. Jak se sama označujete?
2. Nakolik je sexuální orientace podstatná pro vaši identitu?
3. Jaký máte styl oblečení?
4. Co vám pomáhá vyrovnat se s případnými problémy spojenými s orientací?

IV. Partnerství:

1. Jak váš vztah s partnerkou začal?
2. Jaký je styl vaší komunikace?
3. Nakolik jste k sobě otevřený?
4. Hádáte se?
5. Jak máte rozdělené domácí práce?
6. Jak hospodaříte?
7. Projevujete nějak váš vztah na veřejných místech?
8. Vědí o tom, že máte partnerku ve vašem zaměstnání?
9. Jaký máte vztah s rodinou partnerky?
10. Jak trávíte volný čas?
11. Co považujete za projev nevěry a jaký k ní máte postoj?
12. Žárlíte na sebe?
13. Co je pro vás důležité při milování?
14. Plánujete společnou budoucnost?

PŘÍLOHA 3

Jméno.....Věk.....Délka současného vztahu.....

**TEST DYADICKÉHO PŘIZPŮSOBENÍ
(Spanier)**

Většina lidí v některých otázkách nesouhlasí se svým partnerem. Zaznamenejte prosím, u každé následující položky míru souhlasu či nesouhlasu mezi vámi a vaší partnerkou.

	Vždy shoda	Téměř vždy shoda	Občas neshoda	Často neshoda	Téměř vždy neshoda	Vždy neshoda
1. Nakládání s rodinnými příjmy	5	4	3	2	1	0
2. Rekreace	5	4	3	2	1	0
3. Náboženství	5	4	3	2	1	0
4. Projevování citů	5	4	3	2	1	0
5. Přátele	5	4	3	2	1	0
6. Sex	5	4	3	2	1	0
7. Správné nebo vhodné chování	5	4	3	2	1	0
8. Životní filozofie	5	4	3	2	1	0
9. Jednání s rodiči a příbuznými	5	4	3	2	1	0
10. Cíle a důležité záležitosti	5	4	3	2	1	0
11. Množství času staveného spolu	5	4	3	2	1	0
12. Důležitá rozhodnutí	5	4	3	2	1	0
13. Úkoly v domácnosti	5	4	3	2	1	0
14. Volný čas a zájmy	5	4	3	2	1	0
15. Rozhodnutí týkající se zaměstnání	5	4	3	2	1	0
	Pořád	Často	Spíše častěji	Občas	Zřídka	Nikdy
16. Jak často hovoříte nebo uvažujete o odloučení nebo ukončení vztahu?	0	1	2	3	4	5
17. Jak často vy nebo vaše partnerka po hádce odchází z domu?	0	1	2	3	4	5
18. Jak často vás napadne, že vztah mezi vámi je v pořádku?	5	4	3	2	1	0
19. Důvěřujete své partnerce?	5	4	3	2	1	0
20. Litujete toho, že spolu chodíte nebo žijete společně?	0	1	2	3	4	5
21. Jak často se se svou partnerkou hádáte?	0	1	2	3	4	5
22. Jak často si se svou partnerkou jdete na nervy?	0	1	2	3	4	5

Jak často se následující chování vyskytuje mezi vámi a vaší partnerkou?

	Každý den	Téměř každý den	Příležitostně	Zřídka	Nikdy
23. Políbíte svou partnerku?	4	3	2	1	0
24. Chodíte společně ven za zábavou a koníčky?	4	3	2	1	0

	Nikdy	Méně než jednou za měsíc	Jednou nebo dvakrát za měsíc	Jednou nebo dvakrát týdně	Jednou denně	Častěji než jednou denně
25. Máte podnětnou výměnu názorů	0	1	2	3	4	5
26. Společně se smějete	0	1	2	3	4	5
27. Klidně o něčem diskutujete	0	1	2	3	4	5
28. Společně něco plánujete	0	1	2	3	4	5

Dále jsou uvedeny některé momenty, v nichž se páry někdy shodnou a někdy ne. Označte u následujících položek, zda během posledních několika týdnů mezi vámi vznikly rozpory nebo problémy v popsáném chování. (Označte kolonku ano, nebo ne.)

	Ano	Ne
29. Nezájem o sex	0	1
30. Neprojevování lásky	0	1

31. Jednotlivé body na ose představují různé stupně štěstí ve vztahu. Střední bod „šťastné“ odpovídá stupni spokojenosti, jaký je ve většině vztahů. Zakroužkujte bod, který nejlépe vystihuje stupeň štěstí ve vašem vztahu.

0	1	2	3	4	5	6
Krajně nešťastný	Značně nešťastný	Trochu nešťastný	Šťastný	Velmi šťastný	Nesmírně šťastný	Dokonalý

32. Který z následujících výroků vyjadřuje nejlépe vaše pocity týkající se budoucnosti vašeho vztahu?

- 5 Nesmírně si přejí, aby se náš vztah vydařil, a udělala bych pro to cokoliv.
- 4 Velmi si přejí, aby se náš vztah vydařil, a udělám vše, co je v mých silách, aby tomu tak bylo.
- 3 Velmi si přejí, aby se náš vztah vydařil, a budu k tomu poctivě přispívat.
- 2 Byla bych ráda, kdyby se náš vztah vydařil, ale sama pro to nemohu udělat víc, než dělám.
- 1 Byla bych ráda, kdyby se náš vztah vydařil, ale odmítám pro to dělat víc, než dělám nyní.
- 0 Náš vztah se nemůže vydařit a já pro něj nemohu nic udělat.

PŘÍLOHA 4: BSRI

Instrukce

Na další straně najdete seznam vlastností osobnosti. Použijte tyto vlastnosti k popisu sebe, jaká jste – na škále od 1 do 7 označte, nakolik vás daná vlastnost vystihuje. Prosím, nenechejte žádnou vlastnost neoznačenou.

Příklad:

Napište **1**, pokud není **nikdy nebo téměř nikdy pravda**, že jste vychytralá.

Napište **2**, pokud **obvykle není pravda**, že jste vychytralá.

Napište **3**, pokud je **někdy, ale ne příliš často pravda**, že jste vychytralá.

Napište **4**, pokud je **občas pravda**, že jste vychytralá.

Napište **5**, pokud je **často pravda**, že jste vychytralá.

Napište **6**, pokud je **obvykle pravda**, že jste vychytralá.

Napište **7**, pokud je **vždy nebo téměř vždy pravda**, že jste vychytralá.

Takže pokud cítíte, že je **někdy, ale ne příliš často pravda**, že jste „mazaná“, **nikdy nebo téměř nikdy pravda**, že jste „škodolibá“, **vždy nebo téměř vždy pravda**, že jste „nezodpovědná“, a **vždy pravda**, že jste „bezstarostná“, označíte tyto charakteristiky následovně:

Vychytralá	3	Nezodpovědná	7
Škodolibá	1	Bezstarostná	5

Pouze pro administrační účely

---

	a	b	Class	
R. S.				
S. S.				
			A-b	T-skór

1	2	3	4	5	6	7
Nikdy nebo téměř nikdy pravda	Obvykle není pravda	Někdy ale ne příliš často pravda	Občas pravda	Často pravda	Obvykle pravda	Vždy nebo téměř vždy pravda

1. Obhajující své názory	
2. Mazlivá	
3. Svědomitá	
4. Nezávislá	
5. Soucitná	
6. Náladová	
7. Průbojná	
8. Citlivá k potřebám druhých	
9. Spolehlivá	
10. Silná osobnost	
11. Chápající	
12. Žárlivá	
13. Prudká	
14. Milosrdná	
15. Pravdomluvná	
16. Schopná vést	
17. Tišící zraněné city druhých	
18. Tajnůstkářská	
19. Ochotná riskovat	
20. Vřelá	
21. Přizpůsobivá	
22. Dominantní	
23. Něžná	
24. Ješitná	
25. Veřejně zaujímající stanovisko	
26. Mající ráda děti	
27. Taktní	
28. Agresivní	
29. Jemná	
30. Konvenční	

31. Spoléhající na sebe sama	
32. Ústupná	
33. Ochotná pomoci	
34. Sportovní	
35. Veselá	
36. Nesystematická	
37. Racionální	
38. Nesmělá	
39. Nevýkonná	
40. Snadno se rozhodující	
41. Nechávací si lichoť	
42. Teatrální	
43. Soběstačná	
44. Loajální	
45. Šťastná	
46. Individualistická	
47. Nezvýšující hlas	
48. Nepředvídatelná	
49. Maskulinní	
50. Důvěřivá	
51. Vážná	
52. Soutěživá	
53. Dětská	
54. Sympatická	
55. Ctižádostivá	
56. Nevyjadřující se bezohledně	
57. Upřímná	
58. Jednající jako vůdce	
59. Femininní	
60. Přátelská	

PŘÍLOHA 5: Srovnání hrubých skóre maskulinity získaných TIR pomocí Mann-Whitneyůva U-testu

Skóre skupiny I – skóre ženy, které v páru měly menší hodnotu skóre:
250, 257, 277, 292, 301, 303, 305, 319, 323, 559

$n = 10$

Skóre skupiny II – skóre ženy, které v páru měly větší hodnotu skóre:
298, 299, 317, 318, 319, 320, 327, 328, 333, 373

$n = 10$

250	257	277	292	298	298	301	303	305	317
I	I	I	I	II	II	I	I	I	II
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5,5		7	8	9	10

318	319	319	320	327	328	328	333	373	559
II	I	II	II	II	I	II	II	II	I
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
11	12,5		14	15	17,5		18	19	20

$$T_1 = 1+2+3+4+7+8+9+12,5+17,5+20$$

$$T_1 = 84$$

$$T_2 = 5,5+5,5+10+11+12,5+14+15+17,5+18+19$$

$$T_2 = 128$$

$$U_1 = n_1 \cdot n_2 + [n_1 \cdot (n_1 + 1) / 2] - T_1$$

$$U_1 = 71$$

$$U_2 = n_1 \cdot n_2 + [n_2 \cdot (n_2 + 1) / 2] - T_2$$

$$U_2 = 27$$

$$z = \frac{U - \frac{n_1 \cdot n_2}{2}}{\sqrt{\frac{n_1 \cdot n_2 (n_1 + n_2 + 1)}{12}}}$$

$$z = 1,66$$

$$z_{0,05} = 1,96$$

z je menší než $z_{0,05}$

Na základě výsledků srovnání hrubých skóre lesbických partnerek pomocí Mann-Whitneyůva U-testu se ukázalo, že testové kritérium $z = /1,66/$ je menší než hodnota $z_{0,05} = 1,96$, tudíž skóre partnerek se od sebe statisticky významně nelišily. Na základě výsledků srovnání hrubých skóre lesbických partnerek pomocí Mann-Whitneyůva U-testu se ukázalo, že testové kritérium $z = /-1,66/$ je menší než hodnota $z_{0,05} = 1,96$, tudíž skóre partnerek se od sebe statisticky významně nelišily.

PŘÍLOHA 6: Srovnání hrubých skóre dyadického přizpůsobení pomoci Mann-Whitneyůva U-testu

Skóre skupiny I – skóre ženy, které v páru měly menší hodnotu skóre:

85, 95, 98, 111, 112, 113, 114, 119, 124, 125

$n = 10$

Skóre skupiny II – skóre ženy, které v páru měly větší hodnotu skóre:

100, 105, 113, 114, 117, 117, 126, 130, 135, 139

$n = 10$

Hodnoty obou souborů spojené dle posloupnosti:

85	95	98	100	105	112	113	113	113	114
I	I	I	II	I	I	I	I	II	I
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	8			10,5

114	117	117	119	124	125	126	130	135	139
II	II	II	I	II	I	II	II	II	II
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
11	12,5		14	15	16	17	18	19	20

$$T_1 = 1+2+3+5+6+8+8+10,5+14+16$$

$$T_1 = 73,5$$

$$T_2 = 4+8+11+12+13+15+17+18+19+20$$

$$T_2 = 137$$

$$U_1 = n_1 \cdot n_2 + [n_1 \cdot (n_1 + 1) / 2] - T_1$$

$$U_1 = 81,5$$

$$U_2 = n_1 \cdot n_2 + [n_2 \cdot (n_2 + 1) / 2] - T_2$$

$$U_2 = 18$$

$$z = \frac{U - \frac{n_1 \cdot n_2}{2}}{\frac{\sqrt{n_1 \cdot n_2 (n_1 + n_2 + 1)}}{12}}$$

$$Z = 2,41$$

$$z_{0,05} = 1,96$$

z je větší než $z_{0,05}$

Na základě výsledků srovnání hrubých skóre lesbických partnerek pomoci Mann-Whitneyůva U-testu se ukázalo, že testové kritérium $z = 2,41$ je větší než hodnota $z_{0,05} = 1,96$, tudíž skóre partnerek se od sebe statisticky významně lišily.

PŘÍLOHA 7: Srovnání hrubých skóre maskulinity získaných BSRI pomocí Mann-Whitneyůva U-testu

Maskulinita

Skóre skupiny I – skóre ženy, které v páru měly menší hodnotu skóre:

3,3; 3,85; 3,95; 4,1; 4,25; 4,3; 4,5; 4,5; 4,6; 4,8

n = 10

Skóre skupiny II – skóre ženy, které v páru měly větší hodnotu skóre:

4,3; 4,35; 4,35; 4,8; 4,9; 5,2; 5,3; 5,8; 5; 6,7

n = 10

Hodnoty obou souborů spojené dle posloupnosti:

3,3	3,85	3,95	4,1	4,25	4,3	4,3	4,35	4,35	4,5	4,5
I	I	I	I	I	I	II	II	II	I	I
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	2	3	4	5	6,5	8,5			10,5	

4,6	4,8	4,8	4,9	5	5,25	5,3	5,8	6,7
I	I	II	II	II	II	II	II	II
12	13	14	15	16	17	18	19	20
12	13,5		15	16	17	18	19	20

$$T_1 = 1+2+3+4+5+6,5+10,5+10,5+12+13,5$$

$$T_1 = 68$$

$$T_2 = 6,5+8,5+8,5+13,5+15+17+18+19+20$$

$$T_2 = 126$$

$$U_1 = n_1 \cdot n_2 + [n_1 \cdot (n_1 + 1) / 2] - T_1$$

$$U_1 = 87$$

$$U_2 = n_1 \cdot n_2 + [n_2 \cdot (n_2 + 1) / 2] - T_2$$

$$U_2 = 29$$

$$z = \frac{U - \frac{n_1 \cdot n_2}{2}}{\sqrt{\frac{n_1 \cdot n_2 (n_1 + n_2 + 1)}{12}}}$$

$$z = 1,587$$

Na základě výsledků srovnání hrubých skóre lesbických partnerek pomocí Mann-Whitneyůva U-testu se ukázalo, že testové kritérium $z = |1,587|$ je menší než hodnota $z_{0,05} = 1,96$, tudíž skóre partnerek se od sebe statisticky významně nelišily.

PŘÍLOHA 8: Srovnání hrubých skóre femininity získaných BSRI pomocí Mann-Whitneyůva U-testu

Femininita:

Skór skupiny I(menší):

3,65; 3,7; 3,8; 4,05; 4,1; 4,4; 4,5; 4,9; 5,05; 5,25

n = 10

Skóry skupiny II(větší):

4,5; 4,65; 5,2; 4,9; 4,95; 5; 5,05; 5,25; 5,4 5,95;

n = 10

3,65	3,7	3,8	4,05	4,05	4,1	4,4	4,5	4,5	4,65
I	I	I	I	II	I	I	I	II	II
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4,5		6	7	8,5		10

4,9	4,9	4,95	5	5,05	5,05	5,2	5,25	5,25	5,4
II	I	II	II	I	II	II	I	II	II
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
11,5		13	14	15,5		17	18,5		20

$$T_1 = 1+2+3+4,5+6+7+8,5+11,5+15,5+18,5$$

$$T_1 = 77,5$$

$$T_2 = 4,5+8,5+10+11,5+13+14+15,5+17+19+20$$

$$T_2 = 133$$

$$U_1 = n_1 \cdot n_2 + [n_1 \cdot (n_1 + 1) / 2] - T_1$$

$$U_1 = 77,5$$

$$U_2 = n_1 \cdot n_2 + [n_2 \cdot (n_2 + 1) / 2] - T_2$$

$$U_2 = 22$$

$$z = \frac{U - \frac{n_1 \cdot n_2}{2}}{\sqrt{\frac{n_1 \cdot n_2 (n_1 + n_2 + 1)}{12}}}$$

$$Z = 2,116$$

Na základě výsledků srovnání hrubých skóre lesbických partnerek pomocí Mann-Whitneyůva U-testu se ukázalo, že testové kritérium $z = 2,116$ je větší než hodnota $z_{0,05} = 1,96$, tudíž skóry partnerek se od sebe statisticky významně lišily.

Příloha 9: Vzorový přepis interview

Rozhovor proběhl v salonku restaurace v březnu 2008 a jeho přepis byl před zveřejněním editován účastnicí interview.

Tazatelka: Kolik je vám let?

Účastnice: 52.

Tazatelka: Jaké je vaše povolání?

Účastnice: Vlakovodoucí osobních vlaků.

Tazatelka: Jaké máte zájmy?

Účastnice: Literatura, výtvarné umění, film. Dříve kynologie. Partnerka je těžce alergická na psy, a proto jsem se toho vzdala, ale poměrně snadno, nebyl to pro mne problém. Dále mám ráda zvířata a mám také ráda legraci. Smysl pro humor je červenou nití mého života.

Tazatelka: Jaký máte postoj k náboženství?

Účastnice: Jsem věřící. V podstatě jsem se stala věřící před několika málo léty. Vztah s manželem byl už naprosto neúnosný, uvažovala jsem naprosto vážně o sebevraždě, protože jsem neviděla jinou cestu. V té době jsem se, dalo by se říci řízením osudu, seznámila s psychologkou, která mne přivedla k víře, a tím mi vlastně zachránila život, protože sebevražda se pro mne coby věřícího člověka stala nepřijatelnou. Nemám ale naprosto žádné vědomosti, je to pouze víra, má soukromá záležitost. Beru to tak, že Bůh je Láska. To je moje krédo a tak se snažím žít. Nepotřebuji chodit do kostela, nepotřebuji odříkávat Otčenáš. Jdu třeba do přírody, dívám se na oblohu a mluvím s Bohem, jakoby to byl můj otec. Starší muž, který mne miluje a za všech okolností to se mnou myslí dobře. Podle mne je náboženství mocenská záležitost, nevidím v tom lásku a cit, ale pompu, zlato, omezování. Prostá víra je něco jiného, a proto nemám ani problémy se svou orientací, protože to беру tak, že Bůh mne takovou stvořil a tohle mi dal. A jestliže mi dal tuto orientaci a dal mi i partnerku, kterou miluji a která miluje mne, vnímám to tak, že mi to přeje a souhlasí s tím. Pokládám naše seznámení a celý náš vztah za Dar a Zázrak, protože podle mne to nemohla být náhoda. Tím mám otázku víry a orientace v sobě vyřešenou a nemusím sama se sebou bojovat.

Tazatelka: Z jaké rodiny pocházíte?

Účastnice: Otce jsem neznala vůbec, matka mi nikdy neřekla ani jeho jméno. Maminka byla z dělnické rodiny. Žili v nouzi, její matka byla v domácnosti, jak bylo v té době obvyklé, pracovala na malém políčku, které měli. Dědeček byl švec, často byl bez práce. Měli 3 dcery, maminka byla nejstarší. Asi v jejích dvanácti letech si ji k sobě vzali teta se strýcem, kteří byli bezdětní a dobře situovaní. Nechali ji vystudovat a maminka pak pracovala jako úřednice. Měla velmi dobré zaměstnání, hodně vydělávala, měla jsem všechno, na co jsem ukázala.

Tazatelka: Máte nějaké sourozence?

Účastnice: Nemám.

Tazatelka: Věděla jste v dětství nebo v průběhu dospívání, že existuje homosexualita?

Účastnice: ((vzdech))¹ Jako dítě určitě ne, protože v té době se o homosexualitě nemluvalo a v mém okolí se nikdo takový nevyskytoval. Pamatuji se, že když mi bylo asi takových deset, dvanáct let, tak se to říkalo o jednom učiteli z hudební školy, a když jsem byla na gymnáziu, tak se to taky říkalo o jednom klukovi. A pak taky o jedné kamarádce mojí pratety, to jsem jen tak zachytila z řeči dospělých. Třeba prateta řekla mamince: “Ráno jsem potkala A², šla od B³“. No a pak později, když jsem se snažila se dočíst v odborných knihách o sexualitě, tak jsem občas objevila i nějaké informace o homosexualitě.

Tazatelka: Měla vaše matka nějaký postoj k homosexualitě?

Účastnice: Asi ne. Nevzpomínám si, že by se na to téma někdy mluvilo. Já sama jsem na to přišla asi před dvěma léty, dcera³ jí to o sobě neřekla, svou partnerku jí představila jako kamarádku. Ani nevím, jestli to maminku napadlo nebo ne, prostě se to neřešilo. Pokud se například v televizi vyskytlo toto téma, nikdy jsem od maminky neslyšela negativní názor.

Tazatelka: Měli jste kromě tety ještě nějaké homosexuály v rodině?

Účastnice: Kromě tety? Ale ne, asi jsem se špatně vyjádřila, teta byla heterosexuální, a jak už jsem říkala, žádné homosexuály jsem v blízkosti neměla. Řeč byla o její kamarádce, mluvily o ní někdy s maminkou. Věděla jsem, že ta její kamarádka víceméně žije se ženou.

Tazatelka: Vy jste říkala, že jste na to u sebe přišla až před dvěma léty.

Účastnice: Ano.

Tazatelka: Takže v období dospívání se vám líbil kdo? Po kom jste pokukovala?

Účastnice: ((vzdech)) Líbili se mi hodně starší muži, proředivělí, vzdělaní, na úrovni. Stejně staří kluci mne nikdy nepřitahovali. A ženy také ne, i když jsem několik učitelek měla hodně ráda.

Tazatelka: Kolik vám bylo, když jste měla první vztah s mužem?

Účastnice: Hodně zamilovaná, ovšem naprosto platonicky, jsem byla v šestnácti letech. Přímo sex jsem měla až s manželem, asi po půl roce vztahu, a to mi bylo asi 21 až 22 let. Za půl roku nato jsme se vzali. Byl to můj první vážný vztah.

Tazatelka: Jak dlouho jste byli svoji?

Účastnice: Pěťadvacet let nebo tak nějak. Ale byla to hrůza. Od začátku jsme si nerozuměli, znásilňoval mne strašným způsobem, dá se říci, denně. Vlivem trvalého stresu u mne vznikly nevratné problémy se žaludkem.

Tazatelka: Vy jste říkala, že jste poprvé měli s manželem sexuální styk ještě před svatbou. Bylo to už v té době pro vás tak nepříjemné?

Účastnice: Bylo to velmi nepříjemné, protože manžel byl už od začátku hodně necitlivý. Neměla jsem před ním žádné zkušenosti, takže jsem nemohla srovnávat. Měla jsem ho ráda, rozuměli jsme si, pokud šlo o koníčky, doufala jsem, že se to nějak upraví. On už v té době pil, což jsem nevěděla, bydlel daleko, a když přijel na návštěvu a později třeba na víkend, tak se držel. Takže jsem na to přišla, až když jsme se vzali. Denně byl namol a podle toho vypadal i sex.

Tazatelka: Měla jste sexuální zkušenost s jiným mužem, než s manželem?

---

¹ V dvojitéch závkách uvádím neverbální projevy, které se odehrávaly během interview.

² Náhodně zvolenými velkými písmeny v přepisu interview jsou v zájmu ochrany osobních údajů zaměněna křestní jména osob, které jmenovala účastnice.

³ Dcera účastnice interview prodělala osobní coming out již jako dítě a rodině sdělila, že má partnerku cca 7 let před konáním daného interview.

Účastnice: Před manželem ne, byla jsem mu poprvé nevěrná až po deseti letech strašného manželství a brutálního znásilňování. Šlo o dlouhodobý, asi tříletý vztah s kolegou. Byl to takový únik, kolega byl příjemný, pohledný muž, někam jsme si zajeli, povídali jsme si, poseděli v restauraci. Ale když si to tak zpětně vybavuji, ani v tomto případě nebyl sex stoprocentní. No a pak, už jako rozvedená, jsem prožila sex postupně s několika muži, nechtěla jsem zůstat sama, hledala jsem stálého partnera, ale sex ani v těchto případech nebyl vyhovující. Jakoby to pořád nebylo ono, ale přitom mne ani na okamžik nenapadlo hledat ženu, to bylo ještě před mým uvědoměním si skutečné orientace.

Tazatelka: Jak probíhalo vaše uvědomování, že ženy?

Účastnice: Tak tady mohu být naprosto konkrétní. Přečetla jsem si knihu sexuoložky Hanky Fifkové, která se jmenuje Erotické představy žen. Při čtení jsem zjistila, že oslovené ženy si velice často představují milování se ženou, většinou s kamarádkou, a to i přesto, že by ve skutečnosti nikdy nic takového neměly odvahy zkusit. Napadlo mne spočítat je, jen tak pro zajímavost, a byla to plná třetina oslovených žen. Mne nikdy nic takového nenapadlo, a proto jsem si to zkusila představit. Ale ať jsem si zkusila představit kteroukoliv svou kamarádku, byla ta představa natolik odporná a nepřijatelná, že ani nebylo možné ji nějak rozvíjet. Zkusila jsem si tedy představit něžnosti s neexistující ženou. V mé představě to byla oduševnělá žena asi o 5 - 10 let starší než já. Líbí se mi třeba operní pěvkyně Gabriela Beňačková a Jana Jonášová. A musím říci, že ta představa byla velmi příjemná a cítila jsem nutkání představovat si milování se ženou znovu a znovu. Pak jsem se zkusila podívat na net na seznamku. Poprvé jsem se cítila jako viník, když jsem četla inzeráty lesbiček, ale pak jsem se podívala znovu a téměř okamžitě jsem našla krásný, citlivý inzerát ženy, která se zklamala a nehledala sex, ale jen porozumění. Napsala jsem jí, že NEJSEM lesbička, že jí nabízím přátelský vztah, ale nejsem si jista, kdyby přece jen chtěla sex, jestli bych jí ho mohla dát. Seznámily jsme se, její život byl velmi pohnutý, zažila těžké zklamání a sex opravdu nechtěla, jenže já jsem po něm začala opravdu toužit. Rozešly jsme se a já jsem se téměř okamžitě seznámila s jinou ženou. Svěřila jsem se jí, že po milování se ženou toužím, ale nemám žádnou zkušenost. Bála jsem se, že bych jí mohla zranit, kdybych třeba při doteku ženy necítila vzrušení, ale odpor. V tomhle člověk nemůže dopředu vědět, co bude cítit, když je to poprvé. Ona to respektovala, dvě noci jsme si psaly přes Skype, a hned ráno po té druhé noci jsem za ní jela do velmi vzdáleného města. Byla sympatická, milá. Jely jsme k ní a já se na ni vrhla jako tygr, rvala jsem z ní prádlo, ona jen zírala. Řekla mi: "Ty mi neříkej, žeš nikdy neměla babu." Byla opravdu překvapená. Vrhla jsem se do toho vztahu po hlavě, bylo to poprvé a já jsem hned cítila, tohle je ono, tohle jsem hledala celý život a naprosto automaticky, bez jakéhokoliv uvažování a rozhodování, jsem cítila, že s mužem se už nikdy nechci milovat. V tom okamžiku pro mne muži jako objekty sexuální touhy naprosto přestali existovat. Jezdila jsem k ní každý týden, někdy i na 3-4 dny, podle toho, jak jsem měla volno. Ale ona měla naprosto odlišný způsob života - divadla, společnost, stravování se v McDonaldu. Velmi brzy jsem zjistila, že mi tenhle způsob života nevyhovuje a dohodly jsme se, že budeme obě hledat dál, a když jedna z nás najde novou partnerku, tak to spolu skončíme. Ona mi i sama pomáhala hledat a seznamovala mne se svými kamarádkami stejné orientace. Protože ona svou orientaci znala už od puberty a stále hledá tu pravou, zná velmi mnoho lesbiček v našem věku. Zнала i moji současnou partnerku. Říkala: "To ani

nezkoušej, to nemá cenu, nebudete si rozumět." Já jsem jí tehdy řekla: "Já bych se s ní přece jen sešla a uvidím." A zrovna jsme si padly do oka a pro mne je to má životní Láska. S mou bývalou partnerkou jsem se už pak nikdy neviděla, jen si občas píšeme přes Skype. Ona hledá dál a zdá se, že se jí nelíbí, že jsem já svou lásku našla. Snaží se do nás rýt, rozeštvat nás, cítím z jejích slov jedovatost a nepřejícnost¹. Má partnerka na ni také žárlí, protože ji zná. Když zjistí, že si s bývalou píšu, hned slyším: "Už si s ní zase píšeš!" A přitom to vůbec nepřichází v úvahu, svou současnou partnerku tak hluboce miluji, že nevěra vůbec nepřichází v úvahu.

Tazatelka: Jak jste to prožívala? Jaké to pro vás bylo, celý život s muži a najednou jste zkusila tohle?

Účastnice: Jak už jsem řekla, touto zkušeností se pro mne stali muži jako sexuální partneři naprosto nepřijatelní. Teď už si to nedovedu vůbec představit. Milování se ženou je naprosto nesrovnatelné svou něžností a vším. Prostě muži NE.

Tazatelka: Takže máte definitivně vyřešené, jestli ženy nebo muži.

Účastnice: Ano, mám to vyřešené a jsem moc ráda. Muži jsou něco úplně jiného, někdy mi připadají jako Marťani. Žena, to je dva v jednom - mám milenkou i kamarádku. Díváme se v televizi na stejné pořady, nikdy se například nechce dívat na hokej nebo fotbal. V obchodě si dlouho zkusíme oblečení a poradíme si navzájem, zatímco když žena nakupuje s mužem, skončí to většinou tím, že se pohádají. My vydržíme v obchodech dlouho a baví nás to, jsme v pohodě. Z mého hlediska má soužití dvou žen spoustu výhod, hlavně to porozumění. S mužem bych už rozhodně žít nedokázala.

Tazatelka: Máte nějaké kamarádky, které jsou na holky?

Účastnice: Nemám. Snad jen tu bývalou. Jenže ona se tváří jako kamarádka, ale kde do nás může rýpnout, tak rýpne. Můj vztah s mou současnou partnerkou se jí nelíbí a mně se zase nelíbí její přístup. Dá se říci, že se mi to líbí čím dál méně. Udělala pro mne hodně, byla první a moc mi pomohla, ale už mi začíná docházet trpělivost. Uvažuji o tom, že s ní přeruším kontakty.

Tazatelka: Tehdy vám ale jakoby pomáhala v hledání...

Účastnice: Ano, to bylo zvláštní. Před mou současnou partnerkou byla v mém životě ještě jedna žena, i když velice krátce. Ta moje bývalá ji také znala, dokonce mne na to rande vezla autem, jenže pak, když jsem byla s tou druhou, začala dělat strašné scény. Pořád mi volala, snad každých deset minut, jestli už TO bylo. Pak mi řekla, že strašně žárlila, že se s tím nedokázala vyrovnat, že se zrovna miluji s jinou ženou.

Tazatelka: Vyhledávala jste informace spojené s homosexualitou nebo lesbickými vztahy?

Účastnice: Myslíte v literatuře? Ta podstata mi byla jasná už od dospívání, že je to vrozené, že se s tím nedá nic dělat, že to není nemoc, ale odlišnost a brala jsem to tak. Informace speciálně o homosexualitě jsem nevyhledávala, neměla jsem k tomu důvod. Samozřejmě, že v dospívání snad každý člověk hledá jakékoliv informace v literatuře o sexualitě jako takové a já jsem pochopitelně nebyla jiná. Přitom jsem našla informace i o homosexualitě, ale výslovně o ní jsem informace nehledala.

---

¹ Poznámka účastnice: V současné době, říjen 2008, se již se svou bývalou partnerkou nestýkám ani přes Skype, přerušila jsem s ní veškeré kontakty. Její snaha rozbít můj současný vztah se pro mne stala nesnesitelnou.

Tazatelka: Jak jste reagovala, když vám o své orientaci řekla mladší dcera¹?

Účastnice: Obě jsme to obřečely, strašně. To si pamatuji úplně přesně, byl to pro mne šok. UVědomila jsem si tehdy, že ji čeká strašně těžký život a bylo mi jí líto. Taky je mi líto, že se rozešly s partnerkou, myslím, že teď nikoho nemá a že není šťastná. Přijela na Vánoce a přišla i starší dcera se svým nastávajícím, já tam měla partnerku a ona byla sama. Měla hroznou náladu a v podstatě ji zkazila i nám. Moji partnerku napadla ve věci víry, což je jejím nejcitlivějším tématem. Hrozila strašná scéna, naštěstí má partnerka to ustála, i když ji to zranilo. Cítila jsem se před ní hrozně, ale na druhé straně jsem vnímala, že dcera to dělá z bolesti, že je to takové volání o pomoc a já jí nijak pomoci nemůžu. Není to snadné, najít partnerku. Asi v žádném věku.

Tazatelka: Myslíte si, že se homosexuálové nějak odlišují od heterosexuálů?

Účastnice: Nevím přesně, jak to myslíte. Některé lesbičky, které jsou hodně mužského typu, se odlišují tím, že se víc mužsky oblékají, chovají a nosí výrazně krátké vlasy, ale myslím, že to není pravidlem.

Tazatelka: Dáváte najevo, když jste venku, že k sobě patříte?

Účastnice: Vodíme se vždycky pod paží. Občas chodíme stejně oblečené, protože máme spoustu stejného oblečení. Máme i stejné prstýnky, které nosíme stále a vůbec je nesundáváme.

Tazatelka: Zmiňovala jste se o registraci. Bylo pro vás důležité, když schválili zákon o registrovaném partnerství?

Účastnice: Pro mne to bylo hodně důležité, byla jsem šťastna za mladší dceru, o sobě jsem to v té době ještě nevěděla. Dcera mi řekla, že ale diskriminace stejně existuje. Určitě je nepříjemné, že to má člověk uvedeno v občanském průkazu a s ním to vlastně ukazuje i lidem, kterým po tom nic není. Podle mne je to spíš soukromá informace.

Tazatelka: Co pro vás osobně? Uvažovala jste někdy o registraci?

Účastnice: Já osobně bych o ní uvažovala. Slíbily jsme si s mou partnerkou věrnost a pro mne je to tak hluboký a trvalý cit, že si určitě mohu dovolit stvrdit jej úředně. Pro mou partnerku to ale z hlediska víry nepřichází v úvahu, takže si myslím, že k tomu nedojde. Já na ni netlačím, v ničem, ani pokud jde o společné bydlení, nechávám rozhodnutí na ní.

Tazatelka: Dostala jste se někdy do situace, že by bylo vícero žen, které nejsou vaše blízké přítelkyně, a z hovoru vyplynulo, že máte partnerku? Jak ty ženy reagovaly?

Účastnice: To se stalo nedávno v obchodě. V obchodech se ke své partnerce chovám hrozně, protože když vidím, že jí něco sluší, nutím ji, aby si to koupila. Například obě jsme si potřebovaly koupit černé společenské kalhoty, ona měla na sobě jedny, ve kterých měla naprosto dokonalou postavu, a ona je odložila a uvažovala o jiných, které jí vůbec neslušely. Tak to vždycky vylitnu: „Jéžišmarjá, ty si NEBER!!! Ty druhé ti sluší víc!“ Prodavačka byla starší paní, věnovala se nám, všechny jsme trochu žertovaly a paní řekla něco v tom smyslu: „Co na to řekne manžel?“ A moje partnerka se smíchem ukázala na mne a povídá: „To je můj manžel.“ Prodavačka zůstala jako opařená a na chvíli přestala mluvit. Partnerka mi pak řekla: „Jak se tvářila? Já jsem se na ni nedívala, když jsem to říkala.“ Rozhodně to byl pro tu prodavačku šok.

---

¹ Křestní jména dcer byly v přepisu v zájmu ochrany osobních údajů zaměněny výrazy „mladší dcera“, „starší dcera“ a „dcera“.

Tazatelka: Jak se sama označujete z hlediska sexuální orientace?

Účastnice: ((vzdech)) Jako lesbička, protože kdybych se označila jako bisexuální, tak bych musela cítit, že bych se mohla milovat i s mužem, ale já, přestože mám za sebou heterosexuální MINULOST, jasně cítím, že s mužem bych se už milovat nedokázala.

Tazatelka: Nakolik je v současné době vaše sexuální orientace podstatná pro vaši osobnost? Pro vás jako člověka, pro to, jak sama na sebe nahlížíte.

Účastnice: Určitě je to pro mne hodně důležité, protože tím, že jsem to pochopila, jsem se osvobodila. Uklidnila jsem se, přijala jsem sama sebe a je mi lépe, když to mohu říci. I když se člověk musí připravit na to, že mu někdo ublíží. Přesto mám pocit, že je jednodušší být se ženou, je tam možné naprosté porozumění, což podle mne s mužem není možné, protože ženská a mužská psychika jsou strašně odlišné.

Tazatelka: Jste říkala, že člověk musí být připravený na to, že mu někdo ublíží kvůli sexuální orientaci, máte nějakou negativní zkušenost?

Účastnice: Nemám. Řekla jsem to všem svým známým, z nichž někteří jsou věřící, a všichni to přijali bez problémů, naprosto v pohodě. Jako první jsem to řekla své kamarádce – psychologce, která mne přivedla k víře a je také věřící. Nebyla jsem si tehdy jista, jak to přijme. Chvilku seděla, přemýšlela, a pak řekla, že si myslí, že dvě Duše si mohou být tak blízké, že je jedno, jestli jsou v ženském nebo v mužském těle. Pak se setkala i s mou partnerkou a byla jí moc sympatická.

Tazatelka: Jaký máte styl oblečení?

Účastnice: V podstatě jako muž. Asi toho mužského ve mně je hodně, ne že bych se cítila jako muž, ale víc se mi líbí boty pánského střihu, nechodím na podpatcích. K tomu nějaké džíny, sportovní triko, sportovní bundu. Sukně skoro nenosím a pokud vím, ani v dětství jsem šatičky nenosila ráda. Šaty nosím jen v létě, nebo spíš nosila jsem. V poslední době nosím v létě nějaké džínové nebo plátěné krátké kalhoty, délka tak nějak pod kolena, a k tomu tílko.

Tazatelka: Vy jste říkala, že jako dítě jste si chtěla hrát s pistolkami a na indiány.

Účastnice: Hodně.

Tazatelka: Jestli jste měla spíš kluky jako kamarády nebo spíš holky?

Účastnice: Já jsem měla vždycky jako kamarádky holky. Já jsem žádné kamarády kluky neměla. Vůbec jsem se nevyskytovala ve chlapecké společnosti, protože jsem neměla sourozence, takže já jsem nějak s klukama ani nepřicházela do kontaktu. Takže vždycky kamarádky.

Tazatelka: Jak jste se s partnerkou namlouvaly?

Účastnice: ((smích)) Ona si dala inzerát, který byl více méně, že hledá kamarádku. Ona říká, že už v té době byla opravdu smířená, že už nic nenajde, a že hledala kamarádku, aby si s někým o tom popovídala. Já jsem hledala vážný vztah, ale nic vhodného jsem nenašla, tak jsem se podívala i na tu kamarádku. Byl to inzerát, který byl tak něco mezi... Tak jsem na to odpověděla. Já si ten svůj nepamatuju, ten její si pamatuji nějak v tom smyslu, že tam bylo něco ((vzdech)) že "Hledám a nenacházím. Najdu?" Tak jsem jí napsala, aby mi řekla, co vlastně hledá, a já jí napíšu, jestli jí to můžu dát. Ten můj inzerát byl v rubrice "Ona hledá jí" a ona mně odpověděla. My jsme si vlastně odpověděly vzájemně tentýž den, úplně okamžitě proti sobě, i časově, takže jsem na to zírала, že ona odpověděla na můj a já na její. Nejdřív jsem myslela, že odpovídá vlastně na tu mojí odpověď, a pak jsem zjistila,

že ne. Chvilku jsme se domlouvaly, než jsme pochopily tu náhodu, nebo spíš zázrak. Já jsem to v podstatě jakoby věděla od začátku, že je to ono.

Tazatelka: Odpověděly jste si na inzerát, co bylo pák?

Účastnice: Protože ona nechtěla psát, že nerada píše esemesky, začaly jsme si telefonovat. Ona říkala, že mám strašně erotický hlas ((smích)) a v podstatě jsme VELICE rychle přešly k sexu po telefonu. Ona z toho byla úplně vykulená a říká, že by vůbec nevěřila, že něco takového je možné, že ji to tak vzruší. Přitom jsme vůbec nevěděly, jak vypadáme, a už jsme se milovaly. Samozřejmě, že to bylo pěkné. A pak jsme se dohodly, že se sejdeme v Praze na Hlavním nádraží. A to jsem jen věděla výšku, nic jiného jsem nevěděla, fotku jsem v té době neměla. Tak vysokých žen není moc, už z dálky jsme se poznaly, jako když člověka něco táhne. Nějak to pochopí, že to je zrovna ono. Mně se hrozně líbí. Ona říká, že je VOŠKLIVÁ. Nevím, jak se líbí ostatním lidem, ale když přichází, tak si říkám: "Panebože, ta je tak nádherná". Prostě z toho šílím, strašně se mně líbí. Anebo když leží v posteli, tak spí většinou jen v kalhotkách a leží na posteli třeba odkrytá, a samozřejmě postel je dvoumetrová, takže člověk, který má 175 centimetrů ji zaplní skoro celou, a teď si říkám: "Panebože, to je baba! To je všecko moje! Takový tělo!" Fascinuje mě VELIKOST, tím že jsem malá, se mi líbí, když je někdo velký. Když se mazlíme, tak ona sedí na židli a já stojím a jsme skoro stejně velké. ((smích))

Tazatelka: Takže vy jste se setkaly v Praze na Hlavním nádraží.

Účastnice: A šly jsme proti sobě. Já jsem si ji představila jako nějakou takovou zkostnatělou, z toho co psala. Bylo mi jedno, jak vypadá, protože ten vztah už vlastně vznikl, tak jsem si říkala: "To už je prostě jedno, ať vypadá, jak chce". A teď šla proti mně a smála se a já jsem se na ni dívala a říkala jsem si: "Panebože, děkuju, je nádherná!" A pak už jsem se dívala jenom dolů, než jsem k ní došla, tak už jsem se na ni nedívala. A pak jsem stála před ní a snažila se zapamatovat si každý milimetr její tváře. Ona říkala, že z toho byla úplně paf, že jsem na ni hleděla jak na svátý obrázek, že vůbec nevěděla, co má dělat, že byla hrozně v rozpacích a říkala: "Já jsem tak ošklivá, co na mně viděla". ((smích)) Takže se smála, šly jsme do hospody a hrozně jsme se řehtaly. Smějeme se blbinám jako malé holky, bylo to velice příjemné a já jsem věděla od začátku, že je to ono. Hned jsme spolu začaly žít, protože už podruhé přijela na týden. To bylo před mým stěhováním, takže mi hned pomáhala. A když je člověk s tím druhým týden, tak už vlastně pozná, co od něj může čekat. Pak jezdila třeba na 14 dní, na 3 týdny, a když je člověk s někým tři týdny, tak už se musí odkrýt úplně, tam už vlastně nemůže předstírat vůbec nic. Klapalo to od začátku. V těch základních věcech nenacházíme vůbec žádné rozpory, shodneme se v názorech na život a skoro na všechno. A pokud se neshodneme, tak se respektujeme.

Tazatelka: Čeho si na své partnerce nejvíc ceníte?

Účastnice: ((s pohnutím v hlase)) Myslím si, že je to velice čestná a hrozně pracovitá žena. Pro mě je strašně důležitá jistota. Já potřebuji jistotu a skutečně tu jistotu mám i tou velikostí, pro mě je velice příjemné, že je tak velká. Ona skutečně umí naprosto všechno. Ovládá všechny stavební a vůbec technické práce, navíc umí šít, paličkovat, perfektně vaří. Jedna moje známá říká: "To musí být tak depresivní žít s tak dokonalým člověkem". Prostě není nic, co by neuměla. Na něco sáhne a všechno jí jde, sedne ke stroji a perfektně šije, vezme vrtačku, a člověk si pak připadá jako méněcenný. Jediné co já umím a co ona neumí

je hrát na klavír. Když jí zahraju, říká: "Když mi zahraješ na klavír, tak to mne dostane vždycky." Je z toho úplně vedle, slzy jí jdou do očí. ((smích))

Tazatelka: Postrádáte u ní něco nebo je tam něco navíc?

Účastnice: ((vzdech)) Zezačátku měla chuť se urážet, já to nesnáším a taky jsem jí tu radost nedělala. Teď už nevím, jak jsem na to reagovala, ale neudělala jsem to, co očekávala. Takže ničeho nedosáhla, a pak toho nechala. To už se neděje. Jinak berani jsou opravdu tvrdé hlavy, takže takové to uklidňování a rozmlouvání je vždycky na mně. Někdy třeba řekne: "Tak se na to vykašlem!", kdybych řekla: "No tak dobře", tak je konec. Říkala, že když si postaví hlavu, už nedovede přiznat chybu a vrátit se do toho vztahu, i když ví, že to není dobře a že třeba toho litovala. Ale že už to nedokáže překonat. Říkala: "To je na tobě, to musíš pohlídat ty." Takže vím, že i když se třeba na sebe naštveme, že to nemůžu useknout, že by to byl opravdu konec. Takže ji vždycky uklidňuji a samozřejmě nakonec to vždycky pěkně skončí. Myslím si, že bych s ní opravdu chtěla žít až do smrti. Že všechno to podstatné, co člověk může od toho druhého očekávat je spolehlivost a naprostá čestnost. Máme podobnou představu o způsobu života i o stáří.

Tazatelka: Máte společné zájmy a hodnoty?

Účastnice: ((vzdech)) Hodnoty určitě. Zájmy, to její kolo mě štve, protože říká, že je schopna jet padesát kilometrů na kole a já se panicky bojím. Takže když mě na kolo dostane, vůbec nemám radost, protože jsem úplně vynervovaná. Jsou to opravdu okamžiky hrůzy. Jsme obě strašně hráčky, třeba hrajeme karty do jedné, do dvou v noci anebo celé noci třeba do čtyř hodin do rána hrajeme kulečnick na PC, ona doma, já doma. A jsme přes telefon v kontaktu vlastně pořád, dá se říct celé dny, takže myslím, že člověk se může přizpůsobit v podstatě všemu. Není to bolestné. vzdala jsem se psů a nemám pocit, že bych uvažovala, jestli to vyměnit, jestli to má cenu. NE, myslím, že ten vztah je natolik určující a že to je vlastně to nejdůležitější, že vůbec neuvažuji o tom JESTLI. Myslím si, že život už je prostě takový, že člověk tráví čas mezi televizí, nějakými procházkami, nákupy a domácími pracemi. Je důležité, aby se spolu dokázali lidé dohodnout na způsobu života a aby jim přitom bylo spolu dobře.

Tazatelka: Jste fanda do opery.

Účastnice: Já mám operu ráda, moje partnerka také miluje klasickou hudbu. Nádherně zpívá, to je něco nepředstavitelného, jako operní pěvkyně. Úplně mě to dojíká. Byla jsem s ní několikrát v kostele a v takových chvílích jsem na ni nevýslovně pyšná.

Tazatelka: Jaký je styl vaší komunikace? Když jste od sebe, tak jste říkala, že hrajete online třeba ten kulečnick a že si u toho voláte a povídáte hodiny a hodiny.

Účastnice: V podstatě celé hodiny. Ráno nechávám na ní, aby se mi ozvala jako první, protože třeba v práci mám nástup před čtvrtou hodinou. I přes den si každou chvíli voláme a povídáme si, co právě děláme. Večer se díváme většinou na stejné pořady a v přestávkách si o tom povídáme. Takže si voláme až do večera a před spaním si popřejeme dobrou noc.

Tazatelka: Takže si voláte několikrát denně?

Účastnice: V podstatě skoro pořád. Oni to po hodině stopnou a má partnerka to vytočí znovu a pokračujeme.

Tazatelka: A když jste spolu, jak spolu komunikujete? Mluvíte hodně?

Účastnice: Mluvíme skoro pořád, jsme obě hodně upovídáné.

Tazatelka: Jakou roli ve vaší komunikaci hrají letmá pohlazení, dotyk?

Účastnice: Určitě velkou. Například před jídlem si vždycky popřejeme dobrou chuť a dáme si pusku, je to už automatické. Nebo když se protahuje, tak samozřejmě co mne může napadnout jiného, než mazlení.

Tazatelka: Lezete si někdy na nervy?

Účastnice: ((pauza)) Tak jsou určité okamžiky, kdy ona má svůj názor a nedá se s ním pohnout. A jinak asi ne. Nemůžu říct, že by mě něčím štvála. Myslím si, že ne. My se hádáme jen kvůli té žárlivosti, kvůli ničimu jinému. A to pořád řešíme ty dvacet let staré vztahy.

Tazatelka: Na koho ve vašem případě žárlíte?

Účastnice: Samozřejmě na moje předešlé vztahy a taky na tu partnerku, kterou jsem měla před ní. A taky jí vadí, že pracuji mezi samými mužskými... Prostě není v klidu.

Tazatelka: A na koho žárlíte vy?

Účastnice: Taky mi vadí její minulé vztahy, protože asi těch mužských měla hodně, myslím, že opravdu hodně, že to je ta podstata, že vlastně žena lesbička cítí, že to není ono a hledá něco jiného. A protože si nechce připustit, že by to mohla být žena, protože se toho bojí, tak hledá jiného muže. A zase zjistí, že to není ono.

Tazatelka: Žárlíte v jejím případě i na ženy?

Účastnice: Ano, na její bývalou partnerku, já ji neznám, mluvila jsem s ní jednou telefonicky, ale taky, jistě.

Tazatelka: Co vše považujete za nevěru?

Účastnice: Tak obecně se považuje za nevěru přímo sexuální styk, ale...

Tazatelka: Co je pro vás?

Účastnice: Kdybych měla mluvit já ze svého hlediska sama o sobě, tak určitě už kdyby došlo k nějakému flirtování s pocitem vzrušení nebo nějaké touhy, tak to už bych pokládala za nevěru. Ale u mě to nepřichází v úvahu, protože já jsem skutečně citově hrozně stálý člověk. Prostě existuje pro mě jenom ona a v podstatě se dá říci, že se necítím být přitahovaná k jiným ženám. Není to tak, že bych šla po ulici a líbily se mně jiné ženy. Mně v podstatě ženy NEZAJIMAJÍ. Co se týče té přitažlivosti, tak to vnímám jenom ji. Nevím, jak to třeba mají muži, ale já se skutečně nedívám na ženy z toho sexuálního hlediska. Vnímám je jako kamarádky a nedívám se, jaká mají prsa nebo postavu. Dá se říct, že mě skutečně zajímá z této stránky jenom ona. Takže k nevěře nemám důvod. Vůbec to nepřichází v úvahu. A samozřejmě, kdyby ji ale nějaký mužský chytil okolo ramen, tak by asi ve mně „chytly saze“.

Tazatelka: ((smích)) Takže ženský můžou?

Účastnice: Ne, to se nikdy nestalo, takže já nevím. Ten muž by mi asi vadil víc. Asi jo. Jí ale taky.

Tazatelka: A proč?

Účastnice: To by mě zajímalo. ((smích)) Nevím, to je pocit, to není ničím logicky zdůvodněné. Nevím. Muže hodně přitahuje, líbí se jim. Jedna kolegyně je asi bisexuální, je sice vdaná, má dítě. Jely jsme spolu a hned člověk cítí takové to příjemno. Teď jsme byly na rozlučce jedné kolegyně, nikdo tam neměl partnera, jenom já jsem tam partnerku vzala. A byla tam i ta, co o ní mluvím. Seděla vedle mě a řekla, že jsem se jí líbila hned, a moje partnerka říká: "Tak pozor, mně se líbí taky". ((smích))

Tazatelka: Takže se vzájemně hlídáte.

Účastnice: Ano. Ale co, ona mne dokonce ještě víc. Říká: "Počkej, já někdy přijedu, ty to nebudeš vědět a podívám se. Přijdu na nádraží a budu vidět, co tam děláš". Tak to já zas nemám, protože ona ani nemá kde, je na nemocenské, takže se nevyskytuje v žádném prostředí, který by jí to poskytl. Kdežto já z jejího hlediska ano, protože co půlhodiny třeba jiný strojevedoucí, my vlastně spíme někdy dohromady. Tam skutečně je možnost, pokud by o to byl zájem, v každém případě. Na patře jsou pokoje a spí tam 3-4 strojevedoucí, já tam mám pokoj i kolegové, takže by nebyl problém, kdyby to někdo chtěl přeřápat do jiného pokoje. Asi si to uvědomuje. My jsme dokonce spávali s mužskými na jednom pokoji, takže já jsem skutečně spala s cizím mužem na jednom pokoji. To zas můj manžel tehdy ŘVAL, že tam vletí, že to NENÍ MOŽNÝ, abych spala s cizím chlapem na jedním pokoji. Ale na to není vůbec nálada, proč, tak jsme kamarádi, takže NIC se neděje, ale vysvětluj to někomu. ((smích))

Tazatelka: Šla byste někdy v budoucnu do trojky?

Účastnice: S mojí předcházející partnerkou jsme dokonce už začaly hledat další ženu, ale to bylo tím, že nám na sobě vzájemně nezáleželo. Obě jsme hledaly partnerku a přitom jsme udržovaly sexuální vztah, dá se říci sexuální kamarádství. Ve vztahu, který prožívám teď je něco takového naprosto absurdní.

Tazatelka: Nakolik jste k sobě otevřené?

Účastnice: Právě že až moc. Vzhledem k tomu, že jsme se informovaly o těch minulých vztazích téměř do detailů, víme o sobě strašně moc. Asi to není ani dobré pořad ještě vytahovat nějaké staré věci. Jinak, ta kontrola je tak absolutní, že třeba já nemám šanci něco utajit. NEMÁM, protože my si tak často voláme, že to opravdu není technicky možné. A psychicky, já bych řekla, že jsem ztratila úplně duševní soukromí. Má partnerka do mne strašně vidí, je hrozně vnímavá a tak silně cítí, to co já cítím, že vůbec nic neutajím. Kolikrát ani já sama to nevím a ona to ví. Třeba to jsem si taky neuvědomovala, že když mi něco není vhod, tak pískám. Ona: "Co tě zase štve?", říkám: "Nic mě neštve". ((naštvaným hlasem)) "Jak to, že ne, dyť to slyším, zase pískáš", a pak začnu přemýšlet a zjistím, že mne opravdu něco štve. Ale ona na to přijde dřív než já, takže moje duše je jakoby nahá. Neutajím vůbec nic.

Tazatelka: Máte pocit, že jí můžete říct cokoli, co cítíte, na co myslíte?

Účastnice: Co se týče toho vztahu?

Tazatelka: Celkově, co se vám honí hlavou.

Účastnice: Myslím si, že ano. Mně právě začíná přechod, i toto je perfektní, manžel kamarádky řekne ((naštvaným hlasem)) : "Ty naděláš!" protože neví, jak té ženě je. Má partnerka už to má za sebou, třeba stavy bezdůvodné úzkosti, a říká: "Jo, to jsem měla. To máš od toho přechodu", dovede to pochopit a vlastně i třeba lépe, než já. Třeba nevím, co to je nebo proč se takhle chovám, a ona to jednak ví a jednak je schopna to tolerovat. Ale to jsem odbočila. Ano, říkám jí všechno co si myslím i co cítím.

Tazatelka: Nakolik jste k sobě otevřené, třeba v tom vztahu jestli si řeknete, co vás těší, co ne.

Účastnice: Určitě. Já myslím, že úplně. Já myslím, že jinak to nejde, protože když s někým žijete, tak mu musíte říct, co nechcete. Myslím si, že bez toho to není možné.

Tazatelka: Jak se chováte ve sporu?

Účastnice: My spory nemáme. Jen žárlivé scény, když se náhodou řeč sveze na minulost, jinak se nehádáme. Vlastně od toho prvního kontaktu, který byl 4.12. minulého roku jsme se nikdy nepohádaly. Myslím kromě těch výbuchů žárlivosti, které jsou na obou stranách, vždycky podobně probíhají a stejně končí, což mne uklidňuje. Takže jak se chováme ve sporu, tak já asi spíš řvu, protože já jsem opravdu cholerik, když už něco, tak opravdu zařvu jak tygr. Ale neubližuju. Nikdy jsem neřekla člověku něco, abych ho zranila, to mám hrozně silnou brzdu, že nikdy nezraňuju a nikdy nejdu tam, kde cítím to místo, kam by se nemělo mířit, a nehádám se bezhlavě. Nikdy se mně nestalo, že bych vypustila něco, čeho bych pak litovala. Prostě řeknu svůj názor, jenomže já to vždycky tak rozebírám, že on to málokdo snese. Já to POTŘEBUJU rozebrat a ten člověk to už nechce řešit a já to chci řešit. ((smích))

Tazatelka: Jak to má partnerka?

Účastnice: S tím řešením? Tak ta celkem dobře, protože vím, že holky to štve, kamarádky to štve, a ta bývalá to taky špatně snášela, to asi nikdo dobře nesnáší, ale má současná partnerka to snáší poměrně trpělivě, je ochotná to nějakou dobu přece jen řešit. ((úsměv))

Tazatelka: U vyplňování dotazníku jste říkala, že často mluvíte o rozchodu.

Účastnice: To vždycky začneme žárlit a ona řekne: "Tak se na to vykašleme, to nemá cenu." Nevím, do jaké míry to myslí vážně, ale vždycky ji uklidňuji. Říkala mi, že to musím uhlídat já, že se zná, že je tvrdá hlava, a kdybych řekla, že ano, že skončíme, tak by odešla a nikdy už by se nedokázala vrátit, i když by věděla, že bude do smrti nešťastná, že už to tak několikrát v životě udělala. Určitě to není ideální, ale je to tak, musím to respektovat. Každý člověk má nějaké chyby.

Tazatelka: Jak prožívá vaše úspěchy?

Účastnice: Já žádné nemám. ((smích)) To si nejsem vědoma nějakých úspěchů.

Tazatelka: Čas od času se vám určitě něco podaří.

Účastnice: Jako třeba co? Všechno se daří jí. Já už nic nedělám. ((úsměv))

Tazatelka: Uděláte něco dobrého nebo dostanete prémii.

Účastnice: Myslím, že tak nějak normálně, nemám pocit nějakého výrazného úspěchu. Určitě se k tomu staví pozitivně, ale opravdu si nejsem vědoma, že by se mi něco dařilo. ((smích))

Tazatelka: Jak prožíváte její úspěchy, když něco dobrého udělá nebo se jí něco podaří?

Účastnice: Strašně, chválím ji samozřejmě, vaří perfektně, tak to vždycky chválím, je to strašně dobrý, nebo když něco dělá, třeba elektriku, že je šikovná. Jo, chválím ji, to si myslím, že ji chválím. A mám z toho radost. I v tom kulečníku. I když nade mnou vyhraje, vždycky říkám: "Mámo, tobě to prostě jde". Ji vždycky rozčilí, když já vyhraju. Už jsem dokonce udělala i to, že jsem to schválně zkazila, aby to nepoznala, protože jsem si říkala: "Mně to nestojí za to, já zas nepotřebuju vyhrávat, já si chci zahrát." To je jako když hrajete „Člověče nezlob se“ s dítětem, musíte ho nechat vyhrát, aby mělo radost. A ona má radost a já mám radost, že má radost. ((úsměv))

Tazatelka: Jak máte rozdělené domácí práce?

Účastnice: V podstatě všechno dělá partnerka. Já žehlím. Já žehlím strašně ráda, úplně hystericky, žehlení, to je můj koníček, ona nerada žehlí nebo vyžehlí, ale netěší ji to. Takže vaří, protože většinou když uvařím já, tak to není úplně ideální. Nádobí, kdo dřív vstane.

Když zůstane, někdy ho umyje ona, dělá to ráda. Když se mi třeba ráno podaří brzy vstát, tak umyju nádobí, ale stane se, například dnes, že jsem vstala brzy, ale šla jsem se vykoupat a než jsem se vykoukala, tak ona už to nádobí myla. Já vstávám dřív, co stihnu do té doby, než má partnerka vstane, tak to udělám. Ale žehlím zásadně já a to vaření, to dělá ona asi z devadesáti procent.

Tazatelka: Kdo nakupuje?

Účastnice: Spolu. Opravdu spolu. Jdeme spolu do obchodu, spolu nakoupíme. Nikdy nechodíme zvlášť. Vždycky chodíme spolu. Úklid taky tak. Udělám, co stačím ráno a tak, abych ji nezbudila, utřít prach nebo uklízím v obýváku, zatímco ona spí v ložnici, kde to neslyší. Teď jsme spolu poměrně málo, takže se snažím, abychom využily všechen čas, který máme. Snažím se, aby to šlo mimo ni. Abych prala v době, kdy ona tady zrovna není, abychom si z toho času neubíraly. Ona je strašný dřič a je opravdu nutné, ((vzdech)) aby jí to člověk vyrval z ruky, protože by to udělala sama.

Tazatelka: Máte v ní pocit opory?

Účastnice: Ano, úplně absolutní.

Tazatelka: Jak trávíte volný čas, když jste spolu?

Účastnice: Většinou buď hrajeme karty, nebo se díváme na televizi nebo chodíme ven. Na nákupy nebo jedeme někde na výlet a taky se zúčastňujeme různých akcí. Kromě toho chodíme na návštěvy k mým kamarádům nebo přijímáme návštěvy u nás doma.

Tazatelka: Máte společné přátele?

Účastnice: Máme společné přátele tady, v mém bydlišti. Dá se říci, že jsou to vlastně mí přátelé, kteří i moji partnerku přijali za svou kamarádku. Bylo to velmi snadné, protože moje partnerka je veselá společenská žena, která je ochotna i schopna pomoci kdykoliv komukoliv. Jsem moc ráda, že to tak je, protože tady spolu chceme žít a kamarádi jsou vždycky důležití.

Tazatelka: Jak máte vyřešenou finanční stránku? Placení nákupů?

Účastnice: Asi na půlky. Je to naprosto bezkonfliktní. Obě se snažíme zaplatit víc, ale dá se říci, že je to tak napůl.

Tazatelka: Když někam chodíte ven, do hospody, do kina?

Účastnice: Většinou se dopředu domluvíme, kdo to zaplatí. Ani tam není žádný problém.

Tazatelka: Nakolik je důležitá pro vás spokojenost v sexuální oblasti pro spokojenost ve vztahu?

Účastnice: Pro mne úplně stoprocentně. ((smích)) Kdybyste mluvila s ní, tak by vám řekla, že jsem sexuální maniak. ((smích)) Je to možný, nevím. To je asi tak jak dýchat. Dá se říct, že nic důležitějšího pro mne není, bohužel. ((Se smíchem)) Je to primitivní, ale je to tak.

Tazatelka: Co je pro vás důležité při milování?

Účastnice: V každém případě její prožitek. Pro mě je důležitější prožitek její, než můj. Ale oba jsou stoprocentní, takže vlastně se to neřeší.

Tazatelka: Je pro vás citový vztah podmínkou milování?

Účastnice: Určitě. Stoprocentně.

Tazatelka: Odráží se životní problémy, problémy z práce do intimní oblasti?

Účastnice: To ne. Určitě ne. Ani nemám nějaké problémy. Tam je to všechno v pohodě.

Tazatelka: Co vás vzrušuje?

Účastnice: Jako sexuálně? ((pauza)) V podstatě všechno, třeba když ji před sebou vidím, jak se protahuje... To se nedá říct, že by to bylo něco konkrétně. Asi tak celkově.

Tazatelka: Takže pohled na partnerku?

Účastnice: Asi pohled. Já jsem vyhraněně vizuální typ. Co nevidím, to se nenaučím, nezapamatuji. Takže všechno je pro mne jen vizuální. Jiné stránky pro mne neexistují.

Tazatelka: Jaké máte erotické fantazie?

Účastnice: V podstatě je nepotřebuji.

Tazatelka: Zkusila byste ráda s partnerkou něco nového případně nějaké nové místo?

Účastnice: Za dobu, co jsme spolu už se mezi námi vytvořil jakýsi stereotyp, který nám oběma vyhovuje, takže necítíme potřebu experimentovat.

Tazatelka: Jaký máte vztah k erotickým pomůckám?

Účastnice: Nepoužíváme je. Má bývalá partnerka jich měla kufr, takže ((smích)) tam jsme to používaly. A teď je nepoužíváme a nechybí mi to. Nezavrhuji to, ale není to důležité a není to nutné.

Tazatelka: Shodnete se s partnerkou, co se týče frekvence sexu?

Účastnice: Já potřebuji asi víc. Ale i ona je dost temperamentní. U ní je to jinak, vzrušení u ní vyvolá třeba erotická scéna v televizi a ((se smíchem)) protože ona je sova, tak ta scéna se odehrává v jednu hodinu v noci a já od devíti spím, tak to je potom těžký. ((smích))

Tazatelka: Koukáte na něco eroticky laděného spolu?

Účastnice: Ne. To spíš náhodně, že se vyskytne v běžném filmu nějaká erotická scéna, ale že bychom se na něco specializovaly, tak to opravdu ne. To se nedíváme nikdy.

Tazatelka: Jak vidíte společnou budoucnost?

Účastnice: Chtěla bych s ní žít až do smrti a chtěla bych s ní zemřít. A to teda řešíme, která zemře první. ((smích)) To už jsme řešily mockrát. To je hrozné. ((smích))

Tazatelka: Takže máte představu, že se k vám nastěhuje?

Účastnice: Ano. Ona teď marodí a dál uvidíme, co bude. Samozřejmě nikdy nevím, co se může stát. Prostě nevím. ((vzdech)) Takže nechci na to myslet. Prostě uvidíme, jak to dopadne. Zatím tomu věříme obě dvě.

Tazatelka: Jakou roli ve vašem vztahu hraje humor?

Účastnice: Hrozně velkou. Smějeme se pořád a smějeme se i při sexu, takže se smějeme opravdu pořád.

Tazatelka: Už jste spolu víc jak rok, jak se ten vztah vyvíjí?

Účastnice: Uklidnil se, není to zamilovanost, je to hluboký vztah, skutečně tak jak říkám, vyloženě mne to dojíká, je to nádherné a ani to krásnější nemůže být. Opravdu jsem šťastná úplně maximálně.

Tazatelka: Kdybyste měla shrnout podstatu vašeho vztahu, co je takový ten základ?

Účastnice: Asi ta vzájemná opora, myslím. Spolehlivost, určitě spolehlivost a opora.

Tazatelka: Je pro váš vztah něco podstatného, na co jsem se nezeptala?

Účastnice: Asi ne. Já si myslím, že na všechno jsme tak nějak došly.

Tazatelka: Já děkuji.